ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
(ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΗ ΕΚΔΟΧΗ)

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΑΘΗΝΑ 2022

Πράξη «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» - MIS: 5035542

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Γνωστικό Πεδίο: Ανθρωπιστικές Επιστήμες και Πρώτη Σχολική Ηλικία
Γνωστικό Αντικείμενο/επίπεδο εκπαίδευσης: Προσχολική Εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο)

Εμπειρογνώμονες Εκπόνησης του Προγράμματος Σπουδών

Επόπτρια
Πεντέρη Ευθυμία

Εκπονήτριες
Χλαπάνα Ελισάβετ, Μέλλιου Κυριακή, Φιλιππίδη Ανδρομάχη, Μαρινάτου Θεοδώρα

Εισηγητική Επιτροπή
Γελαστοπούλου Μαρία, Μάνου Αγγελική, Χωλίδη Σοφία

Υπεύθυνες Γνωστικού Πεδίου
Κατσαγάνη Γεωργία, Μπίλλα Πολυξένη

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014 -2020»	
	ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Ιωάννης Αντωνίου, Πρόεδρος ΙΕΠ
Πράξη με τίτλο:	Πράξη «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» - MIS: 5035542
Επιστημονική Ομάδα Έργου:	Αφεντουλίδου Άννα, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, Εμβαλωτής Αναστάσιος, Μέλος ΔΣ ΙΕΠ, Κατσαγάνη Γεωργία, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Μαστραπάς Αντώνιος, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Ματσούκας Παναγιώτης, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, Μπίλλα Πολυξένη, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Πετροπούλου Γεωργία, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Πήλιουρας Παναγιώτης, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Σαλπασαράνης Κωνσταντίνος, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Σταμούλης Ευθύμης, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Στυλιάρης Ευστάθιος, Προϊστάμενος Γραφείου Στρατηγικής και Πολιτικού Σχεδιασμού ΙΕΠ
Υπεύθυνος Πράξης:	Παναγιώτης Πήλιουρας, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ
Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.	
Ευρωπαϊκή Ένωση Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα** **Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού** **Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση** **Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης** ΕΣΠΑ 2014-2020 ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη	

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

(ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΗ ΕΚΔΟΧΗ)

Προτεινόμενη αναφορά στο υλικό:

Πεντέρη, Ε., Χλαπάνα, Ε., Μέλλιου, Κ., Φιλιππίδη, Α., & Μαρινάτου, Θ. (2022). *Πρόγραμμα Σπουδών Για την Προσχολική Εκπαίδευση – Διευρυμένη Εκδοχή (2η Έκδοση, 2022 ΙΕΠ).* Στο πλαίσιο της Πράξης «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» του ΙΕΠ με MIS 5035542.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α΄ Μέρος 5
Α. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ 5
Β. ΣΚΟΠΟΘΕΣΙΑ 7
Γενικοί σκοποί 7
Γ. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ 8
Α΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί και Επικοινωνία 9
Β΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία 11
Γ΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί και Θετικές Επιστήμες 12
Δ΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση 14
Δ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ 15
Διαδικασίες μάθησης στο νηπιαγωγείο 15
Οργάνωση της μάθησης 19
Ο ρόλος της/του νηπιαγωγού 23
Ε. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ 25
Β΄ Μέρος 27
Β1. Συγκεντρωτική Απεικόνιση του Προγράμματος Σπουδών 27
Β2. Αναλυτική Απεικόνιση του Προγράμματος Σπουδών 28
Α΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί και Επικοινωνία 28
Α.1 Γλώσσα 28
Α.2 Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) 38
Β΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία 46
Β.1 Προσωπική και Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη 46
Β.2 Κοινωνικές Επιστήμες 54
Γ΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί και Θετικές Επιστήμες 62
Γ.1 Μαθηματικά 62
Γ.2 Φυσικές Επιστήμες 74
Γ.3 Τεχνολογία Κατασκευών 87
Δ΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση 92
Δ.1 Κινητική Αγωγή 92
Δ.2 Τέχνες 100

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Α΄ Μέρος

Α. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ

Το νηπιαγωγείο εισάγει τα παιδιά στην **πρώτη θεσμοθετημένη βαθμίδα της εκπαίδευσης**. Ως σχολικός θεσμός αποτελεί μέρος του εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά έχει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τις αρχές και το πλαίσιο λειτουργίας του, τα οποία διαμορφώνουν τη φυσιογνωμία του. Το νηπιαγωγείο παρέχει ένα **δυναμικό ξεκίνημα στη σχολική εκπαίδευση** των παιδιών, με μακροπρόθεσμα οφέλη για τα ίδια και την κοινωνία. Δημιουργεί συνδέσεις με τα περιβάλλοντα στα οποία ζει και δραστηριοποιείται το παιδί, με γνώμονα την προαγωγή της μάθησης, της ανάπτυξης και της ευημερίας του. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συνεργασία με το οικογενειακό περιβάλλον, το οποίο έχει πρωταρχικό ρόλο στη ζωή των παιδιών και είναι άμεσα συνυφασμένο με τη λειτουργία και τους στόχους του νηπιαγωγείου. Η καθολική, ποιοτική εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο **θέτει τα θεμέλια για την ανάπτυξη των παιδιών, την κοινωνικοποίηση και την καλλιέργεια βασικών ικανοτήτων που καθορίζουν τη μετέπειτα σχολική πρόοδο**. Παράλληλα, συμβάλλει στην αντιμετώπιση ζητημάτων ή περιορισμών που υφίστανται σε σχέση με τη γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών, υποστηρίζοντας τον **αντισταθμιστικό ρόλο** του σχολείου.

Η **φυσιογνωμία του νηπιαγωγείου** προσδιορίζεται από το Πρόγραμμα Σπουδών, το οποίο αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα εργασίας. Καθοδηγείται από την ανάγκη για τον αναπροσανατολισμό της εκπαίδευσης, σύμφωνα με τους αναδυόμενους στόχους και τις εκτιμώμενες απαιτήσεις της κοινωνίας του μέλλοντος. Λαμβάνοντας υπόψη τις νέες κοινωνικές συνθήκες και τις επιστημονικές εξελίξεις, το Πρόγραμμα Σπουδών του νηπιαγωγείου:

- στηρίζεται σε σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις για την ανάπτυξη και τη μάθηση των παιδιών,
- λαμβάνει υπόψη τις οδηγίες διεθνών οργανισμών και εκπαιδευτικών φορέων, καθώς και τα πορίσματα εμπειρικών ερευνών για την προσχολική εκπαίδευση,
- ανταποκρίνεται στις συνθήκες που διαμορφώνει η σύγχρονη ελληνική κοινωνική και εκπαιδευτική πραγματικότητα, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής προοπτικής της,
- αντανακλά τις εθνικές προτεραιότητες και στόχους για την προσχολική εκπαίδευση,
- αξιοποιεί λειτουργικά, εξελίσσει και συμπληρώνει τα προηγούμενα Προγράμματα Σπουδών του νηπιαγωγείου διασφαλίζοντας την απαιτούμενη συνέχεια,
- υιοθετεί το μοντέλο του ανάστροφου εκπαιδευτικού σχεδιασμού, όπου στο σημείο εκκίνησης βρίσκονται οι ικανότητες που αναμένεται να αναπτυχθούν,
- υπόκειται σε διαμορφωτικές διαδικασίες, καθώς εμπλουτίζεται και επικαιροποιείται, αξιοποιώντας το ψηφιακό περιβάλλον και τον πολυτροπικό χαρακτήρα της μάθησης,
- έχει υψηλές αλλά και ρεαλιστικές προσδοκίες για όλα τα παιδιά και δίνει έμφαση στον κομβικό ρόλο των νηπιαγωγών για να λάβουν τα κατάλληλα για την ηλικία τους εφόδια και να αναπτύξουν τις ικανότητες που απαιτούνται, ώστε να καταστούν, εν τέλει, δημιουργικοί άνθρωποι και συνειδητοί πολίτες του τόπου τους, του έθνους τους, της Ευρώπης και της οικουμένης.

Το Πρόγραμμα Σπουδών διαμορφώνει το πλαίσιο για τη **διασφάλιση της ποιότητας** του εκπαιδευτικού προγράμματος, καθώς περιγράφει τους στόχους, τη φιλοσοφία και τις διαδικασίες σχεδιασμού και ανάπτυξης αναπτυξιακά κατάλληλων και πλούσιων σε εμπειρίες και ερεθίσματα μαθησιακών περιβαλλόντων στο νηπιαγωγείο. Είναι ταυτόχρονα **ευέλικτο και ανοικτό**, καθώς παρέχει στις/στους νηπιαγωγούς τα εργαλεία εκείνα που επιτρέπουν τη δημιουργική ενσωμάτωση **των αρχών του** στον σχεδιασμό διδακτικών παρεμβάσεων που ανταποκρίνονται στις ανάγκες της σχολικής μονάδας, των παιδιών της τάξης και όλων όσοι εμπλέκονται στη μαθησιακή διαδικασία.

Το Πρόγραμμα Σπουδών διαμορφώνει το κοινό πλαίσιο για την οργάνωση της μάθησης στο νηπιαγωγείο στη βάση των ακόλουθων αρχών:

- Το νηπιαγωγείο θέτει τα θεμέλια για την **ανάπτυξη των ικανοτήτων** που θεωρούνται βασικές για την επιτυχημένη και δυναμική συμμετοχή του παιδιού στη σύγχρονη κοινωνική ζωή ως **ενεργού πολίτη,** στο πλαίσιο της αναπτυξιακής του ωριμότητας.
- Η έμφαση στην καλή γνώση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών των παιδιών προσχολικής ηλικίας, στο πλαίσιο της **ολόπλευρης ανάπτυξής τους**, στοχεύει στη διαμόρφωση **πλούσιων μαθησιακών περιβαλλόντων που σέβονται τον ρυθμό και τον τρόπο που μαθαίνει κάθε παιδί**.
- Το **παιδί βρίσκεται στο επίκεντρο** της μαθησιακής διαδικασίας και έχει ενεργό συμμετοχή στη διαμόρφωσή της χωρίς διακρίσεις, ενσωματώνοντας τις **αρχές της ενταξιακής εκπαίδευσης**.
- Το παιδί μαθαίνει και αναπτύσσεται καθώς έρχεται σε επαφή με το περιβάλλον, τα αντικείμενα και τις καταστάσεις και αλληλεπιδρά με τους σημαντικούς άλλους. Οι **θετικές και υποστηρικτικές σχέσεις** αποτελούν τον βασικό μοχλό σε αυτήν τη διαδικασία, καθώς αναγνωρίζεται ο κοινωνικός χαρακτήρας της μάθησης.
- Η **επίδραση του πολιτισμού** στην ανάπτυξη και τη μάθηση στο νηπιαγωγείο γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο της καθημερινής εμπειρίας και των νοημάτων που προσδίδουν σε αυτήν τα παιδιά, οι οικογένειες και οι νηπιαγωγοί καθώς αλληλεπιδρούν και τη συνδιαμορφώνουν.
- Η **προσέγγιση της μάθησης γίνεται με ολιστικό τρόπο** προσφέροντας ποικίλα ερεθίσματα που έχουν νόημα για τα παιδιά και δημιουργώντας συνδέσεις με τη σύγχρονη καθημερινή ζωή και την τοπική και ευρύτερη κοινότητα.
- Η **φυσική περιέργεια** των παιδιών να ανακαλύψουν και να κατανοήσουν τον κόσμο γύρω τους και **το παιχνίδι** αποτελούν τη βάση για την οργάνωση μαθησιακών καταστάσεων στο πλαίσιο **διερευνήσεων** που προάγουν την ανάπτυξη **μεταγνωστικών δεξιοτήτων**.
- Ο **συντονισμός** των προσπαθειών και η **συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων στην εκπαίδευση του παιδιού**, ιδιαίτερα με τις οικογένειες των παιδιών, αποτελούν σημαντική προτεραιότητα του νηπιαγωγείου.
- Οι νηπιαγωγοί προσφέρουν κατάλληλες ευκαιρίες, ώστε τα παιδιά με ποικίλους τρόπους να επικοινωνούν αυτά που σκέφτονται, αυτά που γνωρίζουν και αυτά που μπορούν να κάνουν, παράλληλα **αξιολογώντας και ανατροφοδοτώντας τη δράση τους με στόχο την προαγωγή της μάθησης και την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού προγράμματο**ς.
- Η/Ο κάθε νηπιαγωγός, ατομικά αλλά και στο πλαίσιο της ομάδας των εκπαιδευτικών του σχολείου, αποτελεί το κλειδί για τη διασφάλιση της **ποιότητας της εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο** στο πλαίσιο ενός **κοινού οράματος**.

Β. ΣΚΟΠΟΘΕΣΙΑ

Γενικοί σκοποί

Σκοπός του νηπιαγωγείου είναι η ολόπλευρη (σωματική, κοινωνική, συναισθηματική και γνωστική) ανάπτυξη του παιδιού, η ευημερία του και η διαμόρφωση της ταυτότητας του δημοκρατικού πολίτη. Η εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο, λαμβάνοντας υπόψη τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά αυτής της ηλικίας, προάγει την ανάπτυξη ικανοτήτων που βοηθούν το παιδί να ανταποκριθεί με κριτικό και δημιουργικό τρόπο στις προκλήσεις του περιβάλλοντος. Θέτει τις βάσεις για το μέλλον και εδραιώνει θεμελιώδεις αξίες που προάγουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ατομική και συλλογική υπευθυνότητα, σε μια ενταξιακή προοπτική.

Το νηπιαγωγείο εισάγει το παιδί στην υποχρεωτική εκπαίδευση και το βοηθά να διαμορφώσει σταδιακά την ταυτότητα του «μαθητή» και της «μαθήτριας». Παράλληλα υποστηρίζει τους γονείς, ο όρος χρησιμοποιείται για τους γονείς ή/και κηδεμόνες των παιδιών, να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του νέου τους ρόλου ως γονείς μαθητών/-τριών, καθώς εντάσσεται λειτουργικά στον ενιαίο σχεδιασμό της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό, και για να τονιστεί η αναδυόμενη ταυτότητα που δομούν σταδιακά τα παιδιά με τη φοίτησή τους στο νηπιαγωγείο, στο Πρόγραμμα Σπουδών γίνεται αναφορά, κατά βάση, στον όρο «παιδί», αλλά και «μαθητής/μαθήτρια», εναλλακτικά.

Βασικούς στόχους του νηπιαγωγείου, οι οποίοι λειτουργούν, ταυτόχρονα, ως «κλειδιά επιτυχίας» για την εκπλήρωση της κοινωνικοπαιδαγωγικής αποστολής του, αποτελούν:

- Η **ομαλή μετάβαση** των παιδιών από το σπίτι ή τον παιδικό σταθμό στο νηπιαγωγείο και από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο. Η διευκόλυνση των παιδιών και των οικογενειών να διαχειριστούν τις σημαντικές αυτές μεταβάσεις που βιώνονται στο πλαίσιο της φοίτησης στο νηπιαγωγείο αποτελεί σημαντική παράμετρο για την προσαρμογή των παιδιών στο νέο σχολικό περιβάλλον και την επακόλουθη μαθησιακή τους εξέλιξη.
- Η **διασφάλιση των συνθηκών για την επιτυχημένη πορεία κάθε παιδιού**. Κάθε παιδί αντιμετωπίζεται ως ξεχωριστή οντότητα, με μοναδικά χαρακτηριστικά και ατομικούς ρυθμούς μάθησης και ανάπτυξης. Η βιογραφία κάθε παιδιού, τα γνωστικά του αποθέματα και το πολιτισμικό του κεφάλαιο, οι ικανότητες, τα ενδιαφέροντα και οι ανάγκες του αποτελούν το σημείο εκκίνησης για τα βήματα και τις επιλογές των νηπιαγωγών, ώστε το κάθε παιδί ξεχωριστά να φτάσει στο μέγιστο των δυνατοτήτων του, να νιώσει χαρά, ικανοποίηση, αυτοπεποίθηση και πληρότητα.
- Η **διασφάλιση των συνθηκών για την επιτυχημένη συμμετοχή κάθε εκπαιδευτικού και κάθε ενήλικα στην εκπαίδευση των παιδιών**. Οι νηπιαγωγοί κατά πρώτον αλλά και όλοι όσοι συμμετέχουν με διάφορους ρόλους στο νηπιαγωγείο, όπως για παράδειγμα γονείς, ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό κτλ., ενισχύονται στο να αξιοποιούν τις δυνάμεις τους, να συνεργάζονται αρμονικά και να αναπτύσσουν αίσθημα ικανοποίησης, αυτοαποτελεσματικότητας και ολοκλήρωσης σε σχέση με τον ρόλο τους στην εκπαίδευση και την ευημερία των παιδιών.
- Η **λειτουργία του νηπιαγωγείου ως κοινότητα μάθησης.** Οι νηπιαγωγοί προσαρμόζουν το πρόγραμμα και τις πρακτικές που εφαρμόζουν, ώστε να ανταποκρίνονται στα χαρακτηριστικά, τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών και των οικογενειών. Η λειτουργία και η αποτελεσματικότητα του νηπιαγωγείου ως κοινότητας μάθησης εξαρτώνται από την ύπαρξη κοινού οράματος, τη δέσμευση όλων όσοι εμπλέκονται για τη βελτίωση και αλλαγή και τον σεβασμό απέναντι στις δυνατότητες και τη συμβολή όλων των συμμετεχόντων.

- Η **ισχυρή και δημοκρατική ηγεσία.** Η ηγεσία του νηπιαγωγείου διαμορφώνει το πλαίσιο για την ανάπτυξη κοινών στόχων και συνεργασίας μεταξύ όλων των εμπλεκομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία, στηρίζοντας τις ενέργειές της σε έναν βαθύτερο ηθικό σκοπό. Η ευθύνη που αναλαμβάνουν οι νηπιαγωγοί για να διασφαλίσουν τη μάθηση των παιδιών και την ευημερία της σχολικής κοινότητας διαπερνά την οργανωσιακή κουλτούρα του νηπιαγωγείου. Στη βάση αυτή προάγεται η ανάληψη δράσεων που διαμορφώνουν υψηλές αλλά και ρεαλιστικές προσδοκίες για τη μάθηση, παρέχουν κίνητρα προς όλους τους εμπλεκομένους, υλοποιούν τους στόχους του Προγράμματος Σπουδών, εμπνέουν και διαχέουν το εκπαιδευτικό όραμα στη σχολική και την ευρύτερη κοινότητα.

Γ. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ

Το περιεχόμενο της μάθησης στο νηπιαγωγείο οργανώνεται σε τέσσερα (4) Θεματικά Πεδία στη βάση της ολιστικής προσέγγισης της μάθησης, με στόχο την ανάδειξη των διεπιστημονικών συνδέσεων και την ενίσχυση της διαθεματικής ενιαιοποίησης. Οι ικανότητες του 21ου αιώνα βρίσκονται στον πυρήνα του Προγράμματος Σπουδών του νηπιαγωγείου και διατρέχουν όλα τα Θεματικά Πεδία και τις Θεματικές Ενότητές του. Αν και η ανάπτυξη των ικανοτήτων έχει μία διά βίου προοπτική, η καλλιέργειά τους από την προσχολική ηλικία ενέχει σημαντικά πλεονεκτήματα για τη μετέπειτα εδραίωσή τους, εξαιτίας της σημασίας των πρώιμων μαθησιακών εμπειριών για την επιτυχημένη πορεία του παιδιού. Οι ικανότητες αυτές δε θεωρούνται καινούριες, ωστόσο το περιεχόμενό τους επικαιροποιείται και επαναπροσδιορίζεται μέσα από τις σημαντικές αλλαγές που επιφέρει ο 21ος αιώνας και σε σχέση με το περιεχόμενο του προγράμματος του νηπιαγωγείου. Η έννοια της ικανότητας στο Πρόγραμμα Σπουδών του νηπιαγωγείου χρησιμοποιείται ταυτόσημα με την έννοια της επάρκειας και αντιμετωπίζεται ως μία δυναμική διαδικασία, η οποία περιλαμβάνει την επιλογή, την ενεργοποίηση και τον συντονισμό ενός συνδυασμού γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων, που απαιτούνται προκειμένου τα παιδιά να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις μαθησιακές προκλήσεις. Συγκεκριμένα:

α) Οι *γνώσεις* περιγράφουν το «τι» της μάθησης και προσδιορίζονται ως μία σειρά εδραιωμένων γενικότερων και ειδικότερων γνωστικών στοιχείων, ιδεών, εννοιών, θεωριών, σχημάτων, γεγονότων, δεδομένων και πληροφοριών, που πρέπει να οικοδομηθούν και να κατακτηθούν προκειμένου τα παιδιά να αναγνωρίζουν και να αντιλαμβάνονται μία συγκεκριμένη περίσταση, ένα αντικείμενο ή μία κατάσταση.

β) Οι *δεξιότητες* περιγράφουν το «πώς» της μάθησης και αποτελούν ένα σύνολο επιμέρους διακριτών μονάδων ενέργειας ή συμπεριφοράς που συνάγονται από τις αντίστοιχες γνώσεις και εφαρμόζονται με έναν οργανωμένο και δυναμικό τρόπο σε κάθε συνθήκη.

γ) Οι *στάσεις* περιγράφουν το «γιατί» της μάθησης και αντιστοιχούν σε προδιαθέσεις, τάσεις, συναισθήματα, αξίες, νοητικές συνήθειες, νοοτροπίες και μορφές συμπεριφοράς που απαιτούν χρόνο και συστηματικότητα προκειμένου να εδραιωθούν και να διαμορφώσουν τον συνολικό προσανατολισμό και την ανταπόκριση των παιδιών σε διαφορετικά πλαίσια και καταστάσεις.

Στο μοντέλο που υιοθετείται στο Πρόγραμμα Σπουδών προτείνεται μια **εργαλειοθήκη τεσσάρων (4) υποδοχών**, σε καθεμία από τις οποίες εμπεριέχονται τρεις (3) κατηγορίες βασικών ικανοτήτων. Οι κατηγορίες ικανοτήτων οι οποίες περιλαμβάνονται στις επιμέρους υποδοχές δεν είναι αμοιβαία αποκλειόμενες, αλλά αλληλοσυνδέονται, έτσι, ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν σε πολλούς και διαφορετικούς συνδυασμούς, εξυπηρετώντας τη μαθησιακή διαδικασία:

α) ***εργαλεία σκέψης***: 1. κριτική σκέψη, 2. δημιουργικότητα, 3. επίλυση προβλήματος και στοχαστική λήψη αποφάσεων

β) ***εργαλεία επιστήμης και τεχνολογίας***: 1. καινοτομία, 2. υπολογιστική σκέψη, 3. σχεδιαστική και κατασκευαστική ικανότητα

γ) ***εργαλεία ζωής***: 1. προσωπική ενδυνάμωση και κοινωνική ευθύνη, 2. ιδιότητα του πολίτη, 3. ευελιξία, προσαρμοστικότητα και ανθεκτικότητα

δ) ***εργαλεία μάθησης***: 1. επικοινωνία, 2. συνεργασία, 3. μαθαίνω πώς να μαθαίνω – μεταγνώση.

Οι ικανότητες που εμπεριέχονται στην εργαλειοθήκη είναι εγκάρσιες και διαθεματικές, αναπτύσσονται σε όλα τα μαθησιακά πλαίσια και λειτουργούν συμπληρωματικά για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και ενισχυτικά για τον ρόλο τους ως πολιτών του έθνους και του κόσμου. Η προσχολική εκπαίδευση, υπό το πρίσμα της ανάπτυξης των βασικών ικανοτήτων, βρίσκεται σε συστοιχία με τις **αρχές της ολιστικής ανάπτυξης και μάθησης** που υιοθετεί το Πρόγραμμα Σπουδών. Ο προσανατολισμός αυτός αντανακλάται στη φιλοσοφία οργάνωσης του περιεχομένου της μάθησης στα τέσσερα (4) Θεματικά Πεδία και στις Θεματικές Ενότητες που περιλαμβάνουν.

Κάθε Θεματικό Πεδίο περιλαμβάνει δύο (2) Θεματικές Ενότητες εκτός από το 3ο Θεματικό Πεδίο, Παιδί και Θετικές Επιστήμες, στο οποίο ενσωματώνονται τρεις (3) Θεματικές Ενότητες. Η οργάνωση αυτή των Θεματικών Πεδίων σε Θεματικές Ενότητες βασίζεται στη φιλοσοφία και τη σημασία του να «γνωρίζει κανείς τα μέρη για να κατανοήσει το όλο». Είναι σημαντικό οι νηπιαγωγοί να κατανοήσουν τα βασικά γνωστικά πεδία, τις έννοιες και τις ικανότητες που επιδιώκεται να αναπτυχθούν σε κάθε Θεματική Ενότητα, ώστε στη συνέχεια να μπορούν να τις προσεγγίσουν ολιστικά με δυναμικό τρόπο. Οι βασικές ικανότητες που αναμένεται να αναπτυχθούν σε κάθε Θεματικό Πεδίο προσδιορίζουν το πλαίσιο των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων που περιγράφονται σε κάθε Θεματική Ενότητα στην Αναλυτική Απεικόνιση του Προγράμματος Σπουδών.

Το περιεχόμενο της μάθησης οργανώνεται στη βάση του τι επιδιώκεται να μάθουν τα παιδιά, λαμβάνοντας υπόψη το αναπτυξιακό τους επίπεδο και τις διασυνδέσεις μεταξύ των θεμάτων και των εννοιών σε κάθε Θεματική Ενότητα και μεταξύ των Θεματικών Πεδίων. Επισημαίνεται ότι οι μαθησιακές επιδιώξεις και οι ενδεικτικές δραστηριότητες που παρουσιάζονται δεν αποτελούν ένα δεσμευτικό πλαίσιο για τις/τους νηπιαγωγούς, ούτε «ύλη» που πρέπει να καλυφθεί. Αυτό που έχει σημασία είναι οι επιλογές των νηπιαγωγών να ανταποκρίνονται στα χαρακτηριστικά των παιδιών και τις συνθήκες της τάξης. Λαμβάνεται, επίσης, υπόψη ότι τα παιδιά δεν παρακολουθούν για ένα μόνο σχολικό έτος το νηπιαγωγείο και ότι οι ίδιες έννοιες και ικανότητες μπορούν να αναπτυχθούν μέσα από διαφορετικές θεματικές και επιστημονικές διασυνδέσεις. Είναι σημαντικό οι νηπιαγωγοί να επενδύουν στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και να επιστρέφουν στις ίδιες έννοιες δίνοντας έμφαση σε άλλες, ενδεχομένως, Θεματικές Ενότητες, προχωρώντας σε βάθος και αυξάνοντας σταδιακά τον βαθμό δυσκολίας με βάση τις **αρχές της σπειροειδούς μάθησης**.

Α΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί και Επικοινωνία

Προετοιμάζοντας τα παιδιά να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας και να αποκωδικοποιήσουν τον κόσμο γύρω τους, η επικοινωνία έχει σημαντική θέση στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Το Θεματικό Πεδίο **Παιδί και Επικοινωνία** λαμβάνει υπόψη τις σημαντικές αλλαγές στους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι παράγουν και μεταδίδουν νοήματα στη σύγχρονη κοινωνία,

στοχεύοντας στη διαμόρφωση μαθησιακών περιβαλλόντων που εξοικειώνουν τα παιδιά με ποικίλα εργαλεία για την επεξεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών για την εδραίωση αμοιβαίας κατανόησης. Υιοθετείται η ***προσέγγιση των πολυγραμματισμών***, η οποία δίνει έμφαση σε πολυτροπικά κείμενα και στην ενσωμάτωση διαφόρων σημειωτικών συστημάτων για την παραγωγή νοήματος και την αποτελεσματική επικοινωνία στο πλαίσιο καθημερινών καταστάσεων και αυθεντικών εμπειριών. Στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών, ο ***κριτικός γραμματισμός*** κατέχει ιδιαίτερη θέση αντιμετωπίζοντας το κάθε κείμενο ως πολιτισμικό προϊόν που εμπεριέχει ιδεολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, τα οποία είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη, ώστε να γίνονται εις βάθος κατανοητά τα μηνύματα που μεταφέρονται και να συζητιούνται υπό το πρίσμα πολιτισμικών, κοινωνικών και άλλων παραμέτρων.

Οι δύο Θεματικές Ενότητες που συνιστούν το συγκεκριμένο Θεματικό Πεδίο, η **Γλώσσα** και οι **Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ)**, έχουν ρόλο-κλειδί στο Πρόγραμμα Σπουδών και αποτελούν τη βάση για όλα τα Θεματικά Πεδία. Η Θεματική Ενότητα **Γλώσσα** εστιάζει στην ανάπτυξη βασικών ικανοτήτων για την προφορική, γραπτή και πολυγλωσσική επικοινωνία, οι οποίες κρίνονται σημαντικές για την αποτελεσματική συμμετοχή των παιδιών στα διάφορα πεδία δράσης τους στο σχολικό και ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον και αποτελούν προϋπόθεση για την αποτελεσματική μάθηση σε σχέση με όλες τις άλλες Θεματικές Ενότητες. Η Θεματική Ενότητα **ΤΠΕ** δίνει έμφαση στην ανάπτυξη ικανοτήτων που αφορούν την εξοικείωση των παιδιών με τη χρήση ψηφιακών περιβαλλόντων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων διαχείρισης της πληροφορίας για την κάλυψη διαφορετικών επικοινωνιακών αναγκών. Παράλληλα, βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν κριτική στάση και ορθές συνήθειες σε σχέση με την αξιοποίηση των ΤΠΕ, προετοιμάζοντάς τα κατάλληλα σε σχέση με τις προκλήσεις της ψηφιακής κοινωνίας. Δίνει, επιπλέον, τη δυνατότητα μεταφοράς της μαθησιακής εμπειρίας πέρα από τα στενά όρια της σχολικής τάξης και διευκολύνει τα παιδιά, με κατάλληλη καθοδήγηση από τις/τους νηπιαγωγούς, να προβαίνουν σε ενημερωμένες και υπεύθυνες επιλογές για τα ζητήματα που τα αφορούν, καθώς επιτρέπει την πρόσβαση σε ευρεία γκάμα πληροφοριών.

Οι **βασικές ικανότητες** που επιδιώκεται και αναμένεται να αναπτυχθούν στο πλαίσιο του συγκεκριμένου Θεματικού Πεδίου και προσδιορίζουν τα περιεχόμενά του αναφέρονται συνοπτικά στον ακόλουθο πίνακα:

Γνώσεις	Δεξιότητες	Στάσεις
– μέσα και τρόποι μετάδοσης νοήματος-πληροφορίας, – πολλαπλές όψεις των προθέσεων πίσω από τα νοήματα-πληροφορίες, – σκέψεις και συναισθήματα που δημιουργούν τα κείμενα στους αποδέκτες, – το πλαίσιο και η συνθήκη επικοινωνίας διαμορφώνουν το είδος και τη μορφή του κειμένου που θα παραχθεί.	– εστιασμένη αναζήτηση ανάλογα με το είδος της πληροφορίας, – επιλογή, ανάλυση και σύνθεση πληροφοριών για την κατανόηση και την παραγωγή νοήματος, – χρήση κατάλληλων εργαλείων και μέσων για δημιουργική έκφραση και αποτελεσματική επικοινωνία νοημάτων, – προσαρμογή της επικοινωνίας ανάλογα με το πλαίσιο και τις συνθήκες που τη διαμορφώνουν.	– κριτική αντιμετώπιση της πληροφορίας, – διάθεση εξοικείωσης με διάφορα επικοινωνιακά εργαλεία και εκφραστικά μέσα για την ενίσχυση της ικανότητας κατανόησης και αποτελεσματικής μετάδοσης των νοημάτων, – ωφέλιμη και βέλτιστη χρήση των εργαλείων και των μέσων παραγωγής και επικοινωνίας νοήματος, – σημασία των πολιτισμικών αξιών στα κείμενα σε σχέση με τον σκοπό της επικοινωνίας.

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ και των πολυτροπικών κειμένων στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου ικανοποιεί τους στόχους της **ενταξιακής** και της **διαφοροποιημένης προσέγγισης** που υιοθετούνται στις αρχές του Προγράμματος Σπουδών. Ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες, τους τρόπους και τον ρυθμό που μαθαίνουν τα παιδιά προσφέροντας αυξημένες δυνατότητες: α) ως προς την πρόσβαση στην πληροφορία και τη γνώση, β) ως προς τα είδη ερεθισμάτων (π.χ. γλωσσικά, ακουστικά, εικονικά, απτικά, κινητικά κτλ.) και γ) ως προς τα εκφραστικά μέσα, ενισχύοντας τη δημιουργικότητα, την καινοτομία και την ενεργό συμμετοχή, καθώς το περιεχόμενο του συγκεκριμένου Θεματικού Πεδίου αλληλεπιδρά με και ενσωματώνεται λειτουργικά στα υπόλοιπα Θεματικά Πεδία.

Β΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία

Στο πλαίσιο της σύγχρονης κοινωνίας που μεταβάλλεται συνεχώς και προβάλλει ποικίλες προκλήσεις στα άτομα και στις ομάδες σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, τα παιδιά από την προσχολική ηλικία υποστηρίζονται να δομήσουν μια θετική αντίληψη για τον εαυτό τους, να κατανοήσουν και να αλληλεπιδράσουν με το περιβάλλον και να αναπτύξουν δράσεις με στόχο να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις ποικίλες προκλήσεις του. Το νηπιαγωγείο μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στη διαμόρφωση υπεύθυνων και ενεργών πολιτών, την προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης και την καλλιέργεια αξιών με ανθρωπιστική βάση.

Το Θεματικό Πεδίο **Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία** δημιουργεί τις προϋποθέσεις, ώστε τα παιδιά να αντιληφθούν τις συνδέσεις ανάμεσα στον εαυτό τους και στους άλλους, τα διάφορα επίπεδα της κοινωνικής οργάνωσης και το πλαίσιο της καθημερινής εμπειρίας. Προάγει την επεξεργασία ζητημάτων που το απασχολούν σε σχέση με την προσωπική ανάπτυξη και τη δράση τους, ατομική και συλλογική, ώστε να είναι σε θέση να θέτουν στόχους που αποσκοπούν στην αειφόρο ανάπτυξη, την προσωπική, κοινωνική και περιβαλλοντική συνειδητοποίηση και την ευημερία. Εστιάζει στη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προωθώντας και υποστηρίζοντας πρακτικές ***συναισθηματικού εγγραμματισμού***, ώστε τα παιδιά να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται τα δικά τους συναισθήματα, να κατανοούν τη συναισθηματική κατάσταση των άλλων και να συζητούν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους εμπειρία, αλλά και σε σχέση με κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα που τα απασχολούν. Με δεδομένο ότι η διαμόρφωση του ενεργού πολίτη δε συνιστά μία απλή ατομική διαδικασία, αλλά συντελείται μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, ο ***κοινωνικός γραμματισμός*** παρέχει τα εργαλεία για την επεξεργασία της κοινωνικής πραγματικότητας και την καλλιέργεια γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων που προάγουν την επικοινωνία, τη συνεργασία, την ενεργό συμμετοχή και την αμοιβαία κατανόηση, ώστε να καταστούν τα παιδιά ***πολιτισμικά εγγράμματοι*** και συνειδητοποιημένοι πολίτες, στο πλαίσιο πάντα της αναπτυξιακής τους ωριμότητας.

Οι δύο Θεματικές Ενότητες, **Προσωπική και Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη** και **Κοινωνικές Επιστήμες**, αλληλοσυμπληρώνονται, προκειμένου να διαμορφώσουν τις κατάλληλες μαθησιακές εμπειρίες που προωθούν την ανάπτυξη σε ενδοατομικό, διαπροσωπικό και κοινωνικό επίπεδο. Η Θεματική Ενότητα **Προσωπική και Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη** εστιάζει στην καλλιέργεια ισχυρής αυτοαντίληψης, που επιτρέπει στα παιδιά να κατανοήσουν τον εαυτό τους και τις δυνατότητές τους και να αναπτύξουν μια θετική αυτοεικόνα και εσωτερικά κίνητρα για να μαθαίνουν και να βελτιώνονται συνεχώς. Στη Θεματική Ενότητα **Κοινωνικές Επιστήμες** παρέχονται ευκαιρίες για την επεξεργασία εννοιών και σχέσεων που ξεπερνούν τα στενά πλαίσια των διαπροσωπικών εμπειριών και προάγονται συλλογικές διαδικασίες για την ανάπτυξη του ηθικού και κοινωνικού εαυτού. Δίνεται έμφαση στην ευαισθητοποίηση των παιδιών αλλά και στην ανάληψη πρωτοβουλιών σε ζητήματα της άμεσης εμπειρίας τους, σε σχέση με

ευρύτερα κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα που αφορούν την αειφόρο ανάπτυξη, για την προαγωγή της ενεργού και υπεύθυνης συμμετοχής και δράσης τους.

Οι **βασικές ικανότητες** που επιδιώκεται και αναμένεται να αναπτυχθούν στο πλαίσιο του συγκεκριμένου Θεματικού Πεδίου αναφέρονται συνοπτικά στον ακόλουθο πίνακα:

Γνώσεις	Δεξιότητες	Στάσεις
– προσωπικά, κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά και συμβάσεις, – ατομικές επιλογές και αντίκτυπος στο περιβάλλον, κοινωνικό και φυσικό, – συναισθηματικός κόσμος και συμπεριφορά, – κοινωνική οργάνωση και διαδικασίες λήψης αποφάσεων.	– διερεύνηση και καταγραφή παραγόντων που διαμορφώνουν την ατομική και κοινωνικοπολιτισμική εμπειρία, – επιλογή κατάλληλων τρόπων επικοινωνίας και προσαρμογή της συμπεριφοράς, – συγκριτική διερεύνηση κοινωνικών καταστάσεων και περιβαλλοντικών φαινομένων που συνδέονται με την ανθρώπινη δραστηριότητα, – διατύπωση προτάσεων για την επίλυση ζητημάτων που αφορούν το άτομο και την ομάδα, – λήψη αποφάσεων και υπεύθυνη συμπεριφορά.	– κατανόηση του εαυτού και σημασία θετικής αλληλεπίδρασης με τους άλλους, – αντιμετώπιση της διαφορετικότητας ως πλεονέκτημα για την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη, – ανάπτυξη πανανθρώπινων αξιών, όπως ελευθερία, ειρήνη, υπευθυνότητα, σεβασμός, αλληλεγγύη, – εκτίμηση της σημασίας της ιστορικής εξέλιξης ως βάση για τη μελλοντική πορεία σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, – υπεύθυνη στάση απέναντι στα προβλήματα και εφαρμογή δημοκρατικών διαδικασιών στις αποφάσεις, – κριτική στάση και ενεργός δράση για την αειφόρο ανάπτυξη.

Η αποδοχή της διαφορετικότητας, η διαμόρφωση στάσεων που βασίζονται σε πανανθρώπινες αξίες παράλληλα με την ενίσχυση των προσωπικών ικανοτήτων που αφορούν την ενδυνάμωση των παιδιών**,** τη συναισθηματική τους επίγνωση και τη διαχείριση των διαπροσωπικών τους σχέσεων και των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων, συντελούν στη διαμόρφωση **ενταξιακής κουλτούρας**. Οι μαθησιακές εμπειρίες που προωθούνται στο συγκεκριμένο Θεματικό Πεδίο διαμορφώνουν το κατεξοχήν ανθρωποκεντρικό και ενταξιακό πλαίσιο ατομικής, συλλογικής έκφρασης και θετικής κοινωνικής αλληλεπίδρασης, το οποίο χαρακτηρίζει το Πρόγραμμα Σπουδών και αξιοποιείται σε όλες τις Θεματικές Ενότητες.

Γ΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί και Θετικές Επιστήμες

Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας έχουν ήδη αναπτύξει φυσική περιέργεια για τον κόσμο που τα περιβάλλει, ενώ παράλληλα δομούν την αντίληψη και την κατανόησή τους για το περιβάλλον αξιοποιώντας ιδέες και πρακτικές που αφορούν την παρατήρηση και ερμηνεία του φυσικού, τεχνητού και κοινωνικού κόσμου. Οι πρώιμες αυτές ιδέες και αναπαραστάσεις που σχηματίζουν τα παιδιά βιωματικά είναι αυτές που θα αποτελέσουν τη βάση για τη μελέτη και τη σταδιακή ανάπτυξη των **εννοιών** και των **διαδικασιών** στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου για τις θετικές επιστήμες. Μέσα από αυθεντικές και αναπτυξιακά κατάλληλες

μαθησιακές εμπειρίες που βασίζονται στη διερευνητική μάθηση και αξιοποιούν το παιχνίδι, επιδιώκεται η υιοθέτηση ορθής στάσης απέναντι στον **επιστημονικό τρόπο σκέψης**.

Το Θεματικό Πεδίο **Παιδί και Θετικές Επιστήμες** εστιάζει στις κοινές **διαδικασίες** που λαμβάνουν χώρα δυναμικά, αλληλεπιδραστικά και συμπληρωματικά, όταν τα παιδιά οικοδομούν τις **έννοιες** στα **Μαθηματικά,** στις **Φυσικές Επιστήμες** και την **Τεχνολογία Κατασκευών**. Στο πλαίσιο της **διερευνητικής μάθησης** οδηγούνται σταδιακά στη συστηματοποίηση της σκέψης, καθώς επεξεργάζονται έννοιες και μεθόδους των επιστημών μέσα από καθημερινές καταστάσεις και προβλήματα που καλούνται να επιλύσουν. Η/Ο νηπιαγωγός, σε ρόλο διευκολυντή, υποστηρίζει τα παιδιά, με τη χρήση κατάλληλων ερωτημάτων προς διερεύνηση, να πειραματιστούν χρησιμοποιώντας τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους, ώστε να ανακαλύψουν τη νέα γνώση. Κατανοώντας το πώς ένα πρόβλημα της καθημερινότητας μπορεί να μετατραπεί σε μαθηματικό πρόβλημα, ενισχύεται ο ***μαθηματικός γραμματισμός*** υπό το πρίσμα της κοινωνικοπολιτισμικής προσέγγισης, ενώ παράλληλα μετασχηματίζεται σε εργαλείο μάθησης για τις Φυσικές Επιστήμες. Τα Μαθηματικά προσφέρουν το σύστημα των ενεργειών, ενώ οι Φυσικές Επιστήμες αποτελούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο τα παιδιά κατανοούν τον κόσμο και τα φαινόμενα και δρουν στη σύγχρονη πραγματικότητα. Επιπρόσθετα, η Θεματική Ενότητα **Τεχνολογία Κατασκευών** αποτελεί την πρακτική εφαρμογή των Φυσικών Επιστημών, καθώς αυτές οι δύο μαθησιακές περιοχές είναι άρρηκτα συνδεδεμένες και οι γνώσεις και δεξιότητες που απορρέουν από τον συνδυασμό τους παρέχουν στα παιδιά τις βάσεις, τα απαραίτητα εφόδια και τις ευκαιρίες που χρειάζονται για να αντεπεξέλθουν στον σύνθετο και απαιτητικό σύγχρονο κόσμο ως ***επιστημονικά εγγράμματοι πολίτες***. Οι νηπιαγωγοί βοηθούν τα παιδιά να οικοδομούν σταδιακά τις έννοιες αναδεικνύοντας τις συνδέσεις μεταξύ των τριών Θεματικών Πεδίων και να επανέρχονται σε αυτές αναλύοντας περισσότερες ή δυσκολότερες διαστάσεις λαμβάνοντας πάντα υπόψη τι έχει κατακτηθεί από τα παιδιά και ποιες είναι προαπαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες για να προχωρήσουν περαιτέρω.

Οι βασικές ικανότητες που επιδιώκεται και αναμένεται να αναπτυχθούν στο πλαίσιο του συγκεκριμένου Θεματικού Πεδίου αναφέρονται συνοπτικά στον ακόλουθο πίνακα:

Γνώσεις	Δεξιότητες	Στάσεις
– έννοιες του χώρου και του χρόνου ως σύστημα, – έννοιες των αριθμών, – μετρήσεις, – φυσικά φαινόμενα, – ζωντανοί οργανισμοί, – χαρακτηριστικά και ιδιότητες υλικών σωμάτων, – Γη, πλανήτες και διάστημα, – σύγχρονα και παραδοσιακά εργαλεία, – τεχνολογικά επιτεύγματα, ανακαλύψεις και επιστήμονες.	– επιλογή και χρήση κατάλληλου εξειδικευμένου λεξιλογίου, – παρατήρηση φαινομένων φυσικού και τεχνητού κόσμου, – συλλογή, ανάλυση, ερμηνεία και παρουσίαση δεδομένων με πολλαπλές μορφές, – διατύπωση και έλεγχος υποθέσεων, – δημιουργία συνδέσεων ποσοτικής, ποιοτικής και αιτιώδους σχέσης, – επιλογή βέλτιστης λύσης και διατύπωση συμπερασμάτων, – ταξινόμηση και χειρισμός απλών εργαλείων, – επίλυση κατασκευαστικών προβλημάτων.	– συνειδητοποίηση της θετικής συμβολής των επιστημών στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, – αξιοποίηση της επιστημονικής γνώσης για την κατανόηση του φυσικού, τεχνολογικού και κοινωνικού κόσμου, – εκτίμηση της συνεισφοράς των πολιτισμών στην εξέλιξη των επιστημών, – θετική στάση και υπεύθυνη δράση απέναντι στο περιβάλλον, – προβληματισμός σε σχέση με αρνητικές συνέπειες ή αρνητική/κακή χρήση της επιστήμης και των επιτευγμάτων της.

Στο πλαίσιο των μαθησιακών εμπειριών που αναπτύσσονται σε σχέση με το περιεχόμενο και τις επιδιώξεις των θετικών επιστημών, το φυσικό και ψηφιακό περιβάλλον του νηπιαγωγείου εμπλουτίζεται με σύμβολα και εργαλεία, φυσικά και τεχνητά, και αξιοποιείται η φυσική περιέργεια των παιδιών για παρατήρηση και ερμηνεία κατά τη μελέτη των φαινομένων. Διαμορφώνεται, με αυτόν τον τρόπο, ένα ανοιχτό πεδίο μάθησης και προσφέρεται ένα μεγάλο εύρος επιλογών, ώστε να δημιουργηθεί ένα διαφοροποιημένο μαθησιακό περιβάλλον και να επιτευχθεί η ικανοποίηση των στόχων της **ενταξιακής προσέγγισης** που υιοθετείται στο Πρόγραμμα Σπουδών.

Δ΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση

Η κινητική και αισθητική εμπειρία αναφέρεται σε μία ιδιαίτερη μορφή κατανόησης του κόσμου και αντίδρασης στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος, που εμπλέκει εξίσου το σώμα, το μυαλό και το συναίσθημα σε μαθησιακές εμπειρίες που είναι βαθιά ανανεωτικές για τα παιδιά και προσφέρουν ποικίλες ευκαιρίες εξερεύνησης και δημιουργίας. Στο πλαίσιο του Θεματικού Πεδίου **Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση**, το ανθρώπινο σώμα και η κίνηση εμπλέκονται σε ποικίλες ψυχοκινητικές και καλλιτεχνικές εμπειρίες που παρέχουν στα παιδιά τα εργαλεία και τα μέσα να επεξεργαστούν τον κόσμο και να εκφράσουν τις ιδέες και τα συναισθήματά τους, επενεργώντας στο περιβάλλον με εναλλακτικούς, ευφάνταστους και δημιουργικούς τρόπους.

Η διαδικασία αυτή θέτει τα θεμέλια για την ανάπτυξη του ***σωματικού και αισθητικού γραμματισμού***, καθώς τα παιδιά επιδεικνύουν ευαισθησία και αναπτύσσουν ικανότητα ερμηνείας απέναντι σε κάθε μορφή κινητικής και καλλιτεχνικής εμπειρίας. Στόχος είναι η προαγωγή της γνωστικής, εκφραστικής, συναισθηματικής, στοχαστικής και επικοινωνιακής αλληλεπίδρασης με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, αποδίδοντας προσωπικό νόημα και αξία στο βίωμα και στην αισθητική εμπειρία που προκαλείται μέσα από κατάλληλες κινητικές και καλλιτεχνικές μαθησιακές καταστάσεις.

Οι δύο Θεματικές Ενότητες που συνιστούν το συγκεκριμένο Θεματικό Πεδίο, η **Κινητική Αγωγή** και οι **Τέχνες**, αλληλοσυμπληρώνονται προκειμένου να προωθήσουν την κινητική και καλλιτεχνική έκφραση των παιδιών και να προάγουν την απόκτηση διά βίου συνηθειών πνευματικής εγρήγορσης, καλαισθησίας και σωματικής ευημερίας. Η Θεματική Ενότητα **Κινητική Αγωγή** προάγει την ποιότητα και την υγεία σε ποικίλους τομείς της καθημερινής και σωματικής τους δραστηριοποίησης. Στο πλαίσιο αυτό, ο αθλητισμός και η αθλητική και πολιτιστική παράδοση λειτουργούν ως γέφυρες ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν δημιουργώντας κίνητρα στα παιδιά για συμμετοχή σε οργανωμένες και δημιουργικές ψυχοκινητικές εμπειρίες που έχουν νόημα γι' αυτά. Στη Θεματική Ενότητα **Τέχνες** παρέχονται στα παιδιά ευκαιρίες δημιουργικής αναπαράστασης και επικοινωνίας των ιδεών και των συναισθημάτων τους. Οι στόχοι της ενότητας επικεντρώνονται στην ανάπτυξη της οπτικής, ακουστικής και αισθητικής αντίληψης, στην ενεργοποίηση της φαντασίας και της κριτικής σκέψης των παιδιών, μέσα από την επαφή με σημαντικά έργα της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και ποικίλα ερεθίσματα που καλλιεργούν το αισθητικό τους κριτήριο. Παράλληλα ο δημιουργικός συνδυασμός υλικών και μέσων ενθαρρύνει τον μετασχηματισμό των προσωπικών βιωμάτων των παιδιών σε καλλιτεχνική έκφραση, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη ενεργών πολιτών που διαχειρίζονται τις προκλήσεις της καθημερινότητας με ευαισθησία, επινοητικότητα και επιδεξιότητα.

Οι **βασικές ικανότητες** που επιδιώκεται και αναμένεται να αναπτυχθούν στο πλαίσιο του συγκεκριμένου Θεματικού Πεδίου και προσδιορίζουν τα περιεχόμενά του αναφέρονται συνοπτικά στον ακόλουθο πίνακα:

Γνώσεις	Δεξιότητες	Στάσεις
– υλικά και μέσα κίνησης και καλλιτεχνικής δημιουργίας, – στοιχεία αρμονίας, αναλογίας, σύνθεσης, εκτέλεσης, ισορροπίας και ρυθμού, – τεχνικές έκφρασης και δημιουργικής αναπαράστασης, – μορφές σωματικής, εικαστικής, θεατρικής και μουσικής δράσης σε σχέση με το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο.	– πειραματισμός με πρωτότυπα υλικά, φόρμες, εργαλεία και τεχνοτροπίες, – εξαγωγή συμπερασμάτων που αφορούν τους σκοπούς και τις λειτουργίες της τέχνης και του αθλητισμού, – επεξεργασία και κατανόηση τοπικών και οικουμενικών ζητημάτων μέσω της κίνησης και των αισθήσεων, – καλλιτεχνική δημιουργία, σωματική ενέργεια και δράση για την επίτευξη κοινωνικών αλλαγών.	– η κινητική και αισθητική εμπειρία ως μαθησιακή ευκαιρία προς έναν ιδιαίτερο τρόπο σκέψης και στάση ζωής, – ευαισθησία και απόκριση απέναντι στη φυσική και πνευματική ευεξία, – ομαδικότητα και συνεργασία για την οργάνωση αθλητικών και καλλιτεχνικών δράσεων και εκδηλώσεων, – εκτίμηση της φυσικής και πολιτιστικής δράσης σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Η αξιοποίηση της κινητικής και αισθητικής εμπειρίας στο νηπιαγωγείο ικανοποιεί τους στόχους της **ενταξιακής προσέγγισης**, προσφέροντας ποικίλες δημιουργικές και εξατομικευμένες ευκαιρίες εμπλοκής, που βοηθούν όλα τα παιδιά να διατηρήσουν το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία. Ιδιαίτερα στα μικρότερα παιδιά, αλλά και σε εκείνα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες προσαρμογής, η κίνηση και η δημιουργική έκφραση προάγουν την αίσθηση αποτελεσματικότητας και ελέγχου, στοιχεία απαραίτητα για την ενταξιακή τους προοπτική στην εκπαιδευτική διαδικασία. Το περιεχόμενο του συγκεκριμένου Θεματικού Πεδίου αλληλεπιδρά με και ενσωματώνεται λειτουργικά στις υπόλοιπες Θεματικές Ενότητες διευρύνοντας τις δυνατότητες γνωστικής ευελιξίας και επίλυσης αυθεντικών προβλημάτων με δημιουργικότητα και φαντασία.

Δ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Διαδικασίες μάθησης στο νηπιαγωγείο

Οι νηπιαγωγοί καλούνται να συνδυάσουν αρμονικά τη θεωρία με την πράξη, ώστε οι διδακτικοί σχεδιασμοί και οι μαθησιακές καταστάσεις που οργανώνουν να είναι υψηλής ποιότητας και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις δυνατότητες των παιδιών του νηπιαγωγείου. Επισημαίνεται ότι η διδακτική πλαισίωση στο νηπιαγωγείο δεν ταυτίζεται με τη στενή χρήση του όρου διδασκαλία, όπως εφαρμόζεται σε άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Αναφέρεται στη συστηματική διαδικασία σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης δραστηριοτήτων που είναι αναπτυξιακά κατάλληλες, βασίζονται στη διερεύνηση και στο παιχνίδι, προάγουν τη συνεργασία και λαμβάνουν υπόψη το κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο και τις διαφοροποιημένες ανάγκες των παιδιών στο πλαίσιο της ενταξιακής εκπαίδευσης.

Οι δραστηριότητες στις οποίες εμπλέκονται ενεργά τα παιδιά είναι **αναπτυξιακά κατάλληλες** όταν λαμβάνουν υπόψη τον ρυθμό ανάπτυξης κάθε παιδιού, ενισχύουν την πρωτοβουλία του, έχουν την απαιτούμενη διάρκεια και επαναλαμβάνουν τις έννοιες, ενσωματώνοντας κάθε φορά το βέλτιστο στάδιο δυσκολίας, ώστε να οδηγούν σε διαρκή βελτίωση και αλλαγή. Η **γνώση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών των παιδιών του νηπιαγωγείου** αλλά και του τρόπου που τα χαρακτηριστικά αυτά αλληλεπιδρούν με τα στοιχεία και τις διεργασίες του περιβάλλοντος είναι απαραίτητη για τις/τους νηπιαγωγούς, καθώς θα πρέπει να είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται τις παραμέτρους και τους παράγοντες που επηρεάζουν τη μαθησιακή πορεία των παιδιών. Ιδιαίτερα σημαντική για τη διαμόρφωση

κατάλληλων μαθησιακών εμπειριών είναι η κατανόηση των ατομικών διαφορών και της επίδρασης του κοινωνικοπολιτισμικού πλαισίου, το οποίο μπορεί να διαφοροποιεί τον τρόπο που μαθαίνει και εξελίσσεται ένα παιδί. Επιπλέον, επισημαίνεται η ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές μαθησιακές ανάγκες που μπορεί να προκύπτουν εξαιτίας μαθησιακών δυσκολιών, αναπηρίας ή άλλων ειδικών ζητημάτων. Η γνώση αυτή **καθοδηγεί τόσο τον σχεδιασμό κατάλληλων μαθησιακών περιβαλλόντων όσο και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού προγράμματος**. Η εκπαίδευση των παιδιών για την ανάπτυξη βασικών ικανοτήτων του 21ου αιώνα προϋποθέτει τη διερευνητική και βαθύτερη μάθηση.

Διερευνητική μάθηση

Η **διερευνητική μάθηση** αναφέρεται στη μελέτη ή και επίλυση θεμάτων, ερωτημάτων ή προβλημάτων που αναδύονται από το πλαίσιο του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος και εμπίπτουν στα ενδιαφέροντα των παιδιών, συνιστώντας γνωστική πρόκληση για αυτά. Η **διαθεματική προσέγγιση** που βρίσκεται στη βάση της διερευνητικής μάθησης αποτελεί το πλαίσιο επιλογής που καταργεί τον κατακερματισμό της γνώσης και την αντιμετωπίζει ως ολότητα. Η κατάλυση των ορίων μεταξύ των επιμέρους επιστημονικών πεδίων επιτρέπει την ενοποίηση των γνώσεων που έχουν κοινά χαρακτηριστικά σε όλες τις επιστήμες προωθώντας τη **διεπιστημονική διασύνδεση**. Οι νηπιαγωγοί προάγουν τη διερευνητική μάθηση όταν:

- Υποστηρίζουν τις προσπάθειες των παιδιών να αντιμετωπίζουν ζητήματα ή και προβλήματα που συνδέονται με τον πραγματικό κόσμο και τις άμεσες εμπειρίες τους μέσα από μαθησιακές διαδικασίες που έχουν νόημα για αυτά.
- Παρέχουν ευκαιρίες για ενεργό συμμετοχή σε διερευνήσεις που βοηθούν τα παιδιά να κατακτήσουν γνώσεις, να διαμορφώσουν νέες έννοιες και να αναπτύξουν δεξιότητες μέσα από το βίωμα και την επενέργεια στο περιβάλλον.
- Προωθούν ως βασικό πλαίσιο για την υλοποίηση των διερευνήσεων τις κοινωνικές ανταλλαγές ιδεών, γνώσεων και εμπειριών μεταξύ των παιδιών και ανάμεσα στα παιδιά και σε άλλους έμπειρους κοινωνικούς εταίρους, όπως για παράδειγμα γονείς, ειδικούς σε έναν τομέα και άλλους επαγγελματίες.
- Οργανώνουν μαθησιακές εμπειρίες στη **Ζώνη της Επικείμενης Ανάπτυξης** των παιδιών βοηθώντας τα να κατακτήσουν μέσα από τις διερευνήσεις τους ολοένα και πιο υψηλούς αναπτυξιακούς και μαθησιακούς στόχους.

Η διερευνητική μάθηση δύναται να λάβει διαφορετικές μορφές, ανάλογα με τον βαθμό υποστήριξης που παρέχεται από τη/τον νηπιαγωγό ως προς την καθοδήγηση των παιδιών στον σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας διερεύνησης. Τα παιδιά χρειάζεται να **μεταβαίνουν σταδιακά από τις πιο δομημένες από τη/τον νηπιαγωγό στις πιο ανοιχτού τύπου διερευνήσεις**. Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται, στο πλαίσιο των διερευνήσεων που πραγματοποιούν τα παιδιά, η **αξιοποίηση του λάθους ως παιδαγωγικό εργαλείο**, αναπτύσσοντας **θετική στάση και εσωτερικά κίνητρα για τη μάθηση**.

Παιγνιώδης μάθηση

Τα παιδιά αναπτύσσουν εσωτερικά κίνητρα για τη μάθηση και εμπλέκονται ενεργά στις δραστηριότητες, όταν αυτές εμπεριέχουν παιγνιώδη χαρακτηριστικά ή έχουν παιγνιώδη διάθεση. Οι νηπιαγωγοί οργανώνουν κατάλληλες μαθησιακές καταστάσεις λαμβάνοντας υπόψη **6 βασικά χαρακτηριστικά του παιχνιδιού, που προσδίδουν στη μαθησιακή διαδικασία παιγνιώδη διάθεση**:

α) εστίαση στη διαδικασία και όχι στο αποτέλεσμα,

β) εσωτερικά κίνητρα, όπου η χαρά και η απόλαυση του παιχνιδιού είναι οι κύριοι παράγοντες συμμετοχής του παιδιού σε μια μαθησιακή συνθήκη,

γ) μεταφορικές ιδιότητες, όπου η πραγματική σημασία και λειτουργία των πραγμάτων μπορεί να αλλοιωθεί,

δ) κίνηση, η οποία ενυπάρχει πολλές φορές σε μια δραστηριότητα με παιγνιώδη διάθεση και παρέχει στα παιδιά το κίνητρο για την πραγματοποίηση εναλλακτικών τρόπων δράσης,

ε) κανόνες που λαμβάνουν υπόψη τις γνώσεις, το πολιτισμικό υπόβαθρο και την εμπειρία των παιδιών, και είναι ευέλικτοι, ώστε να μπορούν να τους διαπραγματευτούν τα ίδια τα παιδιά, και

στ) δυνατότητες για εξερεύνηση και πειραματισμό, διεγείροντας υψηλά επίπεδα πνευματικής δραστηριότητας.

Τέτοιες μαθησιακές καταστάσεις στηρίζονται σε ένα **σενάριο** που διαμορφώνει την κατάλληλη **επικοινωνιακή συνθήκη**, ώστε το αντικείμενο της μάθησης να αποκτά λειτουργικό χαρακτήρα, σημασία και νόημα για τα παιδιά. Παράλληλα, δίνουν έμφαση στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παιδιών, υποστηρίζοντας τον κοινωνικό και συνεργατικό χαρακτήρα της μάθησης.

Συνεργατική μάθηση

Η **συνεργατική μάθηση** αναφέρεται σε μια διαδικασία κατά την οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες αλληλεπιδρούν σε ομάδες, επιδεικνύοντας υπευθυνότητα απέναντι στη δική τους μάθηση αλλά και των μελών της ομάδας. Η αλληλεπίδραση αυτή προσδιορίζει τη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των παιδιών, με τη/τον νηπιαγωγό, με τον χώρο και με τα εργαλεία και τα υλικά που αξιοποιούν. Μπορεί να πάρει τη μορφή της **άτυπης και/ή τυπικής** συνεργατικής μάθησης, ανάλογα με τους στόχους, την οργάνωση και τη λειτουργία των ομάδων. Δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να αλληλεπιδράσουν σε διαφορετικές καταστάσεις και με διαφορετικούς στόχους, όπως για να παίξουν, να φέρουν εις πέρας ένα καθήκον ή να επιτελέσουν ένα έργο, διαμορφώνοντας **άτυπες** (αυθόρμητες, τυχαίες ή μη τυχαίες) και **τυπικές** (οργανωμένες και σταθερές, για κάποιο διάστημα) ομάδες. Με βάση το **είδος της δράσης** τους οι ομάδες έχουν διαφορετικό χαρακτήρα και πλαίσιο λειτουργίας (ομάδες εργασίας, ομάδες καθηκόντων/υπηρεσίας, ομάδες παιχνιδιού).

Βασικά στοιχεία για την οργάνωση και την αποτελεσματικότητα της συνεργατικής μάθησης στο νηπιαγωγείο αποτελούν:

α) η συγκρότηση των ομάδων (ποια τα κριτήρια του χωρισμού των παιδιών σε ομάδες),

β) ο προσδιορισμός της φύσης των συνεργατικών δράσεων (είναι η συνεργατική μάθηση η κατάλληλη προσέγγιση για την ανάπτυξη του θέματος ή για την επιτέλεση ενός έργου ή καθήκοντος;),

γ) η υποστήριξη του καταμερισμού εργασίας και η ανάληψη ρόλων από τα παιδιά (πώς θα βοηθήσουν στο έργο της ομάδας, τι ρόλο θα αναλάβουν),

δ) η ανάπτυξη αλληλεπιδράσεων και σχέσεων (ποιο το επίπεδο των αλληλεπιδράσεων και η ποιότητα των σχέσεων) και

ε) η παρουσίαση, αξιολόγηση και ανατροφοδότηση (πώς τα παιδιά συνθέτουν, παρουσιάζουν και αξιολογούν τη δράση τους σε σχέση με το κοινό έργο αλλά και την ίδια τη συνεργασία).

Ο ρόλος της/του νηπιαγωγού είναι διευκολυντικός, καθώς υποστηρίζει τα παιδιά στο πέρασμα από διάφορες μορφές συνεργατικής αλληλεπίδρασης. Παράλληλα, λαμβάνει υπόψη τα χαρακτηριστικά, τις επιθυμίες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών για τη **συγκρότηση ανομοιογενών ομάδων**, ώστε να διασφαλίζονται τα μέγιστα μαθησιακά αποτελέσματα για όλα τα παιδιά. Υποστηρίζει τα παιδιά, ώστε να εξοικειωθούν, σταδιακά, με **διαφορετικούς ρόλους στην ομάδα** με στόχο να αναπτύξουν και να εξασκήσουν πολλαπλές δεξιότητες με βάση τις διαφοροποιημένες δυνατότητες και ανάγκες τους, διασφαλίζοντας ένα ενταξιακό πλαίσιο εκπαίδευσης.

Μάθηση για όλους

Η **ενταξιακή εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο αποτελεί μια έμπρακτη αντιμετώπιση της διαφορετικότητας** ως στοιχείο που ενοποιεί και εμπλουτίζει τη μαθησιακή εμπειρία. Για τον σκοπό αυτό οι νηπιαγωγοί συνδυάζουν και αξιοποιούν στοχευμένα και συμπληρωματικά τις αρχές, τις μεθόδους και τις πρακτικές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και της πολιτισμικά ευαίσθητης διδασκαλίας, καθώς και το πλαίσιο της εκπαίδευσης για την αναπηρία και τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

- Η **διαφοροποιημένη διδασκαλία** αποτελεί ένα σύστημα στρατηγικών που έχουν στόχο να προσαρμόσουν το Πρόγραμμα Σπουδών στις ανάγκες και τις δυνατότητες των παιδιών της τάξης. Οι προσαρμογές αφορούν τέσσερα επίπεδα: α) τις μαθησιακές επιδιώξεις (περιεχόμενο), β) το επίπεδο δυσκολίας, τα μέσα και τα υλικά (διαδικασία), γ) την οργάνωση του «χώρου» και τη διαχείριση των σχέσεων (μαθησιακό περιβάλλον) και δ) την καταγραφή της μαθησιακής πορείας (το αποτέλεσμα) με στόχο τη μεγιστοποίηση της ποιότητας της υποκειμενικής μαθησιακής εμπειρίας.
- Η **πολιτισμικά ευαίσθητη διδασκαλία** αναφέρεται στην ανάγκη διαχείρισης των κοινωνικών ταυτοτήτων για την καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και αποκλεισμού. Προϋποθέτει την ενσωμάτωση των γνώσεων για τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά και τα επιτεύγματα των διαφόρων κοινωνικοπολιτισμικών ομάδων στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, ώστε να ανταποκρίνεται τόσο στις προτεραιότητες της πολυπολιτισμικής κοινωνίας όσο και στο πολιτισμικό κεφάλαιο των παιδιών της τάξης. Οι νηπιαγωγοί δημιουργούν ευκαιρίες για διαπολιτισμική επικοινωνία μέσω διασύνδεσης ιδεών, συνηθειών και πολιτισμικών προϊόντων, δίνοντας τη δυνατότητα σε όλα τα παιδιά να νιώσουν υπερήφανα για το πολιτισμικό και οικογενειακό τους κεφάλαιο και να αναπτύξουν πολυπολιτισμική και πολυγλωσσική επίγνωση, ενώ παράλληλα γίνονται κοινωνοί της κουλτούρας του σχολείου.
- Η **εκπαίδευση των μαθητών και μαθητριών με αναπηρία ή και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες** στο γενικό σχολείο υιοθετεί ενταξιακές πρακτικές που στοχεύουν: α) στην προαγωγή της ευαισθητοποίησης για τα άτομα με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, β) στην κατανόηση των ιδιαίτερων αναγκών των ατόμων αυτών και στην καλλιέργεια ενσυναίσθησης και γ) στην ενίσχυση της αίσθησης του «ανήκειν» για όλα τα παιδιά και τους ενήλικες στο σχολικό περιβάλλον. Στο πλαίσιο της ένταξης, εκπαιδευτικοί γενικής και ειδικής εκπαίδευσης συνεργάζονται ισότιμα και αρμονικά για να προσαρμόσουν το Πρόγραμμα Σπουδών με βάση τις ανάγκες όλων των παιδιών και να ενσωματώσουν το Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα των παιδιών με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην εκπαιδευτική διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτό, εναλλάσσουν τους ρόλους τους, υιοθετούν και συνδυάζουν διάφορα μοντέλα διδασκαλίας και συνδιδασκαλίας, επιδεικνύοντας ευελιξία και συντονισμό κατά την εφαρμογή και αξιολόγηση του προγράμματος.

Οργάνωση της μάθησης

Οι νηπιαγωγοί σχεδιάζουν και υλοποιούν διδακτικές παρεμβάσεις αξιοποιώντας τα μαθησιακά πλαίσια στο νηπιαγωγείο και οργανώνουν το **φυσικό**, **ψηφιακό** και **κοινωνικό περιβάλλον**, ώστε να διαμορφώσουν ένα πλούσιο σε ερεθίσματα και «γνωστικά προκλητικό» μαθησιακό περιβάλλον. Ο ρόλος των νηπιαγωγών είναι πολυεπίπεδος και σύνθετος, καθώς καλούνται να αναπτύξουν μια συλλογική επαγγελματική ταυτότητα που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της μάθησης του 21ου αιώνα, στο πλαίσιο της λειτουργίας του νηπιαγωγείου ως κοινότητας μάθησης.

Τα μαθησιακά πλαίσια στο νηπιαγωγείο

Τα **μαθησιακά πλαίσια** αποτελούν τη βάση για την οργάνωση του ημερήσιου προγράμματος του νηπιαγωγείου. Ως μαθησιακά πλαίσια ορίζονται οι συνθήκες μέσα στην καθημερινή ζωή του νηπιαγωγείου που οργανώνουν τις κατευθυνόμενες από τις/τους νηπιαγωγούς και από τα παιδιά δράσεις, διασφαλίζοντας τη **συνέχεια των μαθησιακών εμπειριών** σε όλα τα περιβάλλοντα της δράσης τους. Τα μαθησιακά πλαίσια, τα οποία λειτουργούν αλληλοσυμπληρωματικά και συνδυαστικά, στον σχεδιασμό και την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος, είναι τα ακόλουθα:

α) ***Παιχνίδι, ελεύθερο και οργανωμένο***: Είτε αναπτύσσεται από τα παιδιά στο πλαίσιο των ελεύθερων δραστηριοτήτων είτε οργανώνεται με τη βοήθεια των νηπιαγωγών σε περισσότερο δομημένες δραστηριότητες, αποτελεί πηγή ευχαρίστησης και μάθησης. Το περιβάλλον του σχολείου και οι πρακτικές των νηπιαγωγών βοηθούν τα παιδιά να αναπτύσσουν την **ικανότητα του «παίζειν».** Με την απαραίτητη καθοδήγηση, τα παιδιά μπορούν να μάθουν να εξελίσσουν το παιχνίδι τους, καθώς ενεργοποιούν και διοχετεύουν τη φαντασία στο παιχνίδι, αξιοποιούν νέες ιδέες, διατηρούν την ομαλή ροή του παιχνιδιού και διαπραγματεύονται τις συγκρούσεις και την οριοθέτηση της συμπεριφοράς. Η/Ο νηπιαγωγός λαμβάνει υπόψη τα διάφορα είδη παιχνιδιού, στη βάση κριτηρίων που αφορούν το περιεχόμενο της δράσης (π.χ. κατασκευαστικό, δραματικό παιχνίδι κτλ.) και τον παράγοντα της κοινωνικής συμμετοχής του παιδιού (π.χ. παράλληλο, συντροφικό παιχνίδι), και φροντίζει να διαμορφώνει τις κατάλληλες κάθε φορά συνθήκες, ώστε τα παιδιά να εξελίξουν την ικανότητα του «παίζειν» στο πλαίσιο των αναπτυξιακών τους δυνατοτήτων.

β) ***Οι διερευνήσεις***: Αποτελούν μαθησιακές δράσεις που φέρουν σε επαφή τα παιδιά με τα στάδια μιας ερευνητικής διαδικασίας και δίνουν έμφαση στην ενεργό εμπλοκή τους και στην ανακάλυψη νέων γνώσεων. Ο διδακτικός σχεδιασμός λαμβάνει υπόψη τις φάσεις μιας διερευνητικής διαδικασίας, οι οποίες δεν έχουν γραμμικό χαρακτήρα: (α) επαφή των παιδιών με το θέμα, ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και ανάπτυξη προβληματισμού σε σχέση με τα ζητήματα που παρουσιάζονται, (β) αναζήτηση και επεξεργασία πληροφοριών και εργαλείων και ανάπτυξη δεξιοτήτων που θα χρησιμοποιήσουν τα παιδιά στις επόμενες δραστηριότητες, (γ) αξιοποίηση γνώσεων και δεξιοτήτων, υλοποίηση των προτάσεων των παιδιών και παρουσίαση των αποτελεσμάτων της εργασίας τους, (δ) εφαρμογή των γνώσεων και δεξιοτήτων που έχουν κατακτήσει σε νέες καταστάσεις για να εμβαθύνουν σε αυτές, με δραστηριότητες κλιμακούμενης δυσκολίας και (ε) αναστοχασμός, αυτοαξιολόγηση-ετεροαξιολόγηση και διαμορφωτική αξιολόγηση της πορείας και εργασίας των παιδιών, ανατροφοδότηση και διαμόρφωση νέων στόχων. Οι διερευνήσεις μπορούν να λάβουν διαφορετικές μορφές, ανάλογα με τους στόχους που τίθενται στη μαθησιακή διαδικασία, το πλήθος των παρεχόμενων πληροφοριών και τη μεθοδολογία που κάθε φορά επιλέγεται. Προτείνονται **τρεις (3) τύποι διερευνητικών προσεγγίσεων**, στους οποίους υιοθετείται η παιδοκεντρική προσέγγιση:

- Οι *διερευνήσεις για την επίλυση προβλήματος,* που στοχεύουν στην επίλυση πραγματικών προβλημάτων που πηγάζουν από το πλαίσιο της άμεσης εμπειρίας και δραστηριοποίησης των παιδιών. Ακολουθούν μια διαδικασία τεσσάρων σταδίων: i. ανάδυση προβλήματος και προσδιορισμός βασικών του διαστάσεων, ii. συλλογή πληροφοριών και διατύπωση υποθέσεων, iii. οργάνωση του μαθησιακού περιβάλλοντος για τη σταδιακή δόμηση των υποθέσεων και αξιολόγηση του αποτελέσματος και iv. διαμόρφωση συμπεράσματος για την πιο κατάλληλη λύση του προβλήματος.
- Οι *θεματικές προσεγγίσεις,* όπου η μαθησιακή διαδικασία οργανώνεται γύρω από ένα θέμα που είτε έχει επιλέξει η/ο νηπιαγωγός με βάση τα ενδιαφέροντα των παιδιών και έχει συναποφασιστεί με τα παιδιά, είτε προκύπτει από τις δικές τους ιδέες και προτάσεις. Η ανάλυση του θέματος, ως αποτέλεσμα της συνεργασίας εκπαιδευτικού και παιδιών, συνεχίζεται και ολοκληρώνεται με τον προσδιορισμό των επιμέρους θεματικών κατηγοριών, τον σχεδιασμό των κατάλληλων διεπιστημονικών δραστηριοτήτων για τη μελέτη του θέματος και την παρουσίαση και αξιολόγηση των ευρημάτων. Η αποτύπωση της ανάλυσης του θέματος σε ένα ιστόγραμμα αποτελεί βασική παράμετρο για την παρακολούθηση και την οργάνωση της πορείας της μαθησιακής διαδικασίας από τα ίδια τα παιδιά, τις/τους νηπιαγωγούς, αλλά και τους γονείς. Η συμμετοχή των παιδιών σε κάθε φάση οργάνωσης και εξέλιξης του προγράμματος είναι σημαντική.
- Τα *σχέδια εργασίας* αποτελούν επίσης ένα από τα βασικά μοντέλα της διαθεματικής προσέγγισης της διδασκαλίας και της διερευνητικής μάθησης. Σημαντικό χαρακτηριστικό γνώρισμα αποτελεί το ερώτημα/ζήτημα προς διερεύνηση, ως σημείο εκκίνησης ενός σχεδίου εργασίας, το οποίο καθοδηγεί την ανάπτυξη του τελικού παράγωγου/προϊόντος της διαδικασίας. Προκύπτει από την άμεση εμπειρία των παιδιών, στο πλαίσιο των καταστάσεων που βιώνουν και των ζητημάτων που χρήζουν για αυτά άμεσης διερεύνησης, επίλυσης ή επενέργειας. Η υλοποίηση των επιδιώξεων του Προγράμματος Σπουδών επιτυγχάνεται, χωρίς όμως να αποτελεί το πρωταρχικό κριτήριο που καθορίζει την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων. Δύναται να οδηγήσει σε μια εξειδικευμένη και εις βάθος μελέτη ενός ζητήματος, με την προϋπόθεση της διατήρησης του αυθεντικού ενδιαφέροντος των παιδιών. Τα παιδιά έχουν υψηλό έλεγχο σε σχέση με τον σχεδιασμό και την πορεία εξέλιξης ενός σχεδίου εργασίας, η οποία καθορίζεται από τα παιδιά σε συνεργασία με τη/τον νηπιαγωγό. Η εμπλοκή φορέων του άμεσου ή και ευρύτερου περιβάλλοντος είναι σημαντική σε ένα σχέδιο εργασίας. Το τελικό παράγωγο/προϊόν του σχεδίου εργασίας κοινοποιείται στα μέλη του άμεσου και ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος ανάλογα με το θέμα και τους στόχους. Τα σχέδια εργασίας μπορούν να διεξάγονται παράλληλα με τις θεματικές προσεγγίσεις ή και να αφορούν κάποια επιμέρους **θεματική κατηγορία** που εμπεριέχονται σε αυτές.

γ) ***Οι καθημερινές αλλά και ευκαιριακές καταστάσεις*** (όπως εορτασμοί, πολιτισμικά δρώμενα και οικογενειακές συνήθειες): Μπορούν να εξελιχθούν σε μια πλούσια μαθησιακή εμπειρία, όταν αξιοποιηθούν από τις/τους νηπιαγωγούς, ώστε να αναπτυχθεί διασύνδεση ανάμεσα στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, τα ενδιαφέροντα και τα σημαντικά συμβάντα στη ζωή των παιδιών. Αποτελούν σημαντικό μαθησιακό πλαίσιο, καθώς δημιουργούν συνθήκες για συνεργασία με τις οικογένειες και τους φορείς στην ευρύτερη κοινότητα, προάγουν την ενεργητική συμμετοχή των παιδιών και δίνουν την ευκαιρία για διαπολιτισμική επικοινωνία. Επιπλέον, προσφέρουν ευκαιρίες στα παιδιά να εκφραστούν με δημιουργικό τρόπο, να αναπτύξουν γνώσεις και δεξιότητες σε συνθήκες μη τυπικής εκπαίδευσης.

δ) ***Οι υποστηρικτικές δραστηριότητες***: Αναφέρονται σε μεμονωμένες δραστηριότητες, δράσεις ή προγράμματα που στοχεύουν στην υποστήριξη της μάθησης κάποιων παιδιών ή/και όλων των παιδιών της τάξης στο πλαίσιο εκπαιδευτικών, προληπτικών ή παρεμβατικών προσεγγίσεων ή για θέματα που χρήζουν ειδικής διαχείρισης. Εδώ εντάσσονται τα εργαστήρια δεξιοτήτων, οι συνεδρίες για τον Ατομικό Φάκελο Προόδου, αλλά και οι

πρακτικές που επεκτείνουν τις δράσεις του σχολείου στο οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών, όπως είναι ενδεικτικά η δανειστική βιβλιοθήκη της τάξης ή του νηπιαγωγείου.

ε) ***Οι ρουτίνες της τάξης***: Αποτελούν ένα σημαντικό πλαίσιο αναφοράς και ασφάλειας για τα παιδιά, ενώ παράλληλα δίνουν τη δυνατότητα λειτουργικής επικοινωνίας με στόχο την ανάπτυξη υπευθυνότητας και αυτονομίας. Λειτουργούν ιδιαίτερα υποστηρικτικά ως προς την ένταξη των παιδιών με ειδικές μαθησιακές ανάγκες ή δυσκολίες στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Οι ρουτίνες αφορούν γεγονότα που λαμβάνουν χώρα τακτικά και είναι προβλέψιμα στο πλαίσιο της καθημερινής πρακτικής, π.χ. φαγητό, ντύσιμο, συζήτηση για την ημερομηνία και τον καιρό κτλ. Οι ρουτίνες διέπονται από ένα κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο είναι σημαντικό να διαμορφώνεται σε συνεργασία με τα παιδιά και να τονίζεται ο κοινωνικός του χαρακτήρας.

στ) ***Το διάλειμμα***: Είναι απαραίτητο στοιχείο του εκπαιδευτικού προγράμματος, καθώς βελτιστοποιεί τη μαθησιακή διαδικασία, δίνοντας τη δυνατότητα να εξελιχθεί σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και αποφορτίζοντας τα παιδιά από την ενδεχόμενη πίεση της συγκέντρωσης, της προσοχής και της προσπάθειας. Η εμπλοκή των παιδιών στη μαθησιακή διαδικασία και η ικανότητα διατήρησης της προσοχής ενισχύονται σημαντικά μετά το παιχνίδι στην αυλή, συγκριτικά με το διάλειμμα στην τάξη. Το διάλειμμα αποτελεί ιδανικό πλαίσιο για την ενίσχυση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των παιδιών και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων.

ζ) ***Οι μεταβάσεις μεταξύ των δραστηριοτήτων του προγράμματος***: Αποτελούν σημαντική ευκαιρία και συνθήκη για την ανάπτυξη δεξιοτήτων που αφορούν την κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη και τη διαχείριση και οργάνωση του χρόνου και του χώρου. Επιπλέον, προσφέρουν τη δυνατότητα να ενισχυθούν έννοιες που επεξεργάστηκαν τα παιδιά σε περισσότερο τυπικές μαθησιακές καταστάσεις του προγράμματος, ακολουθώντας τις επιλογές και την πρωτοβουλία των παιδιών.

Η αξιοποίηση των μαθησιακών πλαισίων λαμβάνει υπόψη τις δυνατότητες που παρέχει το περιβάλλον του νηπιαγωγείου διασφαλίζοντας την παροχή ισότιμων ευκαιριών μάθησης και την προαγωγή θετικών σχέσεων μεταξύ όλων των εμπλεκομένων στη μαθησιακή διαδικασία.

Το περιβάλλον του νηπιαγωγείου

Η οργάνωση και παιδαγωγική αξιοποίηση του περιβάλλοντος του νηπιαγωγείου αποτελεί σημαντική παράμετρο της μαθησιακής διαδικασίας και επηρεάζει την ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου. Οι νηπιαγωγοί λαμβάνουν υπόψη και τις τρεις διαστάσεις του περιβάλλοντος: (α) φυσικό, (β) κοινωνικό και (γ) ψηφιακό, ώστε να εφαρμόσουν στρατηγικές που ενισχύουν τις θετικές αλληλεπιδράσεις του παιδιού και την ποιότητα της μαθησιακής εμπειρίας.

Το φυσικό περιβάλλον

Το **φυσικό περιβάλλον του νηπιαγωγείου** προσφέρει πλούσια και ενδιαφέροντα ερεθίσματα, προάγει την εξερεύνηση, ευνοεί τις αλληλεπιδράσεις, είναι ελκυστικό και λειτουργικό για την εκπαιδευτική διαδικασία και διασφαλίζει την ασφάλεια των παιδιών και του προσωπικού. Η υψηλή ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος συνδέεται με θετικά μαθησιακά αποτελέσματα, καθώς τόσο τα στοιχεία του σχεδιασμού και της οργάνωσης του **εσωτερικού χώρου** (π.χ. μέγεθος, έπιπλα, φωτισμός, θόρυβος κτλ.) όσο και του **εξωτερικού** (π.χ. μέγεθος αυλής, φυσικά υλικά και παιχνίδια κτλ.) μπορούν να προάγουν την ολόπλευρη

ανάπτυξη και μάθηση. Βασικά κριτήρια που αφορούν τη λειτουργία του χώρου για την προαγωγή της μαθησιακής διαδικασίας είναι τα ακόλουθα:

- είναι ασφαλής και προσβάσιμος,
- είναι οικείος στα παιδιά και ενισχύει την αίσθηση του «ανήκειν»,
- αντανακλά τις κατακτήσεις και τις επιθυμίες τους,
- διευκολύνει τις αλληλεπιδράσεις και τον αναστοχασμό,
- Βοηθά τα παιδιά να αποκτούν τον έλεγχο του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο μαθαίνουν, αλλά και τον έλεγχο της προσωπικής και συλλογικής τους μάθησης.

Τα στοιχεία του χώρου επικαιροποιούνται και ανανεώνονται σε συνεργασία με τα παιδιά, διατηρώντας εκείνα τα οποία είναι απαραίτητα ως σημεία αναφοράς για τη μάθηση των παιδιών, ώστε να διασφαλίζεται δημιουργική συνέχεια και συνέπεια ανάμεσα στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και στην οργάνωση του χώρου, ενώ διευκολύνεται η λειτουργία των παιδιών μέσα και έξω από την τάξη.

Ο **χώρος της τάξης** οργανώνεται σε **επιμέρους ενότητες,** οι οποίες διακρίνονται με βάση το θέμα, τον ρόλο του εκπαιδευτικού, το είδος της δραστηριότητας και τα χαρακτηριστικά της δράσης του παιδιού. Η χρήση του όρου «γωνιά» ανταποκρίνεται ακριβώς σε αυτήν την οργάνωση του χώρου αλλά δεν προσδιορίζει επαρκώς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της λειτουργίας του. Βασικές ενότητες χώρου στην τάξη αποτελούν: (α) η είσοδος, (β) ο προσωπικός χώρος του κάθε παιδιού, (γ) ο χώρος του/της νηπιαγωγού, (δ) τα κέντρα μάθησης, (ε) οι περιοχές παιχνιδιού και (στ) ο χώρος της συζήτησης. Η δημιουργία **ζωνών**, λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο, υψηλό και χαμηλό, των ερεθισμάτων και ενός **διαδρόμου κυκλοφορίας**, βοηθά τα παιδιά να οργανώνουν καλύτερα τη σκέψη και τη δράση τους και να περνούν ομαλά από τη μια ζώνη στην άλλη. Οι **κοινόχρηστοι χώροι** οργανώνουν την **κοινή πορεία** της σχολικής ζωής και της λειτουργίας του νηπιαγωγείου. Ο **χώρος της αυλής** ενισχύει τη διαδικασία μάθησης, επειδή μέσα από τη διαμόρφωση και την αισθητική της μπορεί να παρέχει ερεθίσματα και ευκαιρίες για ανάπτυξη δραστηριοτήτων με μεγάλη εκπαιδευτική αξία.

Το ψηφιακό περιβάλλον

Το **ψηφιακό περιβάλλον του νηπιαγωγείου** ανταποκρίνεται στις ραγδαίες αλλαγές και προκλήσεις στο σύγχρονο κοινωνικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον, οι οποίες έχουν διαμορφώσει ένα νέο τοπίο σε σχέση με την εισαγωγή των ψηφιακών τεχνολογιών στον τρόπο που παίζουν, επικοινωνούν και μαθαίνουν τα παιδιά. Η ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών στο νηπιαγωγείο αποτελεί σημαντική παράμετρο τόσο στο πλαίσιο της **διαμόρφωσης της μαθησιακής διαδικασίας** όσο και σε σχέση με την **επικοινωνία και συνεργασία με τις οικογένειες και την ευρύτερη κοινότητα** στον βαθμό που ικανοποιεί βασικά κριτήρια που διασφαλίζουν **την ποιότητα και την ασφάλεια** στη χρήση τους. Επιπρόσθετα, μπορεί να λειτουργήσει ως βασικό εργαλείο για την **επαγγελματική μάθηση των νηπιαγωγών**.

Το κοινωνικό περιβάλλον

Το **κοινωνικό περιβάλλον του νηπιαγωγείου** προσδιορίζεται **ως ένας συνεργατικός χώρος**, όπου όλοι όσοι εμπλέκονται στη μαθησιακή διαδικασία, μαθητές/-τριες, εκπαιδευτικοί, γονείς κτλ., συνεργάζονται αρμονικά παρέχοντας υποστήριξη και ενίσχυση ο ένας στον άλλο. Οι νηπιαγωγοί διαμορφώνουν τις κατάλληλες συνθήκες για την προαγωγή

ενός ασφαλούς, θετικού και ευεργετικού σχολικού κλίματος, για όλους τους εμπλεκομένους στη μαθησιακή διαδικασία, όταν:

- Δημιουργούν ευκαιρίες για την **αρμονική αλληλεπίδραση και συνεργασία ανάμεσα στα παιδιά,** προάγοντας την ανάπτυξη σεβασμού και αποδοχής της διαφορετικότητας.
- Αναπτύσσουν **ζεστή και υποστηρικτική σχέση με το κάθε παιδί ξεχωριστά**, επιδεικνύοντας διαθεσιμότητα, ανταπόκριση στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών.
- Αναπτύσσουν **δίκτυα συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών**. Η αρμονική συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών εδραιώνει τη συνεργατική κουλτούρα του σχολείου, ενισχύει την προσωπική ανάπτυξη και επαγγελματική μάθηση των εκπαιδευτικών και βελτιώνει τα μαθησιακά και αναπτυξιακά αποτελέσματα στα παιδιά.
- Συνεργάζονται **με τις οικογένειες των μαθητών και την ευρύτερη κοινότητα**. Βασικός στόχος είναι η ενίσχυση της γονικής εμπλοκής και η εδραίωση ενός θετικού κλίματος αλληλεπίδρασης, το οποίο χαρακτηρίζεται από εμπιστοσύνη, κατανόηση, σεβασμό και αποδοχή. Οι νηπιαγωγοί, λόγω επαγγελματικής θέσης και εξειδίκευσης, έχουν τον βασικό ρόλο στην προαγωγή συνεργατικού κλίματος με τις οικογένειες.

Στο πλαίσιο αυτό οι νηπιαγωγοί:

α) ενισχύουν τους γονείς στον ρόλο τους να υποστηρίζουν την ανάπτυξη και μάθηση των παιδιών και αναπτύσσουν γνώση και κατανόηση για τις οικογένειες των μαθητών/-τριών τους,

β) εδραιώνουν ρουτίνες αλληλεπίδρασης και δημιουργούν ευκαιρίες για τακτική και αμοιβαία επικοινωνία με τις οικογένειες των μαθητών/-τριών,

γ) κινητοποιούν και ενθαρρύνουν τους γονείς για εθελοντική συμμετοχή σε δράσεις του σχολείου αλλά και για την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων των μαθητών/-τριών,

δ) προτείνουν στους γονείς ιδέες και δραστηριότητες με στόχο να ενισχύουν τη μάθηση των παιδιών στο σπίτι, προάγοντας τη «συνέχεια» των μαθησιακών τους εμπειριών,

ε) ενισχύουν τους γονείς να διατυπώνουν ιδέες και προτάσεις αναφορικά με διάφορα ζητήματα της εκπαίδευσης των παιδιών και να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων μέσα από συλλογικά όργανα και

στ) αξιοποιούν φορείς και δυνατότητες στην τοπική και ευρύτερη κοινότητα, ώστε και σε συνεργασία με τις οικογένειες των μαθητών/-τριών, να προάγουν την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Η/Ο νηπιαγωγός έχει ρόλο-κλειδί στις διαδικασίες μάθησης αξιοποιώντας τα μαθησιακά πλαίσια, το περιβάλλον του νηπιαγωγείου και τους πόρους στην ευρύτερη κοινότητα. Ο ρόλος αυτός είναι πολυδιάστατος, καθώς αναμένεται να αναπτύξει και να συνδυάσει γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις που προσδιορίζουν **το προφίλ της/του νηπιαγωγού ως νηπιαγωγού του 21ου αιώνα**.

Ο ρόλος της/του νηπιαγωγού

Ο ρόλος της/του νηπιαγωγού είναι πολυδιάστατος και αποτελεί παράγοντα κομβικής σημασίας για την επίτευξη του σκοπού και την επιτυχία της αποστολής του νηπιαγωγείου. Για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του επαγγελματικού της/του ρόλου είναι σημαντικό να

αναπτύξει μια συλλογική επαγγελματική ταυτότητα, που αντανακλά τις νέες συνθήκες σε σχέση με τη φυσιογνωμία του νηπιαγωγείου, τις απαιτήσεις του εκπαιδευτικού έργου στο πλαίσιο των ραγδαίων κοινωνικών και επιστημονικών εξελίξεων. Χρειάζεται να διευρύνει την οπτική από το επίπεδο της τάξης, στο επίπεδο της σχολικής μονάδας και της σχολικής κοινότητας, καθώς δύναται να λειτουργεί, συνδυαστικά και συμπληρωματικά:

- ως ***ενορχηστρωτής της μαθησιακής εμπειρίας***: Η/Ο νηπιαγωγός αναπτύσσει βαθιά γνώση για τα περιεχόμενα της μάθησης, τις αρχές και τις στρατηγικές που προτείνει το Πρόγραμμα Σπουδών. Σε συνδυασμό με τη γνώση για τα παιδιά και τις ανάγκες τους, αλλά και για τις δυνατότητες και τους περιορισμούς που υφίστανται στο σχολικό και ευρύτερο περιβάλλον, διαμορφώνει ένα μοναδικό μείγμα εκπαιδευτικών πρακτικών και μαθησιακών εμπειριών στο σχολείο, διασφαλίζοντας ισορροπία ανάμεσα στις μαθησιακές εμπειρίες που ξεκινούν από τα παιδιά και από τους/τις εκπαιδευτικούς, ώστε να μεγιστοποιούνται τα μαθησιακά αποτελέσματα.
- ως ***κοινωνικός παιδαγωγός***: Η/Ο νηπιαγωγός είναι άτομο με τη δική της/του προσωπική, ηθική και συναισθηματική υπόσταση και πρέπει να είναι σε θέση να ισορροπεί ανάμεσα στην ατομική, ιδιωτική και επαγγελματική σφαίρα. Συντονίζει τις θεμελιώδεις ανθρώπινες αξίες με τη συμπεριφορά και έχει αντίληψη του τρόπου που η συμπεριφορά και οι συναισθηματικές αντιδράσεις της επιδρούν στην επικοινωνία και τη σχέση που αναπτύσσει με τα παιδιά και τους ενήλικες στο σχολικό περιβάλλον. Δίνει έμφαση στη συνεργασία και μοιράζεται τον *ζωτικό της/του χώρο* με τα παιδιά και όλους όσους συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία, χωρίς να αναζητά ή να προβάλλει ιεραρχικές δομές. Επενδύει στις θετικές σχέσεις δείχνοντας κατανόηση, σεβασμό και ενσυναίσθηση, λειτουργώντας ως **πρότυπο μάθησης** και **συμπεριφοράς**, καθώς αναγνωρίζει και αξιοποιεί τις γνώσεις και τα ταλέντα της/του, ενώ παράλληλα στοχεύει στη συνεχή βελτίωση. Δίνει έμφαση στην πρόληψη αλλά και την παρέμβαση, εντοπίζοντας, αξιολογώντας και υποστηρίζοντας τις ανάγκες των παιδιών και των οικογενειών.
- ως ***ερευνητής***: Για να ανταποκριθεί η/ο νηπιαγωγός στις πολυσύνθετες και συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανάγκες, χρειάζεται να βελτιώνει και να εμπλουτίζει τις εκπαιδευτικές πρακτικές της/του και να ανανεώνει και να επικαιροποιεί τις γνώσεις της/του. Για να το πετύχει, είναι σημαντικό να επενδύει στη **διά βίου επαγγελματική μάθηση**. Οι νηπιαγωγοί ενθαρρύνονται να αναπτύξουν **διερευνητική στάση απέναντι στην εκπαιδευτική πράξη**, να συνδυάζουν αποτελεσματικά τη θεωρία με την πράξη, ώστε να βελτιώνουν συνεχώς το έργο τους.
- ως ***κριτικός φίλος***: Το συμμετοχικό και συνεργατικό νηπιαγωγείο συνιστά έναν οργανισμό που μαθαίνει όταν αναδεικνύονται νέες προοπτικές στην αντιμετώπιση των προβλημάτων και όταν οι νηπιαγωγοί ενισχύονται στο να μπορούν να βλέπουν τα πράγματα με «άλλα μάτια». Η λειτουργία της/του νηπιαγωγού ως κριτικού φίλου ξεκινά ως μια εσωτερική αναζήτηση στο πλαίσιο του επαγγελματικού ρόλου και μετουσιώνεται σε μια επαγγελματική σχέση που έχει διά βίου προοπτική.
- ως ***στοχαζόμενος επαγγελματίας***: Σημαντική αφετηρία για τον αναστοχασμό των νηπιαγωγών αποτελεί η ανάγκη συνειδητής αντιμετώπισης των διλημμάτων που αφορούν τις καθημερινές αποφάσεις που μπορεί να επηρεάσουν τις ζωές των παιδιών. Ο αναστοχασμός ανατρέπει παγιωμένες αντιλήψεις και πρακτικές, καθώς εμπλέκει τις/τους νηπιαγωγούς σε έναν κύκλο δράσης που διευρύνει τις επιλογές και το ρεπερτόριο των στρατηγικών και πρακτικών που εφαρμόζουν.
- ως ***διαμεσολαβητής***: Η/Ο νηπιαγωγός λειτουργεί ως ενδιάμεσος κρίκος ανάμεσα στο παιδί και τον κόσμο γύρω του. Καταγράφει, ερμηνεύει, επικοινωνεί και υποστηρίζει τις ιδέες, τις ανάγκες και τα επιτεύγματα των παιδιών στο σχολείο, αλλά και στα άλλα πλαίσια της καθημερινής εμπειρία τους, συντονίζοντας όλους τους εταίρους με στόχο την

προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών για την ανάπτυξη, την εκπαίδευση και την ευημερία τους. Επιπλέον, αποτελεί φορέα ανταλλαγής μηνυμάτων, λεκτικών και μη λεκτικών, τόσο μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας όσο και με δίκτυα σχολείων και φορείς. Έτσι, αναδεικνύεται σε διαμεσολαβητή διαπολιτισμικής επικοινωνίας.

- ως ***ηγέτης***: Η/Ο νηπιαγωγός που έχει διοικητικά ηγετικό ρόλο στη σχολική μονάδα αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την ποιότητα των μαθησιακών εμπειριών όλων των εμπλεκομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μπορεί να συμβάλει στην προαγωγή της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου και στη δημιουργία ενός εργασιακού περιβάλλοντος που ενθαρρύνει τους/τις εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν και να εξελίξουν στον μέγιστο βαθμό τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους, να συμμετέχουν σε συνεργατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, αναγνωρίζοντας τον σημαντικό ρόλο τους ως φορείς αλλαγής, στο πλαίσιο του κοινού οράματος.

Ε. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση στο νηπιαγωγείο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της μαθησιακής διαδικασίας. Έχει **αυθεντικό χαρακτήρα**, καθώς λαμβάνει χώρα στο **φυσικό πλαίσιο** της μάθησης και αξιοποιεί πολλαπλές τεχνικές παρατήρησης και καταγραφής της μαθησιακής πορείας των παιδιών. Σκοπός είναι η ενδυνάμωση της μάθησης, η προαγωγή της ολόπλευρης ανάπτυξης κάθε παιδιού, καθώς και η ενίσχυση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού έργου. Έχει **διαμορφωτικό χαρακτήρα**, στοχεύοντας στο να παράσχει τα κατάλληλα εργαλεία, ώστε όλοι όσοι εμπλέκονται στη μαθησιακή διαδικασία να αποκτούν σαφή εικόνα αναφορικά με το σημείο στο οποίο βρίσκεται η μαθησιακή πορεία, σε σχέση με τις εκάστοτε μαθησιακές επιδιώξεις. Εστιάζει παράλληλα στο πώς θα επιτευχθούν οι στόχοι δίνοντας έμφαση στη μαθησιακή διαδικασία, αναδεικνύοντας την άρρηκτη σύνδεση ανάμεσα στον διδακτικό σχεδιασμό, την εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος και την ανταπόκριση των παιδιών. Δημιουργούνται, έτσι, οι προϋποθέσεις, ώστε να προσδιορίζονται κατάλληλα οι στόχοι, τα κριτήρια επιτυχίας, οι μέθοδοι και τεχνικές αξιολόγησής τους και να σχεδιάζονται αποτελεσματικά τα επόμενα βήματα, προάγοντας τη συνεργασία μεταξύ όλων των φορέων που εμπλέκονται στη μαθησιακή διαδικασία. Η αξιολόγηση οφείλει να είναι **συνεχής**, καθώς είναι εξαιρετικά σημαντικό να δίνεται ο χρόνος στα παιδιά να δείξουν όχι μόνο αυτά που ξέρουν και μπορούν να κάνουν, αλλά και τον τρόπο και τον ρυθμό που εξελίσσουν τις ικανότητές τους.

Η αξιολόγηση στο νηπιαγωγείο έχει **περιγραφικό χαρακτήρα** και αξιοποιεί την **Παρατήρηση** συμπληρωματικά με τον **Ατομικό Φάκελο Προόδου**, καταγράφοντας την πορεία μάθησης και ανάπτυξης του παιδιού, υπό το πρίσμα της κατάλληλης **παιδαγωγικής τεκμηρίωσης**. Οι νηπιαγωγοί, μέσω της Παρατήρησης, συλλέγουν δείγματα από την εμπλοκή και πορεία κάθε παιδιού στη μάθηση και από τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παιδιών. Το υλικό αυτό αναλύεται και ερμηνεύεται σε σχέση με τη μαθησιακή τους πρόοδο, αντλώντας παράλληλα χρήσιμες πληροφορίες για την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος. Μέσω του **Ατομικού Φακέλου Προόδου, ως διαδικασίας,** επιλέγονται, οργανώνονται και αποτιμώνται με συστηματικό τρόπο τεκμήρια προόδου που έχουν συλλεχθεί μέσω της Παρατήρησης. Συνδυάζονται οι πληροφορίες από πολλαπλές πηγές, δίνοντας μια ολοκληρωμένη εικόνα για τη μάθηση και την ανάπτυξη, όπως την αντιλαμβάνονται οι άμεσα εμπλεκόμενοι στη μαθησιακή διαδικασία. Η συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία της αξιολόγησης, στο πλαίσιο της αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης, είναι κομβικής σημασίας, καθώς με αυτόν τον τρόπο αναπτύσσουν εσωτερικά κίνητρα για τη μάθηση και αποκτούν τον έλεγχο της μαθησιακής πορείας τους. Η συλλογή, από τους γονείς, δειγμάτων της προόδου που σημειώνει το παιδί και έξω από τα όρια του σχολικού περιβάλλοντος, διασφαλίζει την αποτύπωση της συνολικής εικόνας του

παιδιού και της «συνέχειας» των μαθησιακών εμπειριών του. Η ενεργός συμμετοχή των παιδιών και η συνεργασία με τις οικογένειες των μαθητών/-τριών αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην ανάπτυξη μιας ευρύτερης **κουλτούρας αξιολόγησης**, που ενισχύει τον ***αξιολογικό γραμματισμό*** όλων όσοι συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία. Επίσης, υποστηρίζει τις/τους νηπιαγωγούς να υιοθετήσουν πολιτισμικά ευαίσθητες και ενταξιακές πρακτικές αξιολόγησης, καθώς διευκολύνει την άρση περιορισμών που μπορεί να αφορούν τη γλώσσα, τις ιδιαιτερότητες και γενικότερα το κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο κάθε παιδιού.

Ο **Ατομικός Φάκελος Προόδου, ως αποτέλεσμα**, συνιστά ένα σημαντικό εργαλείο για τη συνεχή ενημέρωση όλων των εμπλεκόμενων φορέων, παιδιών, εκπαιδευτικών και γονέων, για τη μάθηση και την ανάπτυξη κάθε παιδιού. Οι νηπιαγωγοί μπορούν να αναπτύξουν τη δική τους προσέγγιση αναφορικά με τον Ατομικό Φάκελο Προόδου αξιοποιώντας τη βασική μεθοδολογία και τις αρχές του, επιλέγοντας μεταξύ των δύο μορφών του τη συμβατική ή ψηφιακή μορφή – **Ψηφιακός Ατομικός Φάκελος Προόδου**, ή συνδυάζοντας και τις δύο μορφές. Βασικά βήματα στην αξιολόγηση, πέρα από την επιλογή και οργάνωση των στοιχείων, αποτελούν η **ανάλυση και ερμηνεία του υλικού** αυτού, η **ανατροφοδότηση και παρουσίαση των τεκμηρίων προόδου,** με στόχο τη διαπίστωση της πορείας και των επιτευγμάτων κάθε παιδιού, της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού προγράμματος και τον προσδιορισμό στόχων βελτίωσης για τα παιδιά, τους/τις εκπαιδευτικούς και τους γονείς.

Β΄ Μέρος

Β1. Συγκεντρωτική Απεικόνιση του Προγράμματος Σπουδών

Η οργάνωση του περιεχομένου της μάθησης του Προγράμματος Σπουδών στο νηπιαγωγείο πραγματοποιείται στη βάση των τεσσάρων (4) Θεματικών Πεδίων. Στον συνοπτικό πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται συγκεντρωτικά οι Θεματικές Ενότητες και οι Θεματικές Υποενότητες στη βάση των οποίων ομαδοποιούνται τα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο πλαίσιο των ικανοτήτων που επιδιώκεται και αναμένεται να αναπτυχθούν.

Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στα περιεχόμενα των Θεματικών Ενοτήτων που απαρτίζουν κάθε Θεματικό Πεδίο, παρουσιάζονται σε πίνακα οι γνώσεις, οι δεξιότητες και οι στάσεις που επιδιώκεται και αναμένεται να αναπτυχθούν, και τέλος οι ενδεικτικές δραστηριότητες.

Θεματικά Πεδία	Θεματικές Ενότητες	Θεματικές Υποενότητες		
Α. Παιδί και Επικοινωνία	**Α.1 Γλώσσα**	Α.1.1 Προφορική Επικοινωνία	Α.1.2 Γραπτή Επικοινωνία	Α.1.3 Πολυγλωσσική Επικοινωνία
	Α.2 ΤΠΕ	Α.2.1 Γνωριμία και Επικοινωνία με τις ΤΠΕ	Α.2.2 Ανακάλυψη, Προγραμματισμός και Ψηφιακό Παιχνίδι	Α.2.3 Επεξεργασία της Πληροφορίας και Ψηφιακή Δημιουργία
Β. Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία	**Β.1 Προσωπική και Κοινωνικο-συναισθηματική Ανάπτυξη**	Β.1.1 Αίσθηση του Εαυτού	Β.1.2 Συναισθηματική Επίγνωση	Β.1.3 Διαπροσωπικές Σχέσεις
	Β.2 Κοινωνικές Επιστήμες	Β.2.1 Ιστορία και Πολιτισμός	Β.2.2 Σχέση με το φυσικό και δομημένο περιβάλλον	Β.2.3 Κοινωνική και οικονομική ζωή
Γ. Παιδί και Θετικές Επιστήμες	**Γ.1 Μαθηματικά**	Γ.1.1 Γεωμετρία και Μετρήσεις	Γ.1.2 Αριθμοί-Πράξεις και Άλγεβρα	Γ.1.3 Στοχαστικά Μαθηματικά
	Γ.2 Φυσικές Επιστήμες	Γ.2.1 Ζωντανοί Οργανισμοί	Γ.2.2 Ύλη και Φαινόμενα	Γ.2.3 Γη-Πλανητικό Σύστημα και Διάστημα
	Γ.3 Τεχνολογία Κατασκευών	Γ.3.1 Παραδοσιακά και Σύγχρονα Τεχνολογικά Εργαλεία/Εξοπλισμός και Συσκευές	Γ.3.2 Τεχνολογία των Κατασκευών ως Εργαλείο στην Καθημερινή Ζωή	

Δ. Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση	**Δ.1 Κινητική Αγωγή**	Δ.1.1 Σώμα και Κίνηση	Δ.1.2 Φυσικά Δραστήρια Ζωή	Δ.1.3 Αθλητική-Πολιτιστική Παράδοση και Δημιουργική Κίνηση
	Δ.2 Τέχνες	Δ.2.1 Εικαστικές Τέχνες	Δ.2.1 Θεατρική Τέχνη	Δ.2.3 Μουσική

Β2. Αναλυτική Απεικόνιση του Προγράμματος Σπουδών

Α΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί και Επικοινωνία

Α.1 Γλώσσα

Η γλώσσα ως σύστημα αρχών, κανόνων και συμβάσεων, αποτελεί κοινό δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, και μέσο προσωπικής ενδυνάμωσης σε όλους τους τομείς ανάπτυξης και κοινωνικής δραστηριοποίησης. Σκοπός της Θεματικής Ενότητας **Γλώσσα** είναι να καταστήσει τα παιδιά επιδέξιους και ενεργούς συμμετέχοντες στη μάθηση, ώστε να μπορούν να παράγουν νοήματα και να επικοινωνούν τις ιδέες τους για τον κόσμο.

Στη Θεματική Ενότητα **Γλώσσα** διαπλέκονται αρμονικά βασικές συνιστώσες της θεωρητικής προσέγγισης του ***αναδυόμενου γραμματισμού,*** οι οποίες και προσδιορίζουν τα περιεχόμενα μάθησης που εμπεριέχονται σε αυτή. Συμπληρωματικά, ενσωματώνονται αρχές των θεωρητικών προσεγγίσεων του ***λειτουργικού γραμματισμού***, του ***ψηφιακού γραμματισμού,*** του ***οπτικού γραμματισμού*** και του ***κριτικού γραμματισμού*** εμπλουτίζοντας το περιεχόμενο της ενότητας. Στο πλαίσιο αυτό, τα παιδιά αναπτύσσουν ικανότητες που σχετίζονται με τους τέσσερις (4) βασικούς ρόλους που διαμορφώνουν την εγγράμματη ταυτότητά τους. Σύμφωνα με τον πρώτο ρόλο, τα παιδιά **μαθαίνουν να αναγνωρίζουν** τους διαφορετικούς τρόπους παραγωγής νοήματος, αλλά και τις συμβάσεις που διαπνέουν τη δομή των διαφορετικών κειμένων. Σύμφωνα με τον δεύτερο ρόλο, τα παιδιά εκπαιδεύονται, ώστε **να κατανοούν τα κείμενα**, χρησιμοποιώντας και εξελίσσοντας τα δικά τους νοητικά μοντέλα, όπως αυτά διαμορφώνονται μέσα από τις προγενέστερες εμπειρίες και γνώσεις. Σύμφωνα με τον τρίτο ρόλο, τα παιδιά χρησιμοποιούν **και παράγουν κείμενα**, ώστε να καλύψουν τις προσωπικές τους ανάγκες, λαμβάνοντας υπόψη τις κοινωνικές και πολιτισμικές λειτουργίες που τα διαφορετικά κείμενα εξυπηρετούν. Ως προς τον τέταρτο ρόλο, τα παιδιά λειτουργούν ως **κριτικοί αναλυτές των κειμένων**, καθώς τα ερμηνεύουν μέσα από διαφορετικές οπτικές και αποφασίζουν ποιο από τα αναδυόμενα νοήματα είναι σημαντικό για αυτά, ενώ μπορεί να διατυπώνουν διαφωνίες ή αμφισβητήσεις, αλλά και αντιλαμβάνονται τα αίτια που οδήγησαν στη συγγραφή τους. Η Θεματική Ενότητα **Γλώσσα** διαρθρώνεται σε τρεις υποενότητες, οι οποίες αλληλοεπιδρούν και αλληλοσυμπληρώνονται:

α) ***Προφορική Επικοινωνία***. Στοχεύει: i. στην ανάπτυξη των ικανοτήτων που αφορούν την κατανόηση και παραγωγή προφορικών κειμένων από τα παιδιά, ii. στην ανάπτυξη της μεταγλωσσικής τους επίγνωσης (ικανότητα συνειδητού ελέγχου των δομών της γλώσσας).

β) ***Γραπτή Επικοινωνία***. Στοχεύει: i. στην ανάπτυξη των ικανοτήτων που αφορούν την κατανόηση γραπτών κειμένων και στην εμπλοκή των παιδιών σε πρακτικές ανάγνωσης, ii. στην εμπλοκή των παιδιών σε πράξεις γραφής, iii. στην κατάκτηση των εννοιών και των συμβάσεων των γραπτών κειμένων από τα παιδιά.

γ) ***Πολυγλωσσική Επικοινωνία***. Στοχεύει: i. στην ενθάρρυνση της χρήσης των γλωσσών κατά την κατανόηση και την παραγωγή προφορικών κειμένων, ii. στην ενθάρρυνση της χρήσης των γλωσσών κατά την κατανόηση και την παραγωγή γραπτών κειμένων.

Η Θεματική Ενότητα **Γλώσσα** παρέχει τα εφόδια στα παιδιά για την κάλυψη των επικοινωνιακών τους αναγκών, τόσο σε επίπεδο κατανόησης όσο και σε επίπεδο παραγωγής κειμένων, λαμβάνοντας υπόψη και τις διαφοροποιημένες ανάγκες τους στο πλαίσιο της **διαπολιτισμικής επικοινωνίας**, σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ευαισθητοποίηση στην περίπτωση μαθητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και την αξιοποίηση εναλλακτικών συστημάτων επικοινωνίας. Επίσης, αποτελεί συνδετικό κρίκο ανάμεσα στα Θεματικά Πεδία του Προγράμματος Σπουδών, προάγοντας τη μεταξύ τους διεπιστημονική διασύνδεση και παρέχοντας στα παιδιά τα απαραίτητα εφόδια για να εμπλακούν, με επάρκεια, σε μαθησιακές καταστάσεις που προάγουν την κατανόηση των περιεχομένων σε όλες τις Θεματικές Ενότητες.

Θεματικό Πεδίο και Θεματική Ενότητα	Θεματικές Υποενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	**Οι μαθητές/-τριες:**
Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ **Α.1 ΓΛΩΣΣΑ**	**Α.1.1 Προφορική Επικοινωνία** **i. Κατανόηση και παραγωγή προφορικών κειμένων** **ii. Μεταγλωσσική επίγνωση**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν λεξιλόγιο (λειτουργικό λεξιλόγιο, λεξιλόγιο με λέξεις υψηλής συχνότητας χρήσης, ορολογία γνωστικών αντικειμένων) που συναντάται σε προφορικά κείμενα και σε διάφορα επικοινωνιακά πλαίσια (i). • Να διακρίνουν τα διαφορετικά είδη προφορικών κειμένων (αφηγήσεις, περιγραφές, ανασκοπήσεις, ανακοινώσεις, οδηγίες, αναφορές) (i). • Να αναγνωρίζουν ότι ο προφορικός λόγος αποτελεί ένα σύστημα που απαρτίζεται από επιμέρους γλωσσικές μονάδες (φωνολογικές, μορφολογικές) (ii). • Να αναγνωρίζουν ποια στοιχεία προσδιορίζουν την ταυτότητα και τον ρόλο των ομιλητών, το θέμα και τις προθέσεις του μηνύματος/κειμένου, και το πλαίσιο της επικοινωνίας (ii). **Δεξιότητες** • Να κάνουν περιγραφές με λογική σειρά και συνέπεια (i). • Να παράγουν και να αναδιηγούνται κείμενα (i). • Να αποκωδικοποιούν και να χρησιμοποιούν εξωγλωσσικά (π.χ. εκφράσεις προσώπου και κινήσεις) και παραγλωσσικά (π.χ.	• Επιλέγουν από το κουτί των εκπλήξεων ένα αντικείμενο και το περιγράφουν, ώστε οι συμμαθητές/-τριες που δεν κοιτούν να καταλάβουν τι είναι. • Δουλεύοντας σε ομάδες, χρησιμοποιούν κάρτες που αφορούν τα δομικά στοιχεία ενός αφηγηματικού κειμένου (τόπο, χρόνο, ήρωες, αρχικό γεγονός, πλοκή, επίλυση) και αναδιηγούνται την ιστορία που άκουσαν χρησιμοποιώντας παράλληλα τις λέξεις «κλειδιά» από το κείμενο του βιβλίου. • Αφηγούνται μια νέα ιστορία, βάζοντας στη σειρά εικόνες ή χρησιμοποιώντας κάποια αντικείμενα που τους δόθηκαν ως στοιχεία της πλοκής και κάνοντας ερωτήσεις στον ήρωα χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες ερωτηματικές λέξεις. • Προβαίνουν σε έναν καταιγισμό ιδεών και αναφέρουν λέξεις που σχετίζονται με το θέμα της διερεύνησής τους. Συνδέουν ορισμένες από αυτές με άλλες συνώνυμες ή και αντίθετές τους λέξεις. • Χωρίζονται σε ομάδες και σε σχέση με ένα θέμα στο οποίο θα κληθούν να απαντήσουν (π.χ. πού θα πάνε εκδρομή, ποια θεατρική παράσταση θα δουν, τι θα προτείνουν για την αυλή του σχολείου) διατυπώνουν επιχειρήματα

Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ **Α.1 ΓΛΩΣΣΑ**		επιτονισμός λέξεων, χροιά και ένταση φωνής) στοιχεία για την παραγωγή κειμένων και την επίτευξη της επικοινωνίας (i). • Να διατυπώνουν ερωτήσεις χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες ερωτηματικές λέξεις (i). • Να διατυπώνουν και να συνοψίζουν επιχειρήματα για την τεκμηρίωση απόψεων (i). • Να αναλύουν τον προφορικό λόγο σε επιμέρους φωνολογικές μονάδες/οντότητες, όπως είναι οι λέξεις, οι συλλαβές και τα φωνήματα, και να τις χειρίζονται συνειδητά (ii). • Να αναλύουν τις λέξεις σε μορφήματα και να συνδυάζουν μορφήματα, σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας, ώστε να παράγουν νέες λέξεις (ii). **Στάσεις** • Να εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους (i). • Να υιοθετούν κριτική στάση απέναντι σε πληροφορίες και σε απόψεις των άλλων (i). • Να υιοθετούν τους κανόνες/αρχές που διέπουν τη γλώσσα ως δομή και ως σύστημα επικοινωνίας (ii). • Να προσαρμόζουν τους κώδικες επικοινωνίας στις απαιτήσεις της εκάστοτε κατάστασης και των κοινωνικοπολιτισμικών συνθηκών (ii). • Να δείχνουν σεβασμό και ενδιαφέρον σε σχέση με τους διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας, ιδιαίτερα των ατόμων με	υπέρ και κατά της μιας ή της άλλης επιλογής. • Μιλούν σαν ρομπότ χωρίζοντας μια λέξη σε συλλαβές ή και φωνήματα και βρίσκοντας λέξεις που έχουν κοινή αρχική συλλαβή ή και κοινό αρχικό φώνημα. • Δουλεύοντας σε ζευγάρια δημιουργούν και συμπληρώνουν φράσεις βάζοντας στη λέξη-«στόχο» (που δείχνει η καρτέλα-εικόνα που σήκωσαν από τη στοίβα) τη σωστή κατάληξη («Ο Μηνάς ανέβηκε στο δέντρ... Τα φύλλα των δέντρ... ήταν πράσινα και μεγάλα»). • Δουλεύοντας σε ομάδες αναλαμβάνουν τον ρόλο του «μάγειρα των λέξεων» και επιλέγουν από εικόνες ποιες θα βάλουν στην «κατσαρόλα» για να συνθέσουν λέξεις (χιόνι και πέδιλο = χιονοπέδιλο) ή να φτιάξουν αντίθετες. • Ακούν ηχογραφημένους διαλόγους από μια ιστορία που δε γνωρίζουν και προσδιορίζουν το πλαίσιο της επικοινωνίας (π.χ. ταυτότητα ομιλητών, θέμα επικοινωνίας, χώρος κτλ.). • Αναπαράγουν, δουλεύοντας σε ζευγάρια, αποσπάσματα από διαλόγους που έχουν ακούσει αλλάζοντας κάθε φορά παραγλωσσικά (π.χ. λένε το ίδιο απόσπασμα με τη φωνή της γριάς μάγισσας και της σταχτοπούτας) και εξωγλωσσικά στοιχεία (π.χ. προσθέτουν στοιχεία νοηματικής γλώσσας). • Δημιουργούν, με βάση καρτέλες που περιγράφουν διαφορετικές καταστάσεις της καθημερινής ζωής, κατάλληλους διαλόγους για
Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ			

Α.1 ΓΛΩΣΣΑ		αναπηρίες (π.χ. νοηματική γλώσσα) (ii).	την κάθε περίσταση (π.χ. διάλογος σε μαγαζί, με φίλους, στον γιατρό κτλ.) και επισημαίνουν λέξεις που είναι χαρακτηριστικές της περίστασης.
	Α.1.2 **Γραπτή Επικοινωνία** **i. Κατανόηση γραπτών κειμένων και εμπλοκή σε πρακτικές ανάγνωσης** **ii. Εμπλοκή σε πράξεις γραφής** **iii. Έννοιες και συμβάσεις γραπτού κειμένου**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν σε ένα γραπτό κείμενο τους σημειωτικούς τρόπους που συνενεργούν για τη δημιουργία νοήματος (i). • Να διακρίνουν τα διάφορα είδη των γραπτών κειμένων με βάση τον σκοπό που εξυπηρετούν και να αναγνωρίζουν στοιχεία της δομής τους (π.χ. θέμα, πλοκή κτλ. σε ένα αφηγηματικό κείμενο, τη δομή αίτιο-αποτέλεσμα σε ένα πληροφοριακό-επεξηγηματικό κείμενο κτλ.) (i). • Να γνωρίζουν σημαντικούς συγγραφείς και ποιητές (παιδική λογοτεχνία και ποίηση) (i). • Να γνωρίζουν τα υλικά και τα μέσα (μη ψηφιακά και ψηφιακά) που είναι απαραίτητα για τη γραφή στην καθημερινότητα (ii). • Να αναγνωρίζουν γράμματα και τα βασικά τυπογραφικά στοιχεία στα γραπτά κείμενα (π.χ. το είδος και το μέγεθος γραμματοσειράς) (iii). • Να παρατηρούν τη φορά ανάγνωσης σε γραπτά κείμενα και την πλοήγηση σε πολυτροπικά (ψηφιακά και μη ψηφιακά) κείμενα (iii). • Να διακρίνουν τα όρια της λέξης και της πρότασης σε πολυτροπικά και μονοτροπικά κείμενα (iii). • Να αναγνωρίζουν βασικά σημεία στίξης (iii).	• Κατά την ανάγνωση ενός παραμυθιού, σχολιάζουν εάν η εικόνα αναπαριστά ή συμπληρώνει το κείμενο, ερμηνεύοντας παράλληλα στοιχεία της εικόνας (όπως το μέγεθος αντικειμένων, τις εκφράσεις στα πρόσωπα των ηρώων κτλ.) σε σχέση με την πλοκή. • Αλλάζουν τον πρωταγωνιστή σε μια γνωστή τους ιστορία και φτιάχνουν ένα νέο βιβλίο γράφοντας, όπως μπορούν, μια διαφορετική εκδοχή της ιστορίας. • Μετά την παρουσίαση των ιστοριών από τα βιβλία που έχουν δανειστεί, εντοπίζουν ένα στοιχείο είτε ως προς το περιεχόμενο είτε ως προς τη δομή που είναι κοινό σε αυτά (π.χ. οι ιστορίες που έχουν ως πρωταγωνιστή ένα λύκο) αναπτύσσοντας επιχειρήματα για τις προτιμήσεις τους, ώστε να διευκολύνουν την επιλογή των βιβλίων από τους/τις συμμαθητές/-τριές τους. • Οργανώνουν τη βιβλιοθήκη της τάξης ταξινομώντας τα βιβλία ανάλογα με το είδος του κειμένου (π.χ. τα παραμύθια, τα βιβλία γνώσεων, τα βιβλία με ποιήματα, τα βιβλία μυθολογίας, τα κόμικς κτλ.). • Συντάσσουν μια πρόσκληση προς την/τον αγαπημένη/-ο τους συγγραφέα γράφοντας, όπως μπορούν, τίτλους και ζωγραφίζοντας την εικόνα από το εξώφυλλο βιβλίων
Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ			

Α.1 ΓΛΩΣΣΑ **Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ**		• Να αναγνωρίζουν έννοιες και χαρακτηριστικά των έντυπων ή ψηφιακών κειμένων και βιβλίων (π.χ. τίτλος, συγγραφέας, εξώφυλλο, οπισθόφυλλο) (iii). **Δεξιότητες** • Να περιγράφουν τη βασική ιδέα του γραπτού κειμένου συνοψίζοντας πληροφορίες ή συνάγοντας συμπεράσματα (i). • Να προβλέπουν το περιεχόμενο του κειμένου και να ζητούν διευκρινίσεις για σημεία που δεν κατανοούν (i). • Να αναλύουν τις ιστορίες και τα ποιήματα δημιουργώντας «εικόνες» και διατυπώνοντας κρίσεις για τους ήρωες και την πλοκή (i). • Να ερμηνεύουν πληροφορίες στα κείμενα με βάση τις δικές τους ιδέες και τα προσωπικά τους βιώματα (i). • Να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των γραπτών κειμένων, ως προς το περιεχόμενο (i). • Να συνδυάζουν τους σημειωτικούς τρόπους που διακρίνουν σε ένα κείμενο (π.χ. εικόνα και γραπτό κείμενο) ώστε να το επεξεργάζονται (π.χ. να κάνουν προβλέψεις, να συνάγουν συμπεράσματα) και να επεκτείνουν τα νοήματα. (i). • Να τοποθετούν σωστά το σώμα και να χρησιμοποιούν με τον κατάλληλο τρόπο τα μέσα και τα υλικά για να παράγουν γραφή (τριποδική λαβή) (ii).	της/του που έχουν διαβάσει. • «Διαβάζουν» τα λογότυπα από άδειες συσκευασίες προϊόντων, τα ταξινομούν με βάση το αρχικό τους γράμμα και συντάσσουν με αυτά έναν κατάλογο με τα προϊόντα που διαθέτει το μαγαζάκι της τάξης τους ή «γράφουν» μια λίστα για τα ψώνια τους. •Γράφουν (αντιγράφοντας κείμενα που έχουν υπαγορεύσει στη/στον νηπιαγωγό ή γράφοντας όπως μπορούν, βοηθώντας ο ένας τον άλλο) τα νέα της ημέρας στην ηλεκτρονική εφημερίδα της τάξης τους, επιλέγοντας το είδος και το μέγεθος γραμματοσειράς για τον τίτλο και το σώμα των κειμένων, και τις φωτογραφίες/εικόνες ή και ζωγραφιές με τις οποίες θα τα πλαισιώσουν. • Χωρίζονται σε ομάδες και στη σελίδα ενός βιβλίου με μεγεθυμένο κείμενο επιλέγουν τυχαία δύο προτάσεις και εντοπίζουν την αρχή και το τέλος τους (δείχνοντας το αρχικό γράμμα της πρώτης λέξης και το σημείο στίξης στο οποίο τελειώνουν) για να βρουν ποια από τις δύο είναι πιο μεγάλη απαριθμώντας τον αριθμό των λέξεων που περιλαμβάνουν. Συγκρίνουν τις προτάσεις και συζητούν τις παρατηρήσεις τους (αρχικό γράμμα, κεφαλαία, σημεία στίξης, αριθμό λέξεων). • Κατά την ανάγνωση ενός κειμένου από τη/τον νηπιαγωγό εντοπίζουν τις λέξεις που θεωρούν πιο σημαντικές, τις καταγράφουν όπως μπορούν (γράφοντας ή ζωγραφίζοντας) και με

Α.1 ΓΛΩΣΣΑ **Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ** **Α.1 ΓΛΩΣΣΑ**		• Να παράγουν γραπτά κείμενα (ψηφιακά και μη ψηφιακά πολυτροπικά κείμενα) αξιοποιώντας είδη γραφής (π.χ. σκαριφήματα, ψευδογράμματα, επινοημένη γραφή) και διάφορους σημειωτικούς τρόπους (ii). • Να αντιστοιχίζουν τα φωνήματα με τα αντίστοιχα γράμματα (iii). • Να συνδυάζουν τις γνώσεις τους για τις έννοιες και συμβάσεις των γραπτών κειμένων για να δημιουργούν τα δικά τους κείμενα και βιβλία (iii). **Στάσεις** • Να απολαμβάνουν την ανάγνωση βιβλίων και διαφορετικών γραπτών κειμένων (i). • Να θεωρούν την αφήγηση και τα άλλα είδη γραπτών κειμένων ως μέσο προσωπικής έκφρασης και ερμηνείας του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος (i). • Να κάνουν τις κατάλληλες επιλογές γραπτών κειμένων και βιβλίων ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους και τις διερευνήσεις που πραγματοποιούν (i). • Να επιδίδονται σε πρακτικές ολικής, προσποιητής και συμμετοχικής ανάγνωσης (i). • Να υιοθετούν κριτική στάση στο περιεχόμενο των γραπτών κειμένων (i). • Να σέβονται την προσπάθεια εμπλοκής σε πράξεις γραφής με όποιον τρόπο γίνεται (ii). • Να εκτιμούν τη χρησιμότητα των διαφόρων σημειωτικών τρόπων για	βάση αυτές περιγράφουν με λίγα λόγια τα όσα άκουσαν σε μια άλλη ομάδα παιδιών. • Έχοντας τον ρόλο του/της συγγραφέα ένα παιδί προσποιείται ότι διαβάζει στην ολομέλεια της τάξης το βιβλίο που πήρε στο πλαίσιο της δανειστικής βιβλιοθήκης, δείχνοντας στο κείμενο τη φορά ανάγνωσης. Τα υπόλοιπα παιδιά ενθαρρύνονται κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης να σχολιάζουν και να διατυπώνουν ερωτήσεις προς τον/τη συγγραφέα, επιλέγοντας την κατάλληλη κούκλα (π.χ. επιλέγουν την κούκλα της μάγισσας για να κάνουν μια πρόβλεψη, του γερούλη που λέει μια δική του εμπειρία, η οποία συνδέεται με όσα ακούει, του βασιλιά που ζητά διευκρινίσεις, βγάζει συμπεράσματα ή διαφωνεί με αυτά που ακούει). • Περιγράφουν την εικόνα που τους δημιουργείται στον νου σχετικά με τον αγαπημένο στίχο τους από το ποίημα που άκουσαν και σε ζευγάρια αποτυπώνουν σε χαρτί την εικόνα του στίχου που επέλεξαν, ώστε στο τέλος να εικονογραφήσουν το ποίημα βάζοντας στη σειρά τις εικόνες.

		την παραγωγή γραπτού κειμένου και να αξιολογούν τη «μονιμότητα» του γραπτού κειμένου στον χρόνο (iii).	
	Α.1.3 Πολυγλωσσική Επικοινωνία **i. Ενθάρρυνση της χρήσης των γλωσσών κατά την κατανόηση και την παραγωγή προφορικών κειμένων** **ii. Ενθάρρυνση της χρήσης των γλωσσών κατά την κατανόηση και την παραγωγή γραπτών κειμένων.**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν λέξεις και φράσεις στη μητρική και σε άλλες γλώσσες που αφορούν βασικές λειτουργικές και εκπαιδευτικές ανάγκες (i). • Να αναγνωρίζουν λέξεις σε άλλες γλώσσες που παρουσιάζουν σημασιολογική και φωνολογική ομοιότητα με την ελληνική [π.χ. τίγρης, tiger (αγγλικά), tigër (αλβανικά), βίδα, βίντα (ρομανί)] (i). • Να αναγνωρίζουν βασικά στοιχεία της μη λεκτικής επικοινωνίας που μπορεί να μεταβάλλονται σε σχέση με το πολιτισμικό πλαίσιο (ομοιότητες και διαφορές) (i). • Να αναγνωρίζουν γραπτούς κώδικες των γλωσσών, καθώς και τις μεταξύ τους ομοιότητες και διαφορές (ii). **Δεξιότητες** • Να χρησιμοποιούν κώδικες από δύο ή/και περισσότερες γλώσσες για να επικοινωνήσουν χρησιμοποιώντας στοιχεία λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας (i). • Να διηγούνται κείμενα της αφηγηματικής παράδοσης του πολιτισμού προέλευσης σε όποια γλώσσα επιθυμούν χρησιμοποιώντας στοιχεία λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας (i). • Να παράγουν προφορικά διαφορετικά είδη κειμένων	• Καταγράφουν στις γλώσσες των παιδιών της τάξης ή και σε άλλες γλώσσες που τους ενδιαφέρουν, λέξεις-κλειδιά από το θέμα της διερεύνησής τους, εμπλουτίζοντας το λεξικό της τάξης ή φτιάχνοντας παιχνίδια λέξεων (π.χ. παιχνίδια μνήμης) και εντοπίζουν ποιες από αυτές «ακούγονται» το ίδιο ή παρόμοια. • Αναπαριστούν κάνοντας παντομίμα τον τρόπο χαιρετισμού ανθρώπων που κατάγονται από διαφορετικές χώρες παρατηρώντας ομοιότητες και διαφορές. • Διαβάζοντας τον χάρτη της τάξης ανακαλύπτουν έναν πάπυρο με ένα μήνυμα γραμμένο σε δύο γλώσσες. Αναγνωρίζουν τους γραπτούς κώδικες και αναζητούν βοήθεια για να τους διαβάσουν και να ανακαλύψουν την κρυψώνα του κρυμμένου θησαυρού. • Παρουσιάζουν μια φωτογραφία της οικογένειάς τους και διηγούνται την ιστορία της φωτογραφίας (π.χ. γενέθλια, μια εκδρομή κτλ.) χρησιμοποιώντας όποια γλώσσα επιθυμούν ή εναλλάσσοντας γλωσσικούς κώδικες ή και στοιχεία μη λεκτικής επικοινωνίας. • Ακούν στο κέντρο μάθησης των ΤΠΕ ιστορίες που έχουν ηχογραφηθεί στη μητρική τους γλώσσα (π.χ. από τους γονείς ή τους παππούδες) και τις αναδιηγούνται στην
Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ **Α.1 ΓΛΩΣΣΑ**			

		σε διαφορετικές γλώσσες για να ικανοποιήσουν επικοινωνιακές και εκπαιδευτικές ανάγκες (i). • Να γράφουν, όπως μπορούν, στη μητρική γλώσσα και σε άλλες γλώσσες, χρησιμοποιώντας, ανάλογα με το αναπτυξιακό τους επίπεδο, διάφορους σημειωτικούς τρόπους και είδη γραφής (ii). **Στάσεις** • Να εκτιμούν τη σημασία της γνώσης και χρήσης των γλωσσών στη σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία (i). • Να επιδεικνύουν σεβασμό στη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία (i). • Να απολαμβάνουν κείμενα της αφηγηματικής παράδοσης διαφόρων πολιτισμών (i). • Να επιδιώκουν τη διαπολιτισμική επικοινωνία με κατάλληλες λεκτικές και μη λεκτικές πρακτικές. • Να νιώθουν περήφανοι/-ες για τις γλωσσικές και πολιτισμικές τους καταβολές (i). • Να συμμετέχουν/συνεργά-ζονται με ευχαρίστηση σε δραστηριότητες ανάγνωσης κειμένων (βιβλίων/μύθων) διαφόρων πολιτισμών (ii).	ολομέλεια της τάξης σε όποια γλώσσα επιθυμούν ή εναλλάσσοντας γλωσσικούς κώδικες ή και στοιχεία μη λεκτικής επικοινωνίας. • «Διαβάζουν» τους κανόνες της τάξης που έχουν γραφτεί στις γλώσσες των παιδιών της τάξης και ζωγραφίζουν τις σχετικές με αυτούς εικόνες. • Ζωγραφίζουν από την ιστορία που άκουσαν την αγαπημένη τους σκηνή και γράφουν τα λόγια που φαντάζονται ότι είπε ο ήρωας σε όποια γλώσσα επιθυμούν, αξιοποιώντας καρτέλες με λέξεις-κλειδιά της ιστορίας ή και κάρτες με γράμματα της αλφαβήτου από τους πίνακες αναφοράς της τάξης. • Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Πολιτισμικής Διαφορετικότητας επικοινωνούν μέσω skype με τα παιδιά ενός συνεργαζόμενου σχολείου σε άλλη χώρα απευθύνοντάς τους μηνύματα χαιρετισμού στη γλώσσα της χώρας τους, στις γλώσσες των παιδιών της τάξης, και επικοινωνούν χρησιμοποιώντας στοιχεία λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας. • Τραγουδούν, όπως μπορούν, ένα τραγούδι σε μια ξένη γλώσσα και αναπαριστούν με κινήσεις στίχους του, παρατηρώντας εικόνες που παρουσιάζουν την οπτική αναπαράσταση λέξεων του τραγουδιού. • Ακούν μύθους από την αφηγηματική παράδοση διαφόρων χωρών και εντοπίζουν μεταξύ τους ομοιότητες και διαφορές (π.χ. ο δράκος ή ο γίγαντας

			ως κοινό στοιχείο μεταξύ των μύθων). Εμπλουτίζουν, με ηχητικά αρχεία, το ψηφιακό λεξικό της τάξης με τις λέξεις που έμαθαν σε διαφορετικές γλώσσες, συνοδεύοντας την καθεμία με την κατάλληλη εικόνα

Α.2 Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ)

Οι ΤΠΕ, αποτελώντας ένα σημαντικό κομμάτι της καθημερινής ζωής των ανθρώπων, έχουν επιβάλει έναν νέο τρόπο προσέγγισης της πληροφορίας και έχουν δημιουργήσει νέα κανάλια και προοπτικές επικοινωνίας, ενημέρωσης και έκφρασης. Η χρήση των ΤΠΕ από τα παιδιά προσχολικής ηλικίας συνδέεται με πολλαπλά οφέλη, όταν λαμβάνει χώρα μέσα από καλά σχεδιασμένες διδακτικές καταστάσεις. Με κατάλληλη υποστήριξη του/της εκπαιδευτικού, επιδιώκεται η σταδιακή εξοικείωση των παιδιών με τις ΤΠΕ, χρησιμοποιώντας *αναπτυξιακά κατάλληλα* ψηφιακά εργαλεία για να παίξουν, να εκφραστούν και να μάθουν, αναγνωρίζοντας και εφαρμόζοντας τις ορθές χρήσεις των ΤΠΕ στην καθημερινή ζωή. Σκοπός είναι να καταστούν τα παιδιά ψηφιακά εγγράμματα, ώστε να μπορούν να δράσουν αποτελεσματικά στις νέες και πολύπλοκες ανάγκες της καθημερινής ζωής.

Στη Θεματική Ενότητα **ΤΠΕ** η ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών γίνεται υπό το πρίσμα της ανάπτυξης του ***πληροφορικού και ψηφιακού γραμματισμού*** προάγοντας την ***εργαλειακή ένταξη*** των ΤΠΕ σε όλα τα Θεματικά Πεδία. Στο πλαίσιο του *ψηφιακού γραμματισμού*, οι ΤΠΕ λειτουργούν ως αντικείμενο μάθησης με στόχο τη γνωριμία των παιδιών με τις τεχνολογίες, τη δημιουργική τους έκφραση μέσω των τεχνολογιών και την κατανόηση της θέσης τους στην κοινωνία και τον πολιτισμό. Η λειτουργία αυτή είναι απαραίτητη γιατί οι ψηφιακές τεχνολογίες (όπως για παράδειγμα το εκπαιδευτικό λογισμικό ή οι υπηρεσίες διαδικτύου) απαιτούν αρκετό χρόνο για την εκμάθηση και την αποτελεσματική χρήση τους, και επιπλέον, τα παιδιά δεν αποκτούν σαφή και ορθή αντίληψη για την υπόσταση και τις δυνατότητες αξιοποίησης των ΤΠΕ μόνο από την επαφή που έχουν με αυτές εκτός σχολείου. Σύμφωνα με την *εργαλειακή ένταξη*, οι ψηφιακές τεχνολογίες αξιοποιούνται καθημερινά ως εργαλεία διερεύνησης, ανακάλυψης και επίλυσης προβλημάτων, αναζήτησης και επεξεργασίας πληροφοριών, έκφρασης και δημιουργίας, και ως εργαλεία επικοινωνίας και συνεργασίας. Οι δύο αυτές λειτουργίες των ΤΠΕ αλληλοσυμπληρώνονται, δημιουργώντας δυναμικά μαθησιακά περιβάλλοντα στο νηπιαγωγείο. Η Θεματική Ενότητα **ΤΠΕ** διαρθρώνεται σε τρεις Θεματικές Υποενότητες, οι οποίες δεν είναι απαραίτητο να προσεγγίζονται με συγκεκριμένη σειρά, καθώς αλληλοεπιδρούν και αλληλοσυμπληρώνονται:

α) ***Γνωριμία και Επικοινωνία με τις ΤΠΕ***. Στοχεύει: i. στη γνωριμία των παιδιών με τα βασικά χαρακτηριστικά των ΤΠΕ, ii. στην κατανόηση του υπολογιστή ως ενιαίου συστήματος, iii. στην εξοικείωση των παιδιών με βασικά ψηφιακά εργαλεία επικοινωνίας και συνεργασίας.

β) ***Ανακάλυψη, Προγραμματισμός και Ψηφιακό Παιχνίδι***. Στοχεύει: i. στην παροχή πληροφοριών και στην καθοδήγηση με λογισμικά κλειστού τύπου, ii. στη διερεύνηση, τον πειραματισμό και την ανακάλυψη με λογισμικά ανοιχτού τύπου, iii. στην επίλυση προβλημάτων με λογισμικά ειδικών κατηγοριών και την εξοικείωση με τον προγραμματισμό με απλά παιχνίδια (απτικός προγραμματισμός) ή σε περιβάλλοντα προγραμματισμού στον υπολογιστή ή άλλες συσκευές (οπτικός προγραμματισμός), iv. στη σχεδίαση, κατασκευή και προγραμματισμό κατάλληλων για τα παιδιά ρομποτικών περιβαλλόντων.

γ) ***Επεξεργασία της Πληροφορίας και Ψηφιακή Δημιουργία***: Στοχεύει: i. στην αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων για τη διαχείριση και την παρουσίαση της πληροφορίας, ii. στην επεξεργασία της πληροφορίας και στην έκφραση, με δημιουργικό τρόπο, αξιοποιώντας το ψηφιακό περιβάλλον.

Οι ΤΠΕ μπορούν να αποτελέσουν ισχυρά εργαλεία για τη μάθηση, καθώς δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά μέσω της οπτικοποίησης να επεξεργαστούν δυσνόητες έννοιες, να ξεπεράσουν διάφορες επικοινωνιακές δυσκολίες και γενικότερα να εκφραστούν και να δημιουργήσουν με ποικίλα μέσα, που ανταποκρίνονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις

ανάγκες τους, ενισχύοντας την ενταξιακή και διαφοροποιημένη λειτουργία του Προγράμματος Σπουδών.

Θεματικό Πεδίο και Θεματική Ενότητα	Θεματικές Υποενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	**Οι μαθητές/-τριες:**
Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ **Α. 2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ (ΤΠΕ)**	**Α.2.1** **Γνωριμία και Επικοινωνία με τις ΤΠΕ** **i. Γνωριμία των παιδιών με τα βασικά χαρακτηριστικά των ΤΠΕ** **ii. Κατανόηση του υπολογιστή ως ενιαίου συστήματος** **iii. Εξοικείωση με βασικά ψηφιακά εργαλεία επικοινωνίας και συνεργασίας**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν τις ΤΠΕ με βάση τα χαρακτηριστικά και τον σκοπό λειτουργίας τους (i). • Να αναγνωρίζουν βασικές μορφές ψηφιακής πληροφορίας (κείμενο, εικόνα, ήχος) (i). • Να αναγνωρίζουν τον υπολογιστή ως ενιαίο σύστημα (κεντρική μονάδα, κύριες μονάδες εισόδου και εξόδου) (ii). • Να περιγράφουν απλά εργαλεία σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας και μάθησης που τους είναι χρήσιμα (iii). **Δεξιότητες** • Να καταγράφουν τα οφέλη αλλά και τα αρνητικά της χρήσης των ΤΠΕ (i). • Να προτείνουν κανόνες για την ωφέλιμη και ασφαλή χρήση των ΤΠΕ (i). • Να αναπαριστούν τον υπολογιστή ως ενιαίο σύστημα και να αντιστοιχούν τα μέρη του με τη λειτουργία τους (ii). • Να εκτελούν απλές λειτουργίες/ενέργειες των ΤΠΕ για την ολοκλήρωση εργασιών/ δραστηριοτήτων (ii). • Να αναζητούν και να επιλέγουν κατάλληλες πληροφορίες στο διαδίκτυο (iii). • Να οργανώνουν αποτελεσματικά τις πληροφορίες που έχουν	• Οργανώνουν μαζί με τον/τη νηπιαγωγό το κέντρο μάθησης των ΤΠΕ και τοποθετούν εκτυπωμένες καρτέλες (με εικόνες) για την αξιοποίηση της κάθε συσκευής στο αντίστοιχο σημείο. • Σε ομάδες κατηγοριοποιούν τις ΤΠΕ (αξιοποιείται το υλικό της τάξης ή σχετικές εικόνες) που συνδέονται και συνεργάζονται μεταξύ τους για να λειτουργήσουν (π.χ. κόκκινα καρτελάκια σε όλα τα μέρη του υπολογιστή, πράσινα στην τηλεόραση και το DVD), σε αντίθεση με αυτές που λειτουργούν αυτόνομα τοποθετώντας καρτελάκια διαφορετικού χρώματος σε καθεμία από αυτές (κίτρινο στο CD player). • Παίζουν παιχνίδια ρόλων για να αναπαραστήσουν τον υπολογιστή ως ενιαίο σύνολο (αναλαμβάνουν τον ρόλο της κεντρικής μονάδας, της οθόνης κτλ.). • Κατασκευάζουν με άχρηστα υλικά (π.χ. κουτιά, σκοινιά, καπάκια κτλ.) τον υπολογιστή και τα μέρη του και κάνουν υποθέσεις για το ποια από αυτά είναι αναγκαία, ποια όχι και πώς συνδέονται σε σχέση με διαφορετικές χρήσεις (π.χ. γράφω ένα κείμενο, βλέπω μια εικόνα, ακούω ένα τραγούδι, ψάχνω πληροφορίες κτλ.), τις οποίες ελέγχουν στο κέντρο του υπολογιστή της τάξης. • Σε συνεργασία με τη/τον νηπιαγωγό φτιάχνουν το

Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ **Α. 2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ (ΤΠΕ)**		αναζητήσει και αποθηκεύσει από το διαδίκτυο (iii). • Να χρησιμοποιούν απλά εργαλεία σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας (π.χ. skype), καθώς και εργαλεία συνεργατικής δημιουργίας αρχείων (π.χ. Web 2.0 εργαλεία: Google Drive, πλατφόρμες εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, π.χ. e-me, eclass), ώστε να επικοινωνούν και να συνεργάζονται (iii). **Στάσεις** • Να εκτιμούν τις διαφορετικές χρήσεις των ΤΠΕ, ώστε να μπορούν να ικανοποιήσουν καθημερινές ανάγκες (i). • Να τηρούν κανόνες ασφαλούς/ορθής χρήσης των ΤΠΕ (i). • Να υιοθετούν κριτική στάση απέναντι στη χρήση των ΤΠΕ ως εργαλείου επίλυσης καθημερινών προβλημάτων και ως εργαλείου ψυχαγωγίας (iii). •	παρουσιολόγιο της τάξης και χρησιμοποιούν το πληκτρολόγιο για να γράψουν ή να αντιγράψουν το όνομά τους στα ελληνικά και το εκτυπώνουν. • Για τη δημιουργία ενός βίντεο που αφορά την προστασία των ζώων, χρησιμοποιούν μηχανές αναζήτησης και επιλέγουν κατάλληλες λέξεις-κλειδιά. Αποθηκεύουν και οργανώνουν τις πληροφορίες τους σε φακέλους, ώστε να μπορούν στη συνέχεια να δημιουργήσουν το βίντεό τους. • Συμμετέχουν σε προγράμματα συνεργασίας με άλλα σχολεία ή φορείς για την πρόληψη από τους κινδύνους της χρήσης του διαδικτύου και κατασκευάζουν εννοιολογικούς χάρτες με τα οφέλη και τους κινδύνους της χρήσης του. • Σε μικρές ομάδες, αξιοποιώντας λογισμικό ζωγραφικής, φτιάχνουν ψηφιακά κολάζ με κανόνες για την ασφαλή χρήση των ΤΠΕ και τα αναρτούν στην ιστοσελίδα του νηπιαγωγείου. • Επικοινωνούν με τα παιδιά ενός άλλου σχολείου, χρησιμοποιώντας μια εφαρμογή τηλεδιασκέψεων ή εικονικής τάξης, για να συζητήσουν για ένα σχέδιο εργασίας που έχουν αναλάβει από κοινού. • Σε ένα επιτραπέζιο παιχνίδι ερωτήσεων συνδέουν τα μέσα και τα εργαλεία επικοινωνίας (π.χ. ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, εφαρμογή συσκέψεων, ομάδες συζήτησης κτλ.) με τις χρήσεις τους (αποστολή ηλεκτρονικού μηνύματος για ασύγχρονη επικοινωνία

Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ **Α. 2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ (ΤΠΕ)**			ξεπερνώντας τα όρια του χώρου και του χρόνου κ.λπ.).
	Α.2.2 **Ανακάλυψη, Προγραμματισμός και Ψηφιακό Παιχνίδι** **i. Παροχή πληροφοριών και καθοδήγηση με λογισμικά κλειστού τύπου** **ii. Διερεύνηση, πειραματισμός και ανακάλυψη με λογισμικά ανοιχτού τύπου** **iii. Επίλυση προβλημάτων με λογισμικά ειδικών κατηγοριών και εξοικείωση με τον προγραμματισμό** **με προγραμματιζόμενα παιχνίδια** **iv. Σχεδίαση, κατασκευή και προγραμματισμός κατάλληλων για τα παιδιά ρομποτικών περιβαλλόντων**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν λογισμικά ανοικτού και κλειστού τύπου σε σχέση με τις λειτουργίες και τον τρόπο χρήσης τους (i) (ii). • Να διακρίνουν τις βασικές εντολές προγραμματισμού, προγραμματιζόμενων παιχνιδιών (π.χ. εντολές κίνησης μπροστά-πίσω-αριστερά-δεξιά) (iii). • Να αναγνωρίζουν βασικές δομές του προγραμματισμού (ακολουθία, επανάληψη, επιλογή) (iii). **Δεξιότητες** • Να εκτελούν απλές ασκήσεις πρακτικής και εξάσκησης με ειδικά λογισμικά κλειστού τύπου (i). • Να διερευνούν, να ανακαλύπτουν, να πειραματίζονται με την κατάλληλη χρήση λογισμικών ανοικτού τύπου (ii). • Να κατασκευάζουν νοητικούς και εννοιολογικούς χάρτες (ii). • Να ερμηνεύουν δεδομένα και να επαληθεύουν ή να απορρίπτουν υποθέσεις χρησιμοποιώντας εργαλεία οπτικοποίησης και προσομοίωσης (ii). • Να παίζουν, να σχεδιάζουν και να δημιουργούν ψηφιακά παιχνίδια (ii). • Να χρησιμοποιούν τις βασικές εντολές προγραμματισμού (π.χ. εντολές κίνησης μπροστά-πίσω-αριστερά-δεξιά) (iii).	• Αξιοποιούν επιλεγμένο κλειστού τύπου λογισμικό (π.χ. παιχνίδι μνήμης από το Φωτόδεντρο «Μαθησιακά Αντικείμενα») σε καθημερινές δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο (π.χ. για να εξασκήσουν τις γνώσεις τους σε σχέση με τα μουσικά όργανα). • Αξιοποιούν επιλεγμένο ανοικτού τύπου λογισμικό (π.χ. προσομοίωση ανάπτυξης του φυτού από το Φωτόδεντρο «Μαθησιακά Αντικείμενα») και πειραματίζονται με τις παραμέτρους ανάπτυξης ενός φυτού, κάνουν υποθέσεις και παρατηρούν τι χρειάζεται το φυτό για να μεγαλώσει, ενώ παράλληλα καταγράφουν τα αποτελέσματα των πειραμάτων τους. • Σε ομάδες αξιοποιούν λογισμικό ανοικτού τύπου οπτικοποίησης για να κατανοήσουν πληροφορίες και να λύσουν ένα πρόβλημα (π.χ. εντοπίζουν στο Google Earth συγκεκριμένα σημεία στη γειτονιά τους, σχεδιάζουν εναλλακτικές διαδρομές από το ένα σημείο στο άλλο και τις περιγράφουν δίνοντας οδηγίες η μία ομάδα στην άλλη). • Επεξεργάζονται τις δυνατότητες ενός περιβάλλοντος εικονικής περιήγησης και χρησιμοποιούν τα εργαλεία του για να αντλήσουν πληροφορίες σε σχέση με ένα θέμα που επεξεργάζονται (π.χ. περιηγούνται το εικονικό μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή αναζητώντας πληροφορίες και καταγράφοντας στοιχεία για

Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ **Α. 2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ (ΤΠΕ)**		• Να σχεδιάζουν απλούς αλγορίθμους (με ακολουθία και επανάληψη) για να λύσουν προβλήματα (χρησιμοποιώντας το σώμα τους και παιχνίδια, προγραμματιζόμενα ή μη) (iii). • Να δημιουργούν, να εκτελούν και να διορθώνουν (εκσφαλμάτωση) προγράμματα απτικού (προγραμματισμός ρομπότ) και οπτικού προγραμματισμού (προγραμματισμός στον υπολογιστή) (iii). • Να δημιουργούν πλαίσια επίλυσης προβλημάτων προγραμματισμού μέσα και έξω από την τάξη (δάπεδα/ διαμόρφωση χώρων με την αξιοποίηση εμποδίων) (iv). • Να κατασκευάζουν απλά ρομποτικά περιβάλλοντα αξιοποιώντας κατάλληλα υλικά (iv). **Στάσεις** • Να αντιμετωπίζουν τις ΤΠΕ ως εργαλεία που ενισχύουν τη σκέψη και τις ικανότητές τους και όχι μόνο ως μέσα διασκέδασης και ψυχαγωγίας (ii). • Να εκτιμούν και να αξιοποιούν κατάλληλα τις πληροφορίες από τις διαφορετικές κατηγορίες ψηφιακών μέσων και περιβαλλόντων με τις οποίες ασχολούνται (ii). • Να εκτιμούν και να αξιοποιούν τον διαφορετικό τρόπο σκέψης που τους προσφέρουν τα περιβάλλοντα προγραμματισμού (iv). • Να συνεργάζονται για να επιλύσουν προβλήματα προγραμματισμού και να δημιουργήσουν	τα απολιθώματα και τα προϊστορικά ζώα). • Χρησιμοποιούν λογισμικά εννοιολογικής χαρτογράφησης για να αποτυπώσουν σε νοητικό χάρτη τις αρχικές τους ιδέες για έννοιες που επεξεργάζονται (π.χ. το ταξίδι της τροφής). • Χρησιμοποιούν λογισμικά εννοιολογικής χαρτογράφησης σε δυάδες, για παράδειγμα για να αποτυπώσουν τους κινδύνους που διατρέχει το περιβάλλον από την παρέμβαση του ανθρώπου ή προτάσεις για την προστασία και τη φροντίδα των ζώων. • Αξιοποιώντας τις δυνατότητες του λογισμικού παρουσίασης, σχεδιάζουν και υλοποιούν το εικονογραφημένο σενάριο ενός παιχνιδιού με επίπεδα δυσκολίας και διαφορετικές πίστες (π.χ. του καλού λύκου που πρέπει να περάσει από δοκιμασίες συλλογής αντικειμένων, αποφυγής εμποδίων κτλ., για να σώσει την κοκκινοσκουφίτσα). • Ελέγχουν προγραμματιζόμενα παιχνίδια, ώστε να εκτελούν απλές διαδρομές στο δάπεδο (π.χ. οδηγώντας τα στην έξοδο ενός λαβυρίνθου που έχουν κατασκευάσει από το οικοδομικό υλικό της τάξης). • Επιλύουν προγραμματιστικά προβλήματα μετακίνησης, σε ένα περιβάλλον προγραμματισμού του ρομπότ στο Φωτόδεντρο «Μαθησιακά Αντικείμενα» (π.χ. για να συλλέξουν τα γράμματα του ονόματός τους), περιγράφουν τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουν, τα εμπόδια

Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ **Α. 2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ (ΤΠΕ)**		περιβάλλοντα παιχνιδιού (iv).	που πρέπει να αποφύγουν και διορθώνουν (εκσφαλμάτωση) το πρόγραμμα που έχουν σχεδιάσει, εφόσον χρειαστεί.
	Α.2.3 **Επεξεργασία της Πληροφορίας και Ψηφιακή Δημιουργία** **i. Αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων για τη διαχείριση και την παρουσίαση της πληροφορίας** **ii. Επεξεργασία της πληροφορίας και έκφραση με δημιουργικό τρόπο αξιοποιώντας το ψηφιακό περιβάλλον**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν και να οργανώνουν τις πληροφορίες με τις ΤΠΕ ανάλογα με τις ανάγκες και το θέμα που μελετούν (i). • Να γνωρίζουν τα ψηφιακά εργαλεία που είναι απαραίτητα για να διαχειριστούν και να παρουσιάσουν τις πληροφορίες (i). **Δεξιότητες** • Να συνδυάζουν και να συνθέτουν τις πληροφορίες με τις ΤΠΕ με κατάλληλο τρόπο χρησιμοποιώντας κριτήρια και προηγούμενες γνώσεις (i). • Να μετατρέπουν τις πληροφορίες στις ΤΠΕ, ώστε να καλύπτονται εκπαιδευτικές και επικοινωνιακές ανάγκες (μετατροπή απλού κειμένου σε ψηφιακό πολυμεσικό/πολυτρο-πικό κείμενο) (i). • Να παρουσιάζουν τις πληροφορίες με εναλλακτικούς τρόπους στις ΤΠΕ (i). • Να δημιουργούν πρωτότυπα ψηφιακά έργα και να εκφράζονται με λογισμικά σχεδίασης και επεξεργασίας, αναπαραγωγής και καταγραφής πληροφοριών (ήχου, εικόνας, βίντεο) (ii). • Να διαχειρίζονται τις πληροφορίες για να κατασκευάζουν/	• Δημιουργούν σε συνεργασία με τη/τον νηπιαγωγό τον Ηλεκτρονικό Ατομικό Φάκελο Προόδου επιλέγοντας και ψηφιοποιώντας τα έργα και τις δημιουργίες τους. • Σε συνεργασία με τη/τον νηπιαγωγό σχεδιάζουν και δημιουργούν τα ψηφιακά βραβεία, επιλέγοντάς κατάλληλα γραφικά, φωτογραφίες και κείμενο. • Σχεδιάζουν μια ψηφιακή κάρτα για τα Χριστούγεννα αξιοποιώντας κινούμενη εικόνα και κείμενο και την αναρτούν στο ιστολόγιο του σχολείου ή την αποστέλλουν με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στους γονείς. • Φτιάχνουν την ηλεκτρονική εφημερίδα της τάξης για να παρουσιάσουν τις συνεντεύξεις που έχουν πάρει και το φωτογραφικό υλικό που έχουν συλλέξει από την επίσκεψή τους στο δημοτικό σχολείο, στο πλαίσιο της ομαλής μετάβασης. • Συμμετέχουν σε σχέδιο εργασίας για τη διαχείριση των συναισθημάτων και την αντιμετώπιση της επιθετικότητας και δημιουργούν ένα ψηφιακό κόμικ για την ευαισθητοποίηση και την ενδυνάμωση των παιδιών. • Σε λογισμικό παρουσίασης σχεδιάζουν απλά ψηφιακά παιχνίδια με τη μορφή κουίζ για την αξιολόγηση ενός

Α. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ **Α. 2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ (ΤΠΕ)**		δημιουργούν με λογισμικό γενικής χρήσης και ειδικό λογισμικό ψηφιακές δημιουργίες, όπως αφίσα, βίντεο, ψηφιακή ιστορία, κόμικς (ii). **Στάσεις** • Να αποδέχονται κριτικά τις διαφορετικές μορφές πληροφορίας και τα νέα πλαίσια επικοινωνίας και συνεργασίας που δημιουργούνται με τις ΤΠΕ (i). • Να εκτιμούν την αξία της ψηφιακής πληροφορίας ως μέσου έκφρασης και επικοινωνίας (i). • Να αξιοποιούν τις ΤΠΕ για να εκφράζονται με δημιουργικό τρόπο (ii). •	σχεδίου εργασίας για την προστασία των δασών. • Σε ειδικό λογισμικό ψηφιακής αφήγησης εισάγουν ζωγραφιές, κείμενο και γραφικά για να δημιουργήσουν ένα εναλλακτικό τέλος στο αγαπημένο τους παραμύθι. • Σχεδιάζουν και υλοποιούν το «βίντεο της τάξης» για την τελική γιορτή του σχολείου, χρησιμοποιώντας φωτογραφικό υλικό που έχουν συλλέξει και οργανώσει από τις δραστηριότητες όλης της σχολικής χρονιάς και το επενδύουν με μουσικό χαλί. • Φτιάχνουν ένα σποτάκι ή εκπομπή (π.χ. δελτίο καιρού, ειδήσεις της τάξης, μια διαφήμιση, συνέντευξη) αξιοποιώντας και συνδυάζοντας πολυτροπική πληροφορία, όπως μικρά βίντεο από την τάξη, φωτογραφικό υλικό, ηχογραφήσεις κ.ά.

Β΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία

Β.1 Προσωπική και Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη

Η προσωπική και κοινωνικοσυναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών προσχολικής ηλικίας συνιστά βασική παράμετρο για τη δόμηση του εαυτού και τη σχέση που αναπτύσσουν με το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον. Σκοπός της Θεματικής Ενότητας **Προσωπική και Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη** είναι μέσα από αναπτυξιακά κατάλληλες μαθησιακές εμπειρίες να ενισχυθούν τα παιδιά στο να διαμορφώσουν θετική εικόνα για τον εαυτό τους, καθώς και ορθή αντίληψη για τις δυνατότητές τους, να ρυθμίζουν τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά τους, και να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στη μάθηση. Στόχος είναι να μάθουν να διαχειρίζονται τις προκλήσεις, να κατανοούν και να αποδέχονται τις συνέπειες των πράξεών τους, να θέτουν στόχους για βελτίωση, να συναναστρέφονται και να συνεργάζονται αρμονικά με τους άλλους, εκτιμώντας τον πλουραλισμό και τη διαφορετικότητα.

Το μαθησιακό περιεχόμενο της Προσωπικής και Κοινωνικοσυναισθηματικής Ανάπτυξης οργανώνεται γύρω από τις επιμέρους εκφάνσεις του ***συναισθηματικού*** και ***κοινωνικού γραμματισμού***, οι οποίες διατρέχουν όλα τα Θεματικά Πεδία, διαδραματίζοντας ρυθμιστικό ρόλο στο πλαίσιο της ολόπλευρης ανάπτυξης των παιδιών. Η συνειδητοποίηση του εαυτού και η ανάπτυξη θετικής αυτοεικόνας, η οποία δομείται σε συνάρτηση με τις θετικές αλληλεπιδράσεις με το περιβάλλον, αποτελούν τη βάση για τον ***συναισθηματικό γραμματισμό*** και σημαντικό παράγοντα για την ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας των παιδιών. Στο πλαίσιο αυτό διαμορφώνεται ο μοναδικός τρόπος που κάθε παιδί συλλέγει και επεξεργάζεται πληροφορίες, προκειμένου να οικοδομήσει τη γνώση και να οργανώσει τη συμπεριφορά, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθεί στις ποικίλες προκλήσεις του περιβάλλοντος. Η μάθηση οργανώνεται στον πυρήνα του ***κοινωνικού γραμματισμού***, ο οποίος δομείται στη βάση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, στο πλαίσιο του παιχνιδιού, και μέσα από μαθησιακές καταστάσεις, οι οποίες προάγουν τη συνεργασία. Σημαντικό φορέα κοινωνικοποίησης των παιδιών αποτελεί η διαπροσωπική επικοινωνία, η οποία αντανακλά και ενσωματώνει τις κοινωνικές συμβάσεις και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος, στο οποίο λαμβάνει χώρα. Αξιοποιούνται καθημερινές καταστάσεις και διαμορφώνονται επικοινωνιακές συνθήκες που δημιουργούν την ανάγκη για ανάπτυξη κοινά αποδεκτών κανόνων συμπεριφοράς, προάγουν την ατομική και συλλογική δέσμευση προς την επίτευξη στόχων, στο πλαίσιο της λήψης αποφάσεων που αφορούν το άτομο και την ομάδα, και της ανάληψης ρόλων για την επίτευξή τους.

Στη βάση αυτή, η Προσωπική και Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη διαρθρώνεται σε τρεις άρρηκτα συνδεδεμένες υποενότητες:

α) ***Αίσθηση του Εαυτού***. Στοχεύει: i. στη διαμόρφωση θετικής αυτοεικόνας, ii. στην αυτονομία και αλληλεξάρτηση, iii. στην ανάπτυξη θετικής στάσης και δεκτικότητας απέναντι στη μάθηση.

β) ***Συναισθηματική Επίγνωση***. Στοχεύει: i. στην αντίληψη των συναισθημάτων, ii. στην έκφραση των συναισθημάτων, iii. στην ανάπτυξη ενσυναίσθησης, iv. στη διαχείριση των συναισθημάτων και της συμπεριφοράς.

γ) ***Διαπροσωπικές Σχέσεις***. Στοχεύει: i. στη θετική αλληλεπίδραση και επικοινωνία, ii. στην ανάπτυξη και διατήρηση σχέσεων.

Το περιεχόμενο της Προσωπικής και Κοινωνικοσυναισθηματικής Ανάπτυξης διατρέχει όλες τις Θεματικές Ενότητες, και αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία δομείται η ενταξιακή προοπτική και διαφοροποιημένη προσέγγιση του Προγράμματος Σπουδών.

Θεματικό Πεδίο και Θεματική Ενότητα	Θεματικές Υποενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	**Οι μαθητές/-τριες:**
Β. ΠΑΙΔΙ, ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.1 ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ-ΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**	**Β.1.1** **Αίσθηση Εαυτού** **i. Θετική αυτοεικόνα** **ii. Αυτονομία και αλληλεξάρτηση** **iii. Ανάπτυξη θετικής στάσης και δεκτικότητας απέναντι στη μάθηση**	**Γνώσεις** • Να αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως μία ξεχωριστή οντότητα (i). • Να ορίζουν τον προσωπικό χώρο και τα προσωπικά όρια (i). • Να έχουν επίγνωση των δυνατοτήτων τους (i). • Να αναγνωρίζουν βασικές αρχές της προσωπικής αυτονομίας σε θέματα φροντίδας του εαυτού και του χώρου (ii). • Να προσδιορίζουν το είδος της σχέσης τους με τους άλλους (π.χ. συγγενείς, φίλοι, γνωστοί κτλ.) (ii). • Να προσδιορίζουν προσωπικούς στόχους και προϋποθέσεις για την επίτευξή τους (iii). • Να αναγνωρίζουν τι ξέρουν και τι θέλουν να μάθουν (iii). **Δεξιότητες** • Να περιγράφουν τα ατομικά τους χαρακτηριστικά και να συζητούν για τα επιτεύγματα και την πρόοδό τους (i). • Να εκτελούν ενέργειες σταδιακά χωρίς τη βοήθεια ενήλικα (i). • Να οργανώνουν τον προσωπικό χώρο και την ατομική δράση (i). • Να περιγράφουν τις ομάδες στις οποίες ανήκουν και να προσδιορίζουν τα	• Σε κομμάτια παζλ από χαρτόνι κάθε παιδί κολλά ή ζωγραφίζει ό,τι το κάνει μοναδικό και ξεχωριστό (π.χ. όνομα, χόμπι, αγαπημένα, όπως ομάδα, χρώμα, φαγητό κτλ.). Τα κομμάτια ενώνονται και τα παιδιά προσπαθούν να μαντέψουν σε ποιον ανήκει το καθένα, συζητώντας για το πόσο καλά ξέρουν τους/τις συμμαθητές/-τριές τους και τι άλλο θα ήθελαν να μάθουν για αυτούς/-ές. • Σε ζευγάρια καταγράφουν, το ένα παιδί στην αριστερή και το άλλο στη δεξιά πλευρά ενός διαγράμματος Venn, τα χαρακτηριστικά (π.χ. του προσώπου, σώματος) ή/και τα επιτεύγματά τους (τι μπορώ να κάνω καλά) και στη συνέχεια εξετάζουν ποια από αυτά είναι κοινά, ώστε να τα εισάγουν στην περιοχή που εφάπτονται οι κύκλοι. • Σχεδιάζουν και κόβουν το περίγραμμα του εαυτού τους και το κολλούν είτε στη στήλη «αγόρι» είτε στη στήλη «κορίτσι» ενός μεγάλου χαρτονιού. Χρησιμοποιούν αυτόν τον πίνακα ως σύστημα αναφοράς όταν υπολογίζουν τις παρουσίες-απουσίες στην τάξη. • Σε χάρτινα χεράκια ζωγραφίζουν από τη μία πλευρά κάτι για το οποίο χρειάζονται βοήθεια για να το καταφέρουν (π.χ. να κρεμάσουν το μπουφάν

Β. ΠΑΙΔΙ, ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.1 ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ-ΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**		χαρακτηριστικά και τη δράση τους (ii). • Να μοιράζονται υλικά και αντικείμενα στο παιχνίδι και σε άλλες περιστάσεις (ii). • Να ζητούν και να παρέχουν βοήθεια όταν χρειάζεται (ii). • Να υποστηρίζουν και να αιτιολογούν τις απόψεις τους (ii). • Να διεκδικούν το δίκιο τους (ii). • Να διατυπώνουν ερωτήματα για πράγματα που δε γνωρίζουν (iii). • Να ολοκληρώνουν τις δραστηριότητες/τα έργα τους και να εκτιμούν το αποτέλεσμα των προσπαθειών τους θέτοντας νέους στόχους (iii). • Να δοκιμάζουν νέες λύσεις αξιολογώντας το αποτέλεσμα των επιλογών τους (iii). **Στάσεις** • Να εκτιμούν ό,τι τα κάνει ξεχωριστά και να σέβονται τη μοναδικότητα των άλλων (i). • Να σέβονται τον χώρο και τα όρια των άλλων (ii). • Να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και ευθύνες (ii). • Να συνεισφέρουν σε συνεργατικές δραστηριότητες (ii). • Να επιδιώκουν τη βελτίωση λαμβάνοντας υπόψη με κριτικό τρόπο τις απόψεις των άλλων (iii). • Να απολαμβάνουν να μαθαίνουν (iii).	τους) και από την άλλη κάτι που μπορούν να καταφέρουν και να το προσφέρουν ως βοήθεια (π.χ. προσφέρω μια αγκαλιά, κουμπώνω το φερμουάρ, κόβω καλά, λέω αστεία), και τα κρεμάνε σε ένα σκοινί ως σημείο αναφοράς, ώστε σταδιακά να απευθύνονται για βοήθεια. • Επιλέγουν έναν στόχο που επιθυμούν να καταφέρουν, τον οποίο καταγράφουν σε μια χάρτινη σαΐτα. Στη συνέχεια την τοποθετούν σε μία χρονογραμμή την οποία έχουν χωρίσει (ενδεικτικά) σε τρία τμήματα και αιτιολογούν την επιλογή τους (π.χ. βάζω στόχο να γράφω το όνομά μου χωρίς να το βλέπω από την καρτέλα μου μέχρι το δεύτερο σημείο της γραμμής, γιατί έχει πολλά γράμματα και χρειάζομαι χρόνο). • Καταγράφουν όλα όσα μοιράζονται στα κέντρα μάθησης (π.χ. κόλλες) στις περιοχές παιχνιδιού (π.χ. μπάλες) και στο ευρύτερο περιβάλλον της τάξης (ιδέες) και συζητούν τι θα συνέβαινε αν τα κρατούσαν για τον εαυτό τους. • Με βάση γνωστές ιστορίες (π.χ. μύθους του Αισώπου) καλούνται να αποφασίσουν ποιος ήρωας έχει δίκιο και ποιος άδικο, αιτιολογώντας την άποψή τους.

Β. ΠΑΙΔΙ, ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.1 ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ-ΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**		• Να επιδεικνύουν επιμονή, προσήλωση στον στόχο και να είναι δεκτικοί/-ές στην ανατροφοδότηση (iii). • Να μη φοβούνται το καινούριο και να προσαρμόζονται στις αλλαγές (iii). • Να εκτιμούν τις περιστάσεις και να διατυπώνουν υποθέσεις για πιθανούς κινδύνους, ώστε να λάβουν αποφάσεις για θέματα που τους/τις αφορούν (iii).	
	Β.1.2 Συναισθηματική Επίγνωση **i. Αντίληψη συναισθημάτων** **ii. Έκφραση συναισθημάτων** **iii. Ανάπτυξη ενσυναίσθησης** **iv. Διαχείριση συναισθημάτων και συμπεριφοράς**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν θετικά και αρνητικά συναισθήματα (i). • Να διακρίνουν καταστάσεις που μπορεί να τους δημιουργούν θετικά και αρνητικά συναισθήματα (i). • Να αναγνωρίζουν κοινωνικές συμβάσεις που διέπουν την έκφραση συναισθημάτων (ii). • Να αναγνωρίζουν ότι η δική τους συναισθηματική κατάσταση μπορεί να διαφέρει από εκείνη των άλλων (iii). • Να αναγνωρίζουν αποδεκτούς τρόπους διαχείρισης και εκτόνωσης συναισθημάτων (iv). **Δεξιότητες** • Να περιγράφουν καταστάσεις που προκαλούν θετικά και αρνητικά συναισθήματα (i). • Να αντιπαραβάλλουν συναισθήματα παρατηρώντας αλλαγές στο πρόσωπο και στο σώμα (i). • Να χρησιμοποιούν μη λεκτικούς τρόπους	• Συζητούν για τις αλλαγές στη συναισθηματική κατάσταση των ηρώων μιας ιστορίας, εντοπίζοντας θετικά και αρνητικά συναισθήματα, και λένε τι θα έκαναν εάν ήταν στη θέση τους. • Σε ζευγάρια, κολλούν σε έναν πίνακα καρτέλες με πρόσωπα και λέξεις βασικών συναισθημάτων και ζωγραφίζουν σχετικές «εικόνες» από μια ιστορία που διάβασαν. • Εκφράζουν με το σώμα το συναίσθημα που νιώθουν ακούγοντας ένα μουσικό ερέθισμα, ενώ οι υπόλοιπες ομάδες προσπαθούν να μαντέψουν τα ίδια ή τα διαφορετικά συναισθήματα που εκφράζονται. • Επιλέγεται ένα υποθετικό σενάριο και σχεδιάζονται καπέλα που τα φορούν τα παιδιά για να «μπουν» στη θέση των χαρακτήρων και να αφηγηθούν την «οπτική» τους εστιάζοντας στη συναισθηματική τους κατάσταση και στους παράγοντες που τη

Β. ΠΑΙΔΙ, ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.1 ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ-ΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**		έκφρασης συναισθημάτων (ii). • Να χρησιμοποιούν κατάλληλο λεξιλόγιο για να περιγράψουν τα συναισθήματα και να εξηγήσουν μία συναισθηματική κατάσταση (ii). • Να περιγράφουν παρόμοιες ή διαφορετικές αντιδράσεις που προκαλούν τα ίδια συναισθήματα στους άλλους (iii). • Να κάνουν υποθέσεις και να επιχειρούν να ερμηνεύσουν τα συναισθήματα των άλλων (iii). • Να ταυτίζονται συναισθηματικά με πραγματικά ή φανταστικά πρόσωπα (iii). • Να προβλέπουν τις επιπτώσεις συγκεκριμένων συμπεριφορών και να επινοούν στρατηγικές συναισθηματικής αποφόρτισης (iv). • Να προσαρμόζουν τις συναισθηματικές αντιδράσεις ανάλογα με το πλαίσιο και τις καταστάσεις επικοινωνίας (iv). • Να διαχειρίζονται τις ματαιώσεις και να αναπροσαρμόζουν τους στόχους τους (iv). • Να διαμεσολαβούν στις συγκρούσεις των άλλων και να αναζητούν από κοινού τις βέλτιστες προοπτικές και λύσεις (iv). **Στάσεις** • Να αναπτύσσουν εγρήγορση και ευαισθησία σε διάφορες συναισθηματικές καταστάσεις (i).	διαμορφώνουν (π.χ. νιώθω λυπημένος γιατί…). • Με αφορμή καρτέλες-εικόνες από καθημερινές καταστάσεις, αναφέρουν το συναίσθημα που προκαλείται και συζητούν για τον κατάλληλο τρόπο έκφρασής του σε διαφορετικές περιστάσεις (π.χ. στο σχολείο, στο σπίτι, στο πάρτι, σε ένα μαγαζί). • Σε σχέση με καταστάσεις που δημιουργούν αρνητικά συναισθήματα τα οποία αναφέρουν οι συμμαθητές/-τριες, διατυπώνουν προτάσεις για το πώς μπορούν να νιώσουν καλύτερα. • Σε ομάδες σχεδιάζουν έναν κύκλο (τροχό επιλογών), τον οποίο χωρίζουν σε ίσα μέρη και καταγράφουν όπως μπορούν (με ζωγραφιές, εικόνες κτλ.) πρακτικές διαχείρισης συναισθημάτων και συμπεριφοράς, σε σχέση με ζητήματα που αντιμετωπίζουν στην τάξη. • Φτιάχνουν ατομικό τροχό διαχείρισης συναισθημάτων για το σπίτι και συζητούν τις εμπειρίες τους μετά από μερικές μέρες στο σχολείο. • Συνεργάζονται με παιδιά από άλλο τμήμα και φτιάχνουν μια αφίσα διαχείρισης συναισθημάτων του σχολείου. • Στον απολογισμό της ημέρας, αξιοποιούν το «θερμόμετρο των συναισθημάτων» για να περιγράψουν και να εξηγήσουν πώς ένιωσαν στο σχολείο.

Β. ΠΑΙΔΙ, ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.1 ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ-ΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**		• Να σέβονται τη συναισθηματική κατάσταση των άλλων (i). • Να εξωτερικεύουν τα συναισθήματά τους (ii). • Να εμπλουτίζουν τα εκφραστικά τους μέσα για την επικοινωνία των συναισθημάτων (ii). • Να δείχνουν ενδιαφέρον και να αναζητούν θετικούς τρόπους για να αλλάξουν την αρνητική συναισθηματική διάθεση των άλλων (iii). • Να προσαρμόζουν τη συμπεριφορά σύμφωνα με τους προσωπικούς στόχους και τις κοινωνικές συμβάσεις (iv). • Να υιοθετούν στρατηγικές διαχείρισης των συναισθημάτων και να δρουν στη βάση λογικών συνειρμών για την επίλυση των συγκρούσεων (iv).	
	Β.1.3 **Διαπροσωπικές Σχέσεις** **i. Αλληλεπίδραση - Επικοινωνία** **ii. Ανάπτυξη και διατήρηση σχέσεων**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν τους σκοπούς της επικοινωνίας στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης (i). • Να διακρίνουν τις κοινωνικές συμβάσεις της επικοινωνίας (i). • Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά των άλλων που θεωρούν θετικά στο πλαίσιο των διαπροσωπικών τους σχέσεων (ii). • Να ορίζουν τις προϋποθέσεις συνεργασίας της ομάδας (ii). **Δεξιότητες** • Να ακούν με ενδιαφέρον και κατανόηση τα λεγόμενα των άλλων (i).	• Σχεδιάζουν σε ένα μεγάλο χαρτόνι τη φιγούρα της κυρίας Συζήτησης και συνδέουν διάφορα μέρη του σώματός της με προτάσεις σχετικά με τους κανόνες συνομιλίας και επικοινωνίας (π.χ. με τα αυτιά ακούμε προσεκτικά, με το χέρι ζητούμε-παίρνουμε τον λόγο κτλ.). • Ορίζουν «κουτιά επικοινωνιακών συνθηκών» (π.χ. λόγια που μας δίνουν χαρά, που μας στενοχωρούν, που μας βοηθούν) και αφού προτείνουν επικοινωνιακές φράσεις που σημειώνει η/ο νηπιαγωγός σε χαρτάκια, τα τοποθετούν μέσα στα αντίστοιχα κουτιά (π.χ. στο κουτί «λόγια που μας βοηθούν» βάζουν «μπράβο, μπορείς να τα καταφέρεις», «είμαι εδώ για εσένα» κτλ.), τα οποία

Β. ΠΑΙΔΙ, ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.1 ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ-ΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**		• Να διατυπώνουν κανόνες για την ομαλή διεξαγωγή μιας συζήτησης (i). • Να διευκολύνουν την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία με βάση τους στόχους και το πλαίσιο αυτής (π.χ. παιχνίδι, εργασία) (i). • Να διατυπώνουν τις προτιμήσεις τους στις συναναστροφές με τους άλλους (ii). • Να προτείνουν και να εφαρμόζουν κανόνες και στρατηγικές συνεργασίας (ii). • Να ελέγχουν την εφαρμογή κανόνων που έχουν από κοινού συμφωνηθεί (ii). • Να δίνουν θετική ανατροφοδότηση στους άλλους, αλλά και να επισημαίνουν τα ζητήματα στα οποία χρειάζεται να προσπαθήσουν περισσότερο (ii). **Στάσεις** • Να αλληλεπιδρούν με παιδιά που έχουν ίδιες και διαφορετικές αντιλήψεις και απόψεις (i). • Να σέβονται τους συμμετέχοντες στην επικοινωνία και να αναγνωρίζουν τη συμβολή τους στην αλληλεπίδραση (i). • Να απολαμβάνουν τη συναναστροφή και τη συνεργασία με τα άλλα παιδιά (ii). • Να επιδεικνύουν διάθεση επίλυσης προβλημάτων (ii). • Να διαθέτουν ομαδικότητα, ανοχή και σεβασμό στις ανάγκες των άλλων (ii).	εμπλουτίζουν όλη τη χρονιά. • Χωρίζονται σε ζευγάρια έπειτα από κλήρωση και παίζουν ένα παιχνίδι με κάρτες, τις οποίες σηκώνουν και ανάλογα με το σύμβολο διατυπώνουν τις απόψεις τους για τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση (π.χ. «αλυσίδα» = λένε κάτι που τους ενώνει, «χεράκι like» = κάτι που εκτιμούν στον χαρακτήρα τους ή στο ζευγάρι τους, «ερωτηματικό» = κάτι που θα ήθελαν να μάθουν για τον/τη φίλο/-η τους κτλ.). • Σε κόλλες Α3 τα παιδιά κάθε ομάδας σχεδιάζουν το περίγραμμα των χεριών τους σχηματίζοντας κύκλο και στη μέση καταγράφουν, με όποιον τρόπο μπορούν, πράγματα που μπορούν να καταφέρουν όλα μαζί. Στο τέλος οι ομάδες ενώνουν τις καταγραφές τους για το σύνολο της τάξης. • Την ώρα του αναστοχασμού τα παιδιά αξιολογούν τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση σε σχέση με το συμβόλαιο της τάξης, τοποθετώντας πράσινη ή κόκκινη κάρτα σε όσα τηρήθηκαν ή όχι.

		• Να επιδεικνύουν εξωστρέφεια και ειλικρίνεια στις σχέσεις τους με τους άλλους (ii). • Να ενθαρρύνουν την εξεύρεση αμοιβαία ικανοποιητικών λύσεων (ii).	

Β.2 Κοινωνικές Επιστήμες

Οι **Κοινωνικές Επιστήμες** εστιάζουν σε έννοιες που αναφέρονται στον τρόπο που προσεγγίζουν τα παιδιά διάφορα κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά ζητήματα. Διαμορφώνουν το πλαίσιο για την ανάπτυξη ικανοτήτων που επιτρέπουν στα παιδιά να προσαρμόζονται στις κοινωνικές καταστάσεις και να συμμετέχουν ενεργά σε αυτές. Βασική επιδίωξη είναι τα παιδιά να αντιληφθούν τη θέση τους στην κοινωνία ως ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες, και να αναπτύξουν την ικανότητά τους να εκφράζουν τις ιδέες και τις προτάσεις τους με στόχο να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων για θέματα που τα αφορούν. Η κατανόηση της ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς, στο πλαίσιο μιας διαπολιτισμικής προσέγγισης, αποτελεί προϋπόθεση για να συμμετέχουν ενεργά και κριτικά στην κοινωνική ζωή, ως πολίτες του έθνους, ως Ευρωπαίοι πολίτες και ως πολίτες του κόσμου.

Η Θεματική Ενότητα **Κοινωνικές Επιστήμες** εδράζεται σε βασικές παραδοχές των θεωρητικών προσεγγίσεων του ***κριτικού***, του ***κοινωνικού*** και του ***πολιτισμικού γραμματισμού***, προσδιορίζοντας το πλαίσιο μέσα στο οποίο τα παιδιά διαμορφώνουν την **κοινωνική** τους **ταυτότητα**. Τα παιδιά αποκτούν αντίληψη των χαρακτηριστικών και των συμβάσεων της κοινωνικής ζωής, και κατανοούν τον αντίκτυπο που έχουν οι ατομικές επιλογές τους στη λήψη αποφάσεων που αφορούν ζητήματα του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος, με σκοπό την προαγωγή της αειφορίας. Οι Κοινωνικές Επιστήμες αντλούν το περιεχόμενό τους από διάφορες επιστήμες που έχουν ως αντικείμενο μελέτης τον άνθρωπο και τη σχέση του με το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον, όπως την ιστορία, τις οικονομικές και πολιτικές επιστήμες, την κοινωνιολογία και τις περιβαλλοντικές επιστήμες. Η Θεματική Ενότητα **Κοινωνικές Επιστήμες** διαρθρώνεται σε τρεις υποενότητες, οι οποίες αλληλοσυμπληρώνονται:

α) ***Ιστορία και Πολιτισμός.*** Στοχεύει: i. στην κατανόηση της ανθρώπινης δράσης και στην εξοικείωση των παιδιών με τον χρόνο, ii. στην ανάπτυξη της ιστορικής τους αντίληψης, iii. στη γνωριμία των παιδιών με τις συνήθειες, τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις.

β) ***Σχέση με το φυσικό και δομημένο περιβάλλον***. Στοχεύει: i. στη σχέση του παιδιού με το φυσικό περιβάλλον και ii. στη σχέση του παιδιού με το δομημένο περιβάλλον.

γ) ***Κοινωνική και οικονομική ζωή***. Στοχεύει: i. στην κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και υποχρεώσεις, ii. στην αναγνώριση και κάλυψη αναγκών, iii. στην ενημέρωση και πληροφόρηση για τη λήψη αποφάσεων σε σχέση με συναλλαγές.

Η Θεματική Ενότητα **Κοινωνικές Επιστήμες** αλληλεπιδρά με και συμπληρώνει εκείνη της **Προσωπικής και Κοινωνικοσυναισθηματικής Ανάπτυξης**, ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί ως γέφυρα μεταξύ όλων των Θεματικών Ενοτήτων, καθώς δημιουργεί συνδέσεις με την κοινωνική πραγματικότητα και τις καθημερινές εμπειρίες των παιδιών. Δίνει την προοπτική της ιστορικής διαδρομής στη μελέτη των φαινομένων και υποστηρίζει την ενεργό συμμετοχή των παιδιών, ως στοιχείο της ιδιότητας του πολίτη και ως στάση απέναντι στη μάθηση και στη ζωή.

Θεματικό Πεδίο και Θεματική Ενότητα	Θεματικές Υποενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	**Οι μαθητές/-τριες:**
Β. ΠΑΙΔΙ ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**	**Β.2.1** **Ιστορία και Πολιτισμός** **i. Κατανόηση της ανθρώπινης δράσης και εξοικείωση με τον χρόνο** **ii. Ανάπτυξη ιστορικής αντίληψης** **iii. Γνωριμία με τις συνήθειες, τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις**	**Γνώσεις** • Να προσδιορίζουν απλές έννοιες που αφορούν τον χρόνο, στο πλαίσιο της οικείας ανθρώπινης δραστηριότητας (i). • Να αναγνωρίζουν κοινά στοιχεία σε σημαντικούς ανθρώπους, σε «πράγματα» και καταστάσεις στη διάρκεια του χρόνου (ii). • Να διακρίνουν εθνικά σύμβολα της Ελλάδας και άλλων χωρών (π.χ. τη σημαία, τον εθνικό ύμνο) (ii). • Να αναγνωρίζουν τις οικογενειακές συνήθειες και παραδόσεις και τον τρόπο ζωής στο παρελθόν (iii). **Δεξιότητες** • Να συλλέγουν στοιχεία για γεγονότα, πρόσωπα και δεδομένα από το παρελθόν και να τα συνδέουν με το παρόν, αναπτύσσοντας μια αίσθηση χρονολόγησης (i). • Να διατυπώνουν ερωτήματα που αφορούν ιστορικά γεγονότα (ii). • Να επεξεργάζονται πληροφορίες για το παρελθόν, προκειμένου να μάθουν για την ιστορία του τόπου τους και άλλων λαών (ii). • Να διατυπώνουν υποθέσεις για το τι θα άλλαζε στο παρόν αν κάτι γινόταν διαφορετικά στο παρελθόν, σε σχέση με τα ιστορικά γεγονότα (ii). • Να περιγράφουν έθιμα και παραδόσεις που σχετίζονται με τον κύκλο της ζωής και	• Σε μια χρονογραμμή που χωρίζει το σχολικό έτος σε μήνες-εποχές, σημειώνουν σημαντικά γεγονότα και δράσεις που προγραμματίζονται στο νηπιαγωγείο (ενδεικτικά, επίσκεψη στο μουσείο, στο πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής, γιορτές στο νηπιαγωγείο), ώστε να οργανώσουν τη δράση τους. • Περιγράφουν σημαντικά συμβάντα της ζωής τους (π.χ. όταν γεννήθηκα, όταν με βάφτισαν, όταν περπάτησα) παρουσιάζοντας φωτογραφίες και σχετικά αντικείμενα (π.χ. προσκλητήριο βάφτισης). • Παίρνουν συνέντευξη από τα παιδιά της Α’ τάξης του δημοτικού για μια τυπική μέρα τους και τη συγκρίνουν με τη δική τους, εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές. • Σε ομάδες συγκρίνουν φωτογραφίες της περιοχής τους από το παρελθόν και το παρόν, διατυπώνουν υποθέσεις και κάνουν προτάσεις για το πώς μπορεί να είναι στο μέλλον. • Με αφορμή τον εορτασμό μιας εθνικής επετείου, βρίσκουν πληροφορίες για σημαντικά πρόσωπα της ιστορίας και εντοπίζουν κοινά χαρακτηριστικά σε αυτά (π.χ. γενναιότητα, αυτοθυσία, αγάπη για την πατρίδα κτλ.). • Συνεργάζονται με παιδιά από άλλα νηπιαγωγεία για

Β. ΠΑΙΔΙ ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**		τους θρησκευτικούς εορτασμούς (iii). • Να διακρίνουν κοινά στοιχεία και διαφορές στα έθιμα, στις καθημερινές συνήθειες και στις παραδόσεις ατόμων που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα (iii). **Στάσεις** • Να εκτιμούν τη σημασία του παρελθόντος στην κατανόηση και εκτίμηση μιας παροντικής κατάστασης (i). • Να συνεργάζονται για την οργάνωση δράσεων που αφορούν αναπαραστάσεις ιστορικών γεγονότων και εορτασμούς (γιορτές, τοπικές δράσεις) (ii). • Να επικοινωνούν και να συνεργάζονται με παιδιά από άλλα σχολεία και τις οικογένειές τους, στην Ελλάδα και τον κόσμο για να γνωρίσουν τις συνήθειές τους (iii). • Να σέβονται την ιστορική, πολιτιστική και θρησκευτική κληρονομιά του τόπου τους και των άλλων λαών (iii).	να φτιάξουν ένα λεύκωμα για το πώς γιορτάζουν την παραμονή της Πρωτοχρονιάς (τις Απόκριες ή άλλες περιστάσεις) σε διάφορες περιοχές ή/και μέρη του κόσμου. • Επεξεργάζονται, με αφορμή μια μουσειοβαλίτσα για τα παιχνίδια από το παρελθόν (με φωτογραφίες και αντικείμενα) και διατυπώνουν υποθέσεις για το πόσο παλιά είναι, από πού είναι, πώς παίζονταν κτλ. • Καλούν στο νηπιαγωγείο παππούδες και γιαγιάδες και συζητούν για τα παιχνίδια που έπαιζαν όταν ήταν μικροί/-ές. Φτιάχνουν και παίζουν κάποια από τα παιχνίδια και τα συγκρίνουν με τα σύγχρονα. • Επισκέπτονται ένα λαογραφικό μουσείο και σε ομάδες ψάχνουν να βρουν πληροφορίες για τα αντικείμενα που έχουν αναλάβει (εργαλεία, ρούχα, μουσικά όργανα, κοσμήματα, νομίσματα, κτλ.). Συγκρίνουν και παρουσιάζουν τις πληροφορίες και συζητούν σε σχέση με το παρόν.
	Β.2.2 **Σχέση με Φυσικό και Δομημένο Περιβάλλον** **i. Σχέση του παιδιού με το φυσικό περιβάλλον** **ii. Σχέση του παιδιού με το δομημένο περιβάλλον**	**Γνώσεις** • Να προσδιορίζουν τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος ξεκινώντας από το οικείο περιβάλλον τους (i). • Να προσδιορίζουν την έννοια της «βιοποικιλότητας» και να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της σε περιοχές και τόπους ενδιαφέροντος (i). • Να προσδιορίζουν στοιχεία που δείχνουν την εξάρτηση	• Χρησιμοποιούν την υδρόγειο σφαίρα για να εντοπίσουν πού βρίσκεται η χώρα, η πόλη ή το χωριό τους, καθώς και άλλα μέρη που έχουν επισκεφθεί ή θα ήθελαν να γνωρίσουν στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες. • Στέλνουν μήνυμα στα παιδιά ενός άλλου σχολείου, με τα οποία θα συνεργαστούν σε ένα σχέδιο εργασίας, με πληροφορίες για το νηπιαγωγείο (όπως διεύθυνση, περιοχή κτλ.) και την πόλη/χωριό τους

Β. ΠΑΙΔΙ ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**		του ανθρώπου από τη φύση και τις επιδράσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας σε αυτήν (i και ii). • Να ονομάζουν τη διεύθυνση, την περιοχή και την πόλη στην οποία κατοικούν (ii). • Να αναγνωρίζουν έργα του ανθρώπου στην περιοχή τους και αλλού που έχουν αλλάξει τον τρόπο ζωής ή και το περιβάλλον (ii). • Να προσδιορίζουν διάφορους τρόπους και μέσα μεταφοράς ανθρώπων και προϊόντων (ii). • Να αναγνωρίζουν βασικά σύμβολα του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (ii). **Δεξιότητες** • Να περιγράφουν τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος και να βρίσκουν πληροφορίες που χρειάζονται για μια περιοχή ή διαδρομή (i). • Να ταξινομούν τα ζώα και τα φυτά του τόπου τους (i). • Να συλλέγουν και να ταξινομούν διάφορα φυσικά υλικά από το τοπικό τους περιβάλλον (i). • Να καταγράφουν πηγές ενέργειας στην καθημερινότητα και να προτείνουν λύσεις για την εξοικονόμηση των φυσικών πόρων και την προστασία του περιβάλλοντος (i και ii). • Να εντοπίζουν συμπεριφορές που θέτουν σε κίνδυνο το φυσικό περιβάλλον και να προτείνουν πρακτικές διαχείρισης απορριμμάτων (i και ii). • Να συγκρίνουν τις δυνατότητες που προσφέρει	(παραθαλάσσιο, ορεινό κτλ.). • Μετά από περίπατο στη γειτονιά του νηπιαγωγείου, συζητούν με βάση τις φωτογραφίες που έχουν τραβήξει για το πώς είναι το φυσικό και δομημένο περιβάλλον (π.χ. έχει ψηλά-χαμηλά σπίτια, ανηφόρες-κατηφόρες, δέντρα, πάρκα κτλ.) και αξιοποιούν φυσικά και άλλα υλικά (π.χ. πέτρες, χώμα, κουτιά, ξυλάκια κτλ.) για να αποτυπώσουν σε μακέτα τις προτάσεις τους για την αναβάθμιση της γειτονιάς του νηπιαγωγείου. • Με αφορμή έναν κάδο απορριμμάτων στη γειτονιά που έχει ξεχειλίσει από σκουπίδια, προβληματίζονται για την ποσότητα των σκουπιδιών και τη σπατάλη των πόρων. Φτιάχνουν έναν πίνακα και σημειώνουν για μια εβδομάδα τι είδους σκουπίδια πετούν στο σπίτι και στο σχολείο. Συγκρίνουν, ομαδοποιούν και προτείνουν τρόπους μείωσης των σκουπιδιών (π.χ. δεν πετάμε φαγητό, χρήση υφασμάτινης τσάντας, ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση υλικών κτλ.). Εφαρμόζουν τις προτάσεις τους και σημειώνουν τα αποτελέσματα για μια εβδομάδα σε νέο πίνακα. Συγκρίνουν τους δύο πίνακες και κάνουν νέες προτάσεις. • Καλούν τον υπεύθυνο του Δήμου στο σχολείο και ζητούν πληροφορίες για τη διαχείριση των απορριμμάτων. Το συμβούλιο της τάξης δίνει το ψήφισμα των παιδιών για την τοποθέτηση κάδου ανακύκλωσης έξω από το νηπιαγωγείο.

Β. ΠΑΙΔΙ ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**		το οικιστικό/δομημένο περιβάλλον, με έμφαση στις ανάγκες των παιδιών και των ατόμων με αναπηρία ή ειδικές ανάγκες (ii). • Να κατηγοριοποιούν σύμβολα του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας και να περιγράφουν βασικούς κανόνες για την ασφαλή κυκλοφορία (ii). **Στάσεις** • Να κινητοποιούνται και να συμβάλλουν θετικά στο ζήτημα της προστασίας του περιβάλλοντος (i και ii). • Να αναπτύσσουν στρατηγικές μείωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης απορριμμάτων (i και ii). • Να κινητοποιούνται και να αναπτύσσουν δράση για την ποιοτική αναβάθμιση του περιβάλλοντος στο σχολείο ή τη γειτονιά (i και ii). • Να επιλέγουν μέσα μεταφοράς που είναι περισσότερο ασφαλή και δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον (i και ii). • Να εφαρμόζουν στην καθημερινότητά τους κανόνες του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας για την ασφαλή κυκλοφορία τους στον δρόμο (ii).	• Με αφορμή μια εικονική περιήγηση σε μουσείο φυσικής ιστορίας, εντοπίζουν ζώα και φυτά στην περιοχή τους και συζητούν για τους κινδύνους που διατρέχουν από την παρέμβαση του ανθρώπου. Σε ομάδες διατυπώνουν προτάσεις για την προστασία και τη φροντίδα τους. Συνδυάζουν τις προτάσεις και φτιάχνουν μια ψηφιακή αφίσα που αναρτούν στο ιστολόγιο του σχολείου. • Με τη συμμετοχή των παιδιών άλλων τμημάτων και του συλλόγου γονέων του σχολείου, δημιουργούν έναν μικρό ανθόκηπο στην αυλή (γλάστρες, παρτέρια, εναλλακτική αξιοποίηση χώρου), τον οποίο αναλαμβάνουν να φροντίζουν. Αποφασίζουν για τα λουλούδια που θα φυτέψουν και τους ρόλους που θα αναλάβουν για τη φροντίδα και διατήρησή του. • Κάνουν περίπατο στο κέντρο της πόλης καταγράφοντας (π.χ. φωτογραφίζουν) σημεία που διευκολύνουν ή παρεμποδίζουν την ασφαλή μετακίνηση και δράση των παιδιών ή των ατόμων με κινητικές και άλλες δυσκολίες ή εντοπίζουν σχετικό υλικό στο διαδίκτυο. Κάνουν προτάσεις για ένα πιο «φιλικό» και ασφαλές για όλους περιβάλλον, τις οποίες αποτυπώνουν σε ένα μικρό βιβλίο και το παρουσιάζουν (π.χ. στους γονείς). • Με τη βοήθεια κάποιου ενήλικα από την οικογένειά τους φωτογραφίζουν σήματα του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας που βρίσκονται στη διαδρομή

Β. ΠΑΙΔΙ ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**			τους από το σπίτι στο σχολείο. Οι ψηφιοποιημένες εικόνες/σήματα χρησιμοποιούνται σε ένα παιχνίδι προγραμματισμού σε ζευγάρια, όπου το κάθε παιδί θα πρέπει να εκτελέσει μια απλή διαδρομή στο δάπεδο εφαρμόζοντας τους κανόνες του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας.
	Β.2.3 **Κοινωνική και Οικονομική Ζωή** **i. Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και υποχρεώσεις** **ii. Αναγνώριση και κάλυψη αναγκών** **iii. Ενημέρωση και πληροφόρηση για τη λήψη αποφάσεων σε σχέση με συναλλαγές**	**Γνώσεις** • Να διακρίνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους ως μέλη διαφόρων κοινωνικών ομάδων (i). • Να προσδιορίζουν τα δικαιώματα των παιδιών (i). • Να προσδιορίζουν ποιοι είναι οι αρμόδιοι για τη λήψη αποφάσεων για τα ζητήματα που τους/τις αφορούν (i). • Να αναγνωρίζουν ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν ανάγκη από στέγη, τροφή, νερό, ενδυμασία και ασφάλεια (ii). • Να αναγνωρίζουν τις βασικές ανάγκες που έχει μια οικογένεια (ii). • Να διακρίνουν πηγές από τις οποίες προέρχονται τα αγαθά (ii). • Να προσδιορίζουν έννοιες με οικονομικό περιεχόμενο (παραγωγή, διανομή, κατανάλωση, προϋπολογισμός) (ii). • Να αντιλαμβάνονται την οικονομική και κοινωνική αλληλεξάρτηση των ανθρώπων για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που χρειάζονται (ii). • Να διακρίνουν διάφορα είδη εργασίας για την κάλυψη αναγκών και επιθυμιών (ii).	• Κάνουν ψηφοφορία για το συμβούλιο της τάξης. Συζητούν για τον ρόλο και τις υποχρεώσεις του συμβουλίου και αναθέτουν καθήκοντα στα μέλη του. • Αφού παρατηρήσουν εικόνες και μελετήσουν πληροφορίες που έχουν συλλέξει για τη ζωή των παιδιών σε διάφορα μέρη του κόσμου, σε ομάδες φτιάχνουν μια κατασκευή (πίνακα, κολάζ κτλ.) όπου παρουσιάζουν στοιχεία σε σχέση με την ικανοποίηση βασικών τους αναγκών και συγκρίνουν εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές (π.χ. σε κάποιες χώρες περπατούν για να συλλέξουν νερό, αλλού πηγαίνουν σχολείο στην ύπαιθρο ή δεν πηγαίνουν καθόλου κτλ.). • Αφού συζητήσουν με αφορμή αφίσες, φυλλάδια και άλλο υλικό για τα δικαιώματα του παιδιού, σε ομάδες φτιάχνουν ένα κολάζ με εικόνες ή και ζωγραφιές που αποτυπώνουν περιπτώσεις παραβίασης των δικαιωμάτων αυτών (στην οικογένεια, στο σχολείο, στην κοινότητα κτλ.). Σε συνεργασία με τα παιδιά ενός νηπιαγωγείου, με τα οποία εργάζονται σε κοινό θέμα, φτιάχνουν ένα ψηφιακό φυλλάδιο, όπου για κάθε παραβίαση που έχουν αποτυπώσει προτείνουν λύσεις, και το κοινοποιούν στους γονείς

Β. ΠΑΙΔΙ ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**		• Να αναγνωρίζουν μέσα ενημέρωσης και πηγές πληροφόρησης (iii). **Δεξιότητες** • Να περιγράφουν αξίες που είναι σημαντικές για την κοινωνική ζωή (π.χ. υπευθυνότητα, σεβασμός, ειλικρίνεια, αλληλεγγύη κτλ.) (i). • Να εντοπίζουν περιπτώσεις παραβίασης δικαιωμάτων ή κοινωνικών ανισοτήτων και να προτείνουν λύσεις (i). • Να διαχειρίζονται πληροφορίες για τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους (ii). • Να διακρίνουν τις ανάγκες που καλύπτονται ατομικά από αυτές που καλύπτονται καλύτερα μέσα από τη συνεργασία (ii). • Να προτείνουν λύσεις για τη δίκαιη κατανομή των αγαθών και την ικανοποίηση των βασικών αναγκών (ii). • Να συσχετίζουν τα επαγγέλματα με τα αγαθά και τις υπηρεσίες (ii). • Να καταγράφουν τις δυσκολίες-απαιτήσεις των επαγγελμάτων (ii). • Να συγκρίνουν προϊόντα βάσει των αναγκών που καλύπτουν και να περιγράφουν παράγοντες που επηρεάζουν τις επιλογές τους ως καταναλωτές (ii). • Να κάνουν απλούς συσχετισμούς αναφορικά με την κατανάλωση αγαθών, το κόστος και την οικονομία (iii). • Να ταξινομούν και να ερμηνεύουν δεδομένα σε διαφορετικές μορφές (πίνακες, γραφικά) για την επάρκεια και το κόστος των αγαθών (iii).	(δικαίωμα-παραβίαση-πρόταση επίλυσης). • Φέρνουν στο σχολείο λίστες με τα ψώνια της οικογένειας (π.χ. του Σαββατοκύριακου) και διακρίνουν τα προϊόντα που καλύπτουν βασικές ανάγκες από εκείνα που καλύπτουν επιθυμίες. Σε ομάδες συζητούν και επιχειρηματολογούν για τις προτεραιότητες της οικογένειας (π.χ. τι θα επέλεγε να αγοράσει εάν έφταναν τα χρήματα για τα μισά προϊόντα) και παρουσιάζουν στην ολομέλεια. • Εντοπίζουν τις πιθανές ελλείψεις των βασικών προϊόντων στο μαγαζάκι της τάξης και το εμπλουτίζουν, αφού συμφωνήσουν στα προϊόντα (συσκευασίες) που το κάθε παιδί θα φέρει. Βάζουν τιμές στα προϊόντα που έχει το μαγαζάκι, αφού πάρουν πληροφορίες από επιλεγμένες διαδικτυακές πηγές για τις τιμές τους ή επισκεφθούν το παντοπωλείο της γειτονιάς. • Συλλέγουν ετικέτες από ντόπια προϊόντα και αναζητούν πληροφορίες για τον τρόπο παραγωγής. Η κάθε ομάδα επιλέγει ένα προϊόν και αναπαριστά όπως μπορεί τη διαδρομή από την πρώτη ύλη στην κατανάλωση. • Για να απαντήσουν στο ερώτημα «τι θα ήθελαν να γίνουν όταν μεγαλώσουν και γιατί», βρίσκουν πληροφορίες για τα επαγγέλματα που τους ενδιαφέρουν, καλούν τους γονείς ή και άλλους επαγγελματίες για να μιλήσουν για το επάγγελμά τους. Συζητούν για τη συμβολή κάθε επαγγέλματος κάνοντας υποθέσεις για το

Β. ΠΑΙΔΙ ΕΑΥΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **Β.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**		• Να εντοπίζουν και να συλλέγουν πληροφορίες από διάφορες πηγές σχετικά με μια συναλλαγή (iii). • Να οργανώνουν και να αξιολογούν πληροφορίες που παρέχονται από διάφορα μέσα για την ενημέρωσή τους (iii). **Στάσεις** • Να ευαισθητοποιούνται και να αναπτύσσουν υπεύθυνη στάση και δράση για να υποστηρίξουν τα δικαιώματα των παιδιών και των ανθρώπων (i). • Να εφαρμόζουν δημοκρατικές διαδικασίες στη λήψη αποφάσεων (i). • Να εκτιμούν τη σημασία του εθελοντισμού και να συνειδητοποιούν ότι με τις πράξεις τους μπορούν να συμβάλλουν στο κοινωνικό σύνολο (i). • Να ευαισθητοποιούνται σε θέματα σχετικά με την ποιότητα της τροφής και την αντίστοιχη αξία της (i). • Να εκτιμούν την αξία και τη χρησιμότητα όλων των επαγγελμάτων (ii). • Να εκτιμούν την αξία της αποταμίευσης (ii). • Να εκδηλώνουν ενδιαφέρον για την ενημέρωση και την επικαιρότητα στην Ελλάδα και στον κόσμο (iii). • Να εκτιμούν τη σημασία της ενημέρωσης για τη λήψη αποφάσεων και να αντιμετωπίζουν κριτικά τις διαφημίσεις (iii).	«τι θα γινόταν εάν δεν υπήρχε το κάθε επάγγελμα». • Κατασκευάζουν τον κουμπαρά της τάξης και συμφωνούν κάθε εβδομάδα να βάζουν ένα κέρμα μικρής αξίας, ώστε να αγοράσουν κάτι για το σχολείο. Ιεραρχούν τις ανάγκες και με ψηφοφορία αποφασίζουν πού θα διαθέσουν το ποσό που θα μαζέψουν στο τέλος της σχολικής χρονιάς. • Για να αγοράσουν κάτι για την τάξη με τα χρήματα που συγκέντρωσαν από το χριστουγεννιάτικο παζάρι, συλλέγουν πληροφορίες και παίρνουν τιμές, με τη βοήθεια των γονιών τους, από διάφορες πηγές. Αξιολογούν σε σχέση με την ποιότητα και την τιμή για να πάρουν αποφάσεις. • Παρουσιάζουν την αγαπημένη τους διαφήμιση και εξηγούν γιατί την προτιμούν. Φτιάχνουν έναν πίνακα με τα στοιχεία που είναι κοινά ως προς τα κριτήρια των παιδιών (π.χ. μουσική, χρώματα κτλ.). Συζητούν για τις πληροφορίες που θα ήθελαν να ξέρουν για το προϊόν της διαφήμισης και τις πληροφορίες που τους παρέχει η διαφήμιση. • Συζητούν για τις εκπομπές που παρακολουθούν στην τηλεόραση και προσδιορίζουν αυτές που είναι κατάλληλες για τα παιδιά, με βάση το περιεχόμενο και τα σχετικά σύμβολα. Φτιάχνουν τη δική τους εκπομπή με στόχο να ενημερώσουν τα παιδιά που θα γραφτούν την επόμενη χρονιά στο νηπιαγωγείο, για το τι σημαίνει να είσαι μαθητής/-τρια του νηπιαγωγείου.

Γ΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί και Θετικές Επιστήμες

Γ.1 Μαθηματικά

Τα μαθηματικά είναι η επιστήμη που μελετά έννοιες και σχέσεις που αφορούν την ποσότητα και τον χώρο, και ταυτόχρονα ένα εργαλείο για την κατανόηση και ερμηνεία του φυσικού κόσμου. Στοχεύοντας στην εξεύρεση της βέλτιστης στρατηγικής επίλυσης προβλήματος, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της λογικής και δημιουργικής σκέψης. Η Θεματική Ενότητα **Μαθηματικά** αντλεί από τα χαρακτηριστικά της μαθηματικής επιστήμης, για να εξοικειώσει τα παιδιά με τον μαθηματικό συλλογισμό. Σκοπός είναι να καταστούν τα παιδιά ικανά να εφαρμόζουν τη μαθηματική σκέψη στην καθημερινότητά τους, ώστε να διαχειρίζονται με αποτελεσματικό τρόπο ζητήματα που αφορούν το φυσικό, τεχνητό και κοινωνικό περιβάλλον.

Λαμβάνεται υπόψη ότι η κατανόηση των μαθηματικών εννοιών γίνεται σταδιακά και εξελικτικά, και ότι τα παιδιά χρειάζονται χρόνο για να εμπεδώσουν και να ενσωματώσουν στη σκέψη τους αυτές τις έννοιες. Ιδιαίτερη σημασία στη σταδιακή κατάκτηση του ***μαθηματικού γραμματισμού*** έχει η οργάνωση μαθησιακών καταστάσεων που αξιοποιούν τις εμπειρίες των παιδιών από την καθημερινή ζωή και αναδεικνύουν τη σύνδεση που έχουν τα μαθηματικά με την επίλυση αυθεντικών προβλημάτων. Μέσα από κατάλληλες επικοινωνιακές συνθήκες προσφέρονται ευκαιρίες στα παιδιά να επεξεργαστούν τις μαθηματικές ιδέες και να εξασκήσουν τις σχετικές δεξιότητες που αποκτούν, περνώντας σταδιακά από το βίωμα με το σώμα στην επενέργεια με τα αντικείμενα, και τέλος στις συμβολικές μορφές αναπαράστασης. Λαμβάνοντας υπόψη τι πρέπει να έχουν κατακτήσει τα παιδιά και οικοδομώντας πάνω στις πρότερες ιδέες και γνώσεις τους, οι νηπιαγωγοί οργανώνουν μαθηματικές δραστηριότητες που έχουν νόημα για αυτά και τα βοηθούν όχι μόνο να προσεγγίσουν και να εφαρμόσουν τις μαθηματικές ιδέες αλλά να σκεφτούν πάνω στη δράση και να τη μεταφέρουν σε νέες καταστάσεις. Η Θεματική Ενότητα **Μαθηματικά** διαρθρώνεται σε τρεις υποενότητες οι οποίες ακολουθούν μια σταδιακή και εξελικτική πορεία:

α) ***Γεωμετρία και Μετρήσεις***. Στοχεύει: i. στην εξοικείωση με τις έννοιες του χώρου ως σύστημα αναφοράς, ii. στη γνωριμία με τα γεωμετρικά σχήματα, iii. στην κατανόηση των σχέσεων στον χώρο, ώστε να αναγνωρίσουν και να νοηματοδοτήσουν το οικείο περιβάλλον τους, iv. στην εισαγωγή στη μέτρηση του μήκους και της επιφάνειας, v. στην εισαγωγή στη μέτρηση του όγκου και της χωρητικότητας.

β) ***Αριθμοί-Πράξεις και Άλγεβρα***. Στοχεύει: i. στη γνωριμία των παιδιών με τους αριθμούς και τα σύμβολα, ii. στην επεξεργασία ποσοτικών μαθηματικών σχέσεων, iii. στην επεξεργασία ποιοτικών μαθηματικών σχέσεων,

γ) ***Στοχαστικά Μαθηματικά***. Στοχεύει: i. στην επίλυση απλών μαθηματικών προβλημάτων συλλογής και οργάνωσης δεδομένων (εισαγωγή στην στατιστική), ii. στην εξοικείωση με τον συλλογισμό των πιθανοτήτων.

Η Θεματική Ενότητα **Μαθηματικά** αλληλοεπιδρά λειτουργικά με όλες τις υπόλοιπες Θεματικές Ενότητες του Προγράμματος Σπουδών, καθώς προσφέρει τα εργαλεία για τον δημιουργικό και λογικό συλλογισμό, δίνει τη δυνατότητα μοντελοποίησης των προβλημάτων, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί τη «γλώσσα» και το ερμηνευτικό εργαλείο για όλες τις θετικές επιστήμες. Οι σχετικές με τα μαθηματικά έννοιες και πρακτικές αναδύονται από τις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων, ενώ ταυτόχρονα δίνεται η ευκαιρία να αναδειχθούν οι πολιτισμικές γνώσεις, ερμηνείες και πρακτικές των κοινοτήτων που σχετίζονται με τα μαθηματικά, ως μια παγκόσμια δραστηριότητα.

Θεματικό Πεδίο και Θεματική Ενότητα	Θεματικές Υποενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	**Οι μαθητές/-τριες:**
Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.1 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ**	**Γ.1.1** **Γεωμετρία και Μετρήσεις** **i. Έννοιες του χώρου ως σύστημα αναφοράς** **ii. Γεωμετρικά σχήματα** **iii. Σχέσεις στον χώρο** **iv. Εισαγωγή στις μετρήσεις** **(μήκους και επιφάνειας, όγκου και χωρητικότητας)**	**Γνώσεις** • Να αντιλαμβάνονται τις σχέσεις γειτνίασης (κοντά-μακριά) και σειράς ή διαδοχής (εμπρός-πίσω, πάνω-κάτω κτλ.) σε οργανωμένα (π.χ. τετραγωνισμένα δάπεδα) και μη οργανωμένα περιβάλλοντα (π.χ. στην αυλή ή στο πάρκο) χρησιμοποιώντας διαφορετικά συστήματα αναφοράς (π.χ. σε σχέση με το σώμα ή με άλλα αντικείμενα) (i). • Να εντοπίζουν σχέσεις εγκλεισμού, όταν δηλαδή ένα στοιχείο είναι ανάμεσα σε άλλα ή περιβάλλεται από κάτι άλλο (π.χ. εσωτερικό ή εξωτερικό, μέσα-έξω, ανάμεσα) (i). • Να διακρίνουν τη θέση ενός αντικειμένου σε σχέση με το σώμα τους ή άλλα αντικείμενα (μπορούν να εντοπίσουν ένα αντικείμενο στον χώρο από διαφορετικά συστήματα αναφοράς) (i). • Να αντιλαμβάνονται σχέσεις συνέχειας και ασυνέχειας στις γραμμές και στις επιφάνειες (π.χ. ανοικτές και κλειστές μορφές) (π.χ. είναι κύκλος μια γραμμή που δεν είναι κλειστή;) (ii). • Να αντιπαραβάλλουν αντικείμενα του πραγματικού κόσμου με γεωμετρικά σχήματα (ii). • Να αντιλαμβάνονται τους γεωμετρικούς μετασχηματισμούς ως προς τον άξονα και ως προς τη	• Δίνουν οδηγίες στο ζευγάρι τους, το οποίο, αρχικά με ανοιχτά και μετά με κλειστά μάτια, μετακινείται από το ένα σημείο στο άλλο για να βρει ένα κρυμμένο αντικείμενο, χρησιμοποιώντας διάφορα σημάδια ή στοιχεία στον χώρο ως συστήματα αναφοράς (π.χ. δεξιά από το δέντρο, πίσω από την καρέκλα κτλ.). • Παρακολουθώντας ένα βίντεο με το σχολικό λεωφορείο που μεταφέρει μαθητές/-τριες στο νηπιαγωγείο, περιγράφουν τη διαδρομή που ακολουθεί το λεωφορείο σε σχέση με διάφορα στοιχεία του φυσικού ή δομημένου περιβάλλοντος (π.χ. περνάει μπροστά από το φαρμακείο και στρίβει δεξιά). • Χρησιμοποιούν τον χάρτη της Ελλάδας για να εντοπίσουν, να σχεδιάσουν και να περιγράψουν τη διαδρομή που χρειάζεται να κάνει το πακέτο που τους έχει αποσταλεί από ένα άλλο νηπιαγωγείο με το οποίο συνεργάζονται για την κατασκευή ενός παιχνιδιού. • Σε ομάδες σχεδιάζουν σε τετραγωνισμένο δάπεδο ένα παιχνίδι συλλογής αντικειμένων χρησιμοποιώντας επίπεδα σχήματα που έχουν κατασκευάσει. Παίζουν, είτε με σύστημα αναφοράς το σώμα τους είτε με

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.1 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ**		θέση [π.χ. να αναγνωρίζουν το αναλλοίωτο σχημάτων που υπόκεινται σε μετασχηματισμούς μεταφοράς και στροφής (ενδεικτικά παραμένει τετράγωνο αν αλλάξει θέση ή το στρίψω) (iii). • Να αντιλαμβάνονται τη συνολική διατήρηση της μορφής ενός σχήματος, του μήκους και της γωνίας στην αξονική συμμετρία (iii). • Να αντιλαμβάνονται την κλίμακα, στην οπτική αναπαράσταση δισδιάστατων και τρισδιάστατων κατασκευών του χώρου (π.χ. όταν καλούμαι από μια φωτογραφία στον υπολογιστή να φτιάξω μια μακέτα) (iii). • Να αναγνωρίζουν μοναδικά και όμοια αντικείμενα ως προς τη Γεωμετρία (π.χ., κύκλοι, ισόπλευρα τρίγωνα, τετράγωνα, κύβοι, κανονικά τετράεδρα) σε δισδιάστατες και τρισδιάστατες οπτικοποιήσεις (iii). • Να γενικεύουν σε σχέση με τα όμοια σχήματα του επίπεδου χώρου (δισδιάστατος χώρος) και του χώρου κατασκευών (τρισδιάστατος χώρος), και να κάνουν συσχετίσεις λαμβάνοντας υπόψη την κλίμακα (π.χ. συσχετίζουν τον κύκλο με την μπάλα) (iii). • Να διακρίνουν τα διαφορετικά μεγέθη που μετράνε (μήκος, επιφάνεια, όγκος) (iv). • Να αντιλαμβάνονται ότι το μήκος ενός αντικειμένου δεν αλλάζει, όποια κι αν είναι η διάταξη στον χώρο (iv).	πιόνια, ώστε να συλλέξουν σχήματα με ίδιες ή παρόμοιες ιδιότητες (π.χ. η ομάδα των τριγώνων κτλ.), ακολουθώντας οδηγίες (π.χ. μπρος-πίσω, δεξιά-αριστερά). • Σχεδιάζουν και κόβουν επίπεδα σχήματα και στη συνέχεια τα συνθέτουν, ώστε να δημιουργήσουν ένα τοπίο ή έναν πίνακα ζωγραφικής με την τεχνική του κολάζ. • Σε ομάδες παίζουν παιχνίδια, όπως είναι το τουίστερ, χρησιμοποιώντας ζάρι με στερεά σχήματα και δάπεδο με επίπεδα σχήματα, ώστε να κάνουν τις συνδέσεις ανάμεσα σε στερεά και επίπεδα σχήματα. • Βλέποντας σχηματισμένα όλα τα μέρη ενός στερεού σχήματος σε επίπεδη μορφή, εκτιμούν ποιο στερεό σχήμα αναπαρίσταται και ελέγχουν τις εκτιμήσεις τους συνθέτοντας/κατασκευάζοντας το στερεό σχήμα. • Σε ομάδες και χωρίς να βλέπουν η μία την άλλη, ανταλλάσσουν οδηγίες για να δημιουργήσουν μια κατασκευή (π.χ. μια γέφυρα ή ένα σπίτι), αξιοποιώντας τα στερεά σχήματα από το οικοδομικό υλικό. • Αξιοποιώντας έναν χάρακα ή ένα σχοινί, αναζητούν κάθετους και οριζόντιους άξονες συμμετρίας σε επίπεδα γεωμετρικά σχήματα και αντικείμενα, σε παραδοσιακά υφαντά ή πλακάκια, με σκοπό να τα αναπαραστήσουν στο δικό τους σχέδιο. • Κατασκευάζουν συμμετρικά σχέδια

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.1 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ**		• Να εξηγούν τη διαδικασία της επικάλυψης (από ποιο σημείο ξεκινάω την επικάλυψη/ μέτρηση, χωρίζω την επιφάνεια σε ίσα μέρη, χρησιμοποιώ τη μονάδα μέτρησης όσες φορές χρειάζεται) (iv). • Να αντιλαμβάνονται ότι το αριθμητικό αποτέλεσμα της μέτρησης εξαρτάται από τη μονάδα μέτρησης (αν αλλάξω μονάδα, θα αλλάξει το αριθμητικό αποτέλεσμα) (iv). **Δεξιότητες** • Να εντοπίζουν και να περιγράφουν διαφορετικές θέσεις, διευθύνσεις και διαδρομές στον χώρο χρησιμοποιώντας διαφορετικά συστήματα αναφοράς (i). • Να εντοπίζουν και να περιγράφουν διαφορετικές θέσεις, διευθύνσεις και διαδρομές σε τετραγωνισμένα περιβάλλοντα (i). • Να ορίζουν και να περιγράφουν διαδρομές σε απλούς ή οικείους χάρτες (i). • Να περιγράφουν διευθύνσεις, διαδρομές από διαφορετικές θέσεις, χρησιμοποιώντας νοερές εικόνες (i). • Να αναγνωρίζουν και να ταξινομούν βασικά επίπεδα και στερεά γεωμετρικά σχήματα με βάση τα γενικά χαρακτηριστικά τους (σε διαφορετικές θέσεις, μεγέθη και προσανατολισμούς) (ii). • Να περιγράφουν και να συγκρίνουν επίπεδα και στερεά γεωμετρικά σχήματα χρησιμοποιώντας στοιχεία ή ιδιότητες	διπλώνοντας το χαρτί ή ενώνοντας τα ίδια κομμάτια ή συμπληρώνοντας από ένα σχέδιο που λείπει το άλλο μισό (π.χ. αξιοποιούν κάποιον πίνακα ζωγραφικής, εικόνες με φυτά, ανθρώπινο σώμα κτλ.). • Κατασκευάζουν μια μακέτα της τάξης και περιγράφουν από διαφορετικές οπτικές γωνίες τι βλέπουν, ώστε το ζευγάρι τους να βάλει ένα πιόνι/ανθρωπάκι στο σωστό σημείο της μακέτας, σύμφωνα με τις περιγραφές. • Παίζουν παιχνίδια με άλματα στην αυλή του σχολείου και κάνουν εκτιμήσεις για το ποιος πήδηξε πιο μακριά. Μετρούν με συμβατικούς ή μη συμβατικούς τρόπους, καταγράφουν και συγκρίνουν. • Σε διαδρομές που έχουν σχεδιαστεί στο δάπεδο της αυλής, με κιμωλίες διαφορετικών χρωμάτων, αφού ακούσουν μια ιστορία για αυτές τις διαδρομές που οδηγεί σε αδιέξοδο (π.χ. δεν μπορεί να βρει ο δράκος τον πιο σύντομο δρόμο για το κάστρο), προσπαθούν να δώσουν λύση κάνοντας συγκρίσεις με έμμεσο τρόπο (π.χ. χρησιμοποιώντας κορδέλες), ώστε να βοηθήσουν τον ήρωα να φτάσει γρήγορα στον προορισμό του. • Φτιάχνουν ατομικά δελτία καταγραφής χαρακτηριστικών τους (π.χ. μετρούν το ύψος τους, το μέγεθος της παλάμης τους) χρησιμοποιώντας συμβατικές και μη

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.1 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ**		(αριθμός πλευρών, γωνίες κτλ.) (ii). • Να κατασκευάζουν επίπεδα και στερεά γεωμετρικά σχήματα με διάφορα υλικά (ii). • Να συνδέουν επίπεδα και στερεά σχήματα (π.χ. τον κύλινδρο ή τον κώνο με τον κύκλο) (ii). • Να συνθέτουν και να αναλύουν επίπεδα και στερεά σχήματα (ii). • Να αναγνωρίζουν απλά συμμετρικά σχήματα (iii). • Να αναγνωρίζουν σχήματα και μορφές με άξονες συμμετρίας (iii). • Να εντοπίζουν άξονες συμμετρίας σε σχήματα (δισδιάστατα και τρισδιάστατα) (iii). • Να κατασκευάζουν απλά γεωμετρικά σχήματα για να προσεγγίσουν τις ιδιότητες της συμμετρίας με εμπειρικό τρόπο (iii). • Να αναγνωρίζουν απλές κατασκευές από διαφορετικές οπτικές γωνίες (iii). • Να πραγματοποιούν κατασκευές απλών τρισδιάστατων συνθέσεων από εικόνες, σχέδια ή άλλες αναπαραστάσεις (iii). • Να εκτελούν άμεσες και έμμεσες συγκρίσεις μεγεθών ως προς το μήκος τους ή σε σχέση με την απόσταση (iv). • Να χρησιμοποιούν μη συμβατικές μονάδες μέτρησης (iv). • Να μετρούν με επαναληπτική χρήση της μονάδας (iv). • Να χρησιμοποιούν τυπικά εργαλεία μέτρησης (iv).	συμβατικές μονάδες μέτρησης και περιγράφουν τον εαυτό τους και τον διπλανό τους με βάση αυτές τις καταγραφές. • Φτιάχνουν οδηγίες εύκολης πρόσβασης για παιδιά με κινητικές ή άλλες δυσκολίες, μετρώντας αποστάσεις, με βήματα ή άλλους τρόπους, ώστε να μπορούν να κινούνται με ασφάλεια (π.χ. μετρούν την απόσταση ανάμεσα στα τραπεζάκια για να περνά το αναπηρικό καροτσάκι). • Συνεργάζονται σε δύο ομάδες ανταλλάσσοντας οδηγίες ώστε να κατασκευάσουν πανομοιότυπα χάρτινα σπιτάκια, και χρησιμοποιούν τυπικές μονάδες μέτρησης (π.χ. χάρακας) ώστε να μετρήσουν και να κόψουν τα ίδια μήκη στα χαρτόνια, για να φτιάξουν τη μακέτα της πόλης τους. • Μετρούν τον χώρο που έχουν στη διάθεσή τους για να παίξουν στο οικοδομικό υλικό, χρησιμοποιώντας επικαλύψεις με τετράγωνα και προσπαθούν να τον μοιράσουν ισότιμα στις ομάδες που τον χρησιμοποιούν. • Επιλέγουν κιβώτια διαφορετικού μεγέθους (ως προς το ύψος και το πλάτος) και τα γεμίζουν με κύβους, ώστε να βρουν εκείνα που χωράνε τους περισσότερους για να τα χρησιμοποιήσουν ως αποθηκευτικό χώρο στην τάξη. • Εργάζονται στο περιβάλλον της Scratch Jr για να προγραμματίσουν τους χαρακτήρες να κινηθούν χρησιμοποιώντας τις εντολές κίνησης (μπλοκ εντολών). Δημιουργούν

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.1 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ**		• Να δομούν/κατασκευάζουν επιφάνειες (οριζόντια και κάθετα) με τετράγωνα και να μετρούν το αποτέλεσμα (πόσα τετράγωνα χρειάζονται για να συμπληρωθεί η επιφάνεια) (iv). • Να εκτιμούν το μέγεθος των επιφανειών και να κάνουν συγκρίσεις. • Να συγκρίνουν και να εκτιμούν χωρητικότητες και όγκους σε κατασκευές και απλά αντικείμενα χρησιμοποιώντας μη τυπικές μονάδες, όπως κουτιά, κύβους κτλ. (iv). **Στάσεις** • Να συνειδητοποιούν τη σημασία των αναπαραστάσεων του χώρου και τη χρήση χαρτών για την εύρεση της βέλτιστης διαδρομής (i). • Να χρησιμοποιούν μαθηματικό λεξιλόγιο σε σχέση με τον προσανατολισμό στην καθημερινότητά τους (i). • Να δημιουργούν συνδέσεις και αναλογίες ανάμεσα στα γεωμετρικά σχήματα που χρησιμοποιούν στις δραστηριότητες μέσα στην τάξη και στον πραγματικό κόσμο (ii). • Να εκτιμούν την αξία της συμμετρίας στην οργάνωση και τη δόμηση των μορφών στο περιβάλλον (iii). • Να κατανοούν τις διαφορετικές οπτικές γωνίες σε καταστάσεις εντός και εκτός της τάξης (iii). • Να εκτιμούν τη σημασία των μετρήσεων σε ζητήματα και προβλήματα	σενάρια στα οποία οι χαρακτήρες θα χρειάζεται να κινηθούν μπρος-πίσω, να στρίψουν, να πηδήξουν κτλ.

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ		της καθημερινότητας (π.χ. για την οργάνωση του χώρου) (iv).	
Γ.1 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	**Γ.1.2** **Αριθμοί-Πράξεις και Άλγεβρα** **i. Γνωριμία των παιδιών με τους αριθμούς και τα σύμβολα** **ii. Επεξεργασία ποσοτικών μαθηματικών σχέσεων** **iii. Επεξεργασία ποιοτικών μαθηματικών σχέσεων**	**Γνώσεις** • Να αντιλαμβάνονται ότι μια ποσότητα αντικειμένων παραμένει ποσοτικά η ίδια, παρά τη διαφορετική διευθέτηση των στοιχείων της στον χώρο (διατήρηση του αριθμού) (i). • Να προσδιορίζουν την πληθικότητα ενός συνόλου αριθμών (πόσοι αριθμοί είναι;) (i). • Να αντιλαμβάνονται ότι στην απαρίθμηση μιας ακολουθίας αριθμών, ο τελευταίος αριθμός δηλώνει την πληθικότητα (ότι ο τελευταίος αριθμός που είπαν απαντάει στην ερώτηση «πόσους αριθμούς μέτρησες;» (i). • Να προσδιορίζουν τις σχέσεις διαδοχής μεταξύ δύο αριθμών (ότι ο ένας διαφέρει κατά μία μονάδα από τον άλλον) (i). • Να διερευνούν τις σταθερές σχέσεις των αριθμών μέχρι το 20 (π.χ. Η συνολική ποσότητα των αντικειμένων παραμένει ίδια. Υπάρχει ένας καθορισμένος αριθμός πιθανών συνδυασμών των ποσοτήτων, ώστε να παραχθεί η συνολική ποσότητα) (ii). • Να διερευνούν σχέσεις ανάμεσα σε αριθμούς και σύνολα, σύμβολα, σχήματα κ.ά., καθώς και μορφές συμβολικής αναπαράστασής τους (iii). **Δεξιότητες** • Να απαριθμούν λεκτικά (απαγγέλλουν/ εκφωνούν), να διαβάζουν και να γράφουν αριθμούς από το	• Σε παιχνίδια όξυνσης της παρατηρητικότητας, στον υπολογιστή ή σε χαρτόνι, εντοπίζουν και αναγνωρίζουν ανάμεσα σε πλήθος αντικειμένων και συμβόλων «κρυμμένους» αριθμούς και αριθμητικά σύμβολα (π.χ. πίσω από ένα βραχάκι είναι κρυμμένος ένας αριθμός ή πάνω του ένα καρφωμένο +). • Για να οργανώνουν το κέντρο με τα παιχνίδια τους, καταμετρούν τα κομμάτια ενός παζλ, καταγράφουν τον αριθμό και ελέγχουν εάν αντιστοιχεί με τον αριθμό που αναφέρεται στο κουτί από τον κατασκευαστή. • Σε ένα παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού, προσπαθούν να αποκρυπτογραφήσουν συνδυασμούς από σύμβολα και αριθμούς από άλλους πολιτισμούς (π.χ. αριθμητικά σύμβολα Αιγύπτου), ώστε να ανακαλύψουν τη μαθηματική πράξη που είναι κρυμμένη και να οδηγηθούν στο επόμενο στοιχείο. • Μελετούν ιστορίες από άλλους πολιτισμούς που περιλαμβάνουν τις μετρήσεις και τους αριθμούς για να εντοπίσουν και να αναγνωρίσουν τρόπους μέτρησης σε τοπικές γλώσσες και σε διαφορετικούς πολιτισμούς. • Επισκέπτονται το μανάβικο της τάξης ή της γειτονιάς μαζί με τη/τον νηπιαγωγό και πραγματοποιούν απλές

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.1 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ**		0 (ή από άλλο σημείο έναρξης) μέχρι το 20 και αντίστροφα, χρησιμοποιώντας λέξεις και σύμβολα (i). • Να αναγνωρίζουν αριθμητικές ποσότητες σε διαφορετικούς σχηματισμούς/διατάξεις αξιοποιώντας τεχνικές άμεσης αναγνώρισης. • Να καταμετρούν αντικείμενα από το υλικό της τάξης ή αντικείμενα από κάρτες ή εικόνες ή άλλες μορφές συμβολικής αναπαράστασης μέχρι το 20 (i). • Να συγκρίνουν ποσότητες και αριθμούς χρησιμοποιώντας την αριθμογραμμή (i). • Να διατάσσουν ποσότητες και αριθμούς χρησιμοποιώντας την αριθμογραμμή (i). • Να αναλύουν και να συνθέτουν ποσότητες μέχρι το 20 (με έμφαση μέχρι το 10 /στη δεκάδα) (i). • Να προσεγγίζουν τις πράξεις της πρόσθεσης και της αφαίρεσης χρησιμοποιώντας τις σταθερές σχέσεις των αριθμών ώστε να λύσουν προβλήματα (βάζω μαζί, ενώνω, βάζω και άλλα, μεγαλώνω, προσθέτω, συγκρίνω βγάζω, λιγοστεύω, μικραίνω, αφαιρώ) (ii). • Να ομαδοποιούν, να μοιράζουν αντικείμενα σε δυάδες, τριάδες, τετράδες και πεντάδες, ανάλογα με την επικοινωνιακή συνθήκη στην οποία εργάζονται (στρατηγικές επαναλαμβανομένης πρόσθεσης/αφαίρεσης, αναλογίας/διανομής με διαφορετικές	μαθηματικές πράξεις για να κάνουν σωστές χρηματικές συναλλαγές (π.χ. να πάρουν ρέστα). • Σε ομάδες, χρησιμοποιούν το ζάρι ή κάρτες με αριθμούς ώστε να πάρουν την αντίστοιχη κάθε φορά ποσότητα αντικειμένων και να κατασκευάσουν ένα λουλούδι από τουβλάκια ή να στολίσουν με μπάλες το χάρτινο δέντρο της ομάδας. • Σε ομάδες παίζουν παιχνίδια ταχύτητας με συλλογή αντικειμένων τα οποία μπορεί να είναι κρυμμένα σε διάφορα σημεία της τάξης. Καταμετρούν τα αντικείμενα που έχουν συλλέξει και συμπεραίνουν ποια ομάδα έχει τα περισσότερα. • Στο κέντρο των μαθηματικών παίζουν παιχνίδια με την αριθμογραμμή: π.χ. α. αλλάζουν την αριθμογραμμή ανάλογα με το θέμα των διερευνήσεων που κάνουν ώστε να αντιστοιχίσουν τους αριθμούς με την ποσότητα χρησιμοποιώντας τα αντίστοιχα αντικείμενα (π.χ. φύλλα για το φθινόπωρο), β. συμπληρώνουν τους αριθμούς που λείπουν και γ. διορθώνουν λάθη στην αριθμογραμμή (π.χ. περισσότερα ή λιγότερα αντικείμενα σε κάποιον αριθμό). • Για τις ποσότητες που χρειάζονται για να υλοποιήσουν μια συνταγή, μετρούν πόσα υλικά έχουν στο σπιτάκι και υπολογίζουν πόσα χρειάζονται ακόμα για να εκτελέσουν τη συνταγή (π.χ. αν έχω έξι αυγά, πόσα θα αγοράσω ακόμα για να

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.1 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ**		αναπαραστάσεις, χωρίς να μετρούν) (ii). • Να χρησιμοποιούν υποδιαιρέσεις της μονάδας (κλάσματα) σε απλές καθημερινές δραστηριότητες (όπως εκτέλεση συνταγών από διαφορετικές περιοχές/χώρες) (ii). • Να αναγνωρίζουν σε χειραπτικό ή εικονικό υλικό (σε μια κατασκευή με τουβλάκια ή μια φωτογραφία) πού υπάρχει και ποιο είναι το μοτίβο που επαναλαμβάνεται (αναγνώριση κανονικότητας, του κανόνα που διέπει την επανάληψη μιας βασικής μονάδας) (iii). • Να συμπληρώνουν, να διορθώνουν επαναλαμβανόμενες κανονικότητες (iii). • Να περιγράφουν και να εξηγούν επαναλαμβανόμενες κανονικότητες και τη διαδικασία δημιουργίας τους χρησιμοποιώντας εικονικό ή χειραπτικό υλικό (iii). • Να κατασκευάζουν επαναλαμβανόμενες κανονικότητες χρησιμοποιώντας εικονικό ή χειραπτικό υλικό (iii). • Να εξοικειώνονται με τις σχέσεις μεταξύ των στοιχείων σε δύο σύνολα (ισότητα, ανισότητα, αντιστοιχίσεις) (iii). • Να συγκρίνουν τον πληθικό αριθμό δύο συνόλων με τη βοήθεια των αντιστοιχιών, χωρίς την απαρίθμηση των στοιχείων των συνόλων (με τη χρήση διαγραμμάτων ή πινάκων διπλής εισόδου) (iii).	έχω τα δέκα αυγά που λέει η συνταγή). • Βοηθούν τον Άγιο Βασίλη να βάλει τα δώρα που έχει να μοιράσει σε δύο διαφορετικούς σάκους, που θα τους κουβαλήσουν οι βοηθοί του. Σηκώνουν κάρτα με τον αριθμό των δώρων που έχει κάθε φορά να μοιράσει και του προτείνουν διαφορετικούς συνδυασμούς των αριθμών για να επιλέξει (π.χ. τα 11 δώρα μπορούν να μοιραστούν σε 6 και 5, 7 και 4 κτλ.) ώστε να μην αδικηθεί κανείς. • Μια ομάδα παιδιών παίζοντας το παραμύθι «Η Χιονάτη και οι 7 νάνοι»,στρώνει το τραπέζι των νάνων με λάθος τρόπο. Τα υπόλοιπα βοηθούν τη Χιονάτη να στρώσει σωστά το τραπέζι για τους επτά νάνους προσθέτοντας και αφαιρώντας αντικείμενα (π.χ. τα πιάτα, τις καρέκλες κτλ.). • Δημιουργούν ομάδες για να παίξουν παιχνίδια στην τάξη και υπολογίζουν πόσα παιδιά είναι σε κάθε ομάδα και πόσα είναι όλα μαζί χωρίς να τα καταμετρήσουν. • Μοιράζουν το οικοδομικό υλικό της τάξης για να παίξουν ταυτόχρονα δύο ή τρεις ομάδες. • Παρατηρούν έργα ελληνικής παραδοσιακής λαϊκής τέχνης και αναγνωρίζουν κανονικότητες και μοτίβα. • Σε έναν πίνακα ζωγραφικής συμπληρώνουν τα χρώματα και τα σχήματα που έχουν αναγνωρίσει για να ολοκληρωθεί ο πίνακας.

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.1 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ**		**Στάσεις** • Να αντιλαμβάνονται τη συμβολή των πολιτισμών στην ανάπτυξη του παγκόσμιου αριθμητικού συστήματος (i). • Να εκτιμούν τη γνώση των αριθμών και τη σημασία της καταμέτρησης σε καθημερινές καταστάσεις (i). • Να συνεργάζονται για να εκτελέσουν απλές μαθηματικές πράξεις και να επιλύσουν καθημερινά προβλήματα στο σχολείο και αλλού (ii). • Να αντιλαμβάνονται τη σημασία των κανονικοτήτων σε καθημερινά θέματα (π.χ. καταγραφή προτιμήσεων, ψηφοφορία κτλ.) και σε σχέση με κοινωνικά και πολιτισμικά ζητήματα (π.χ. οι διαφορετικές προτιμήσεις των αγοριών και των κοριτσιών σε παιχνίδια ή ταινίες) (ii).	• Δημιουργούν τη χορογραφία της τάξης κατασκευάζοντας επαναλαμβανόμενα μοτίβα κίνησης, τα οποία καταγράφουν χρησιμοποιώντας σύμβολα (π.χ. για την αποτύπωση των βημάτων του συρτού χορού: μεγάλο-μικρό-μικρό-μεγάλο-μικρό-μικρό). • Παίζουν μια παραλλαγή από το παιχνίδι μουσικές καρέκλες. Στην αρχή όλα τα παιδιά έχουν από μία καρέκλα (και πρέπει να απαντήσουν σε ερωτήσεις όπως: είναι οι καρέκλες όσα τα παιδιά, πόσες είναι οι καρέκλες;). Το παιχνίδι συνεχίζεται βάζοντας και βγάζοντας καρέκλες (τα παιδιά συνεχίζουν να απαντούν σε αντίστοιχες ερωτήσεις). • Ψηφίζουν για να εκλέξουν τον πρωταγωνιστή στη γιορτή των Χριστουγέννων. Σε κάθε παιδί αντιστοιχεί ένα σχήμα, το οποίο κολλάει στο καπελάκι του υποψηφίου. Η ψηφοφορία στην κάλπη γίνεται με τα αντίστοιχα σχήματα, ενώ για την καταμέτρηση των ψήφων κατασκευάζουν ένα ραβδόγραμμα.
	Γ.1.3 **Στοχαστικά Μαθηματικά** **i. επίλυση απλών μαθηματικών προβλημάτων συλλογής και οργάνωσης δεδομένων** **ii. εξοικείωση με τον συλλογισμό των πιθανοτήτων**	**Γνώσεις** • Να κατανοούν την έννοια των αριθμών (διατήρηση αριθμών, διαδοχή αριθμών) (i) (αφορά στόχους της προηγούμενης υποενότητας Γ.1.2). • Να αναγνωρίζουν τα στάδια επίλυσης ενός προβλήματος (μοντελοποίηση) (i). • Να διερευνούν σχέσεις ανάμεσα σε αριθμούς και σύνολα, σύμβολα, σχήματα (να εστιάζουν σε μια ιδιότητα ενός αντικειμένου, π.χ. χρώμα, να κάνουν	• Σε ομάδες αναλαμβάνουν ρόλους και θέτουν στη σωστή σειρά τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουν για να λύσουν ένα πρόβλημα, όπως για να αποφασίσουν με ποιο από τα προτεινόμενα θέματα θα ασχοληθούν (π.χ. εντοπίζω τον στόχο, καταγράφω τα θέματα που έχουν προταθεί, κάνω ψηφοφορία, συλλέγω δεδομένα κτλ.). • Συλλέγουν δεδομένα σε ψηφοφορίες που οργανώνουν στην τάξη για

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.1 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ**		απλές μαθηματικές πράξεις, να κάνουν συγκρίσεις, π.χ. μεγεθών) (i, ii). **Δεξιότητες** • Να διατυπώνουν με κατάλληλο τρόπο τα ερωτήματα ενός μαθηματικού προβλήματος, τα οποία μπορούν να απαντηθούν με (κατηγορικά) δεδομένα (π.χ. ποιο είναι το αγαπημένο σας χρώμα, ποια από τις ιδέες που διατυπώθηκαν, προτιμάτε) (i). • Να αναλύουν και να επιμερίζουν το μαθηματικό πρόβλημα σε βήματα ανάλογα με τις συνθήκες και το πλαίσιο του προβλήματος (i). • Να συλλέγουν και να οργανώνουν δεδομένα μέσω μικρών ερευνών χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα εργαλεία (π.χ. χαρτιά, μολύβια, υπολογιστή, φωτογραφική μηχανή, πίνακα διπλής εισόδου, υπολογιστικό φύλλο) (i). • Να κατασκευάζουν πίνακες μονής ή διπλής εισόδου για να οργανώσουν τα δεδομένα τους (i). • Να κατασκευάζουν γραφικές παραστάσεις (διαγράμματα και εικονογράμματα) χρησιμοποιώντας σύμβολα και αντικείμενα που αφορούν διάφορες εκπαιδευτικές και καθημερινές καταστάσεις (i). • Να «διαβάζουν» πληροφορίες σε εικονογράμματα και διαγράμματα και να αξιολογούν τις	να πάρουν αποφάσεις με δημοκρατικό τρόπο (π.χ. να απαντήσουν στο ποιος είναι ο αγαπημένος σούπερ ήρωας της τάξης). • Για την οργάνωση των δεδομένων σε ένα χαρτόνι δημιουργούν έναν πίνακα διπλής εισόδου με τα ονόματά τους και τους ήρωες που έχουν εκτυπώσει, ώστε συμπληρώνοντας τις επιλογές τους να δημιουργηθεί μια εικονική απεικόνιση με τις επιλογές τους για τον αγαπημένο ήρωα (π.χ. υπερήρωα, ήρωες της Επανάστασης του 1821 κτλ.). • Για τη διεξαγωγή των αποτελεσμάτων σε μια ψηφοφορία μελετούν το ραβδόγραμμα που έχει δημιουργηθεί, καταμετρούν τις ψήφους και καταλήγουν σε συμπέρασμα (βάζοντας τις εικόνες των ηρώων τη μία πάνω από την άλλη δημιουργείται μια ράβδος για τον κάθε ήρωα, ώστε τα παιδιά να κάνουν εκτιμήσεις και να τις ελέγξουν «διαβάζοντας» το ραβδόγραμμα). • Σε εικόνες με διάφορες καταστάσεις κολλάνε αυτοκόλλητα διαφορετικού χρώματος για να δηλώσουν την πιθανότητα να συμβούν (πράσινο για κάτι που είναι βέβαιο, π.χ. αύριο είναι Τρίτη, πορτοκαλί για κάτι που είναι πιθανό, π.χ. αύριο θα βρέξει, και κόκκινο για κάτι που είναι αδύνατο, π.χ. αύριο θα έρθει στο σχολείο ο Σούπερμαν). • Συμμετέχουν σε ομάδες σε απλά πειράματα τύχης αξιοποιώντας από τις ΤΠΕ τον «Τροχό της Τύχης:

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.1 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ**		λύσεις/απαντήσεις στα προβλήματα που έχουν εργαστεί ανάλογα με τα ερωτήματα που έχουν θέσει στην αρχή (i). • Να περιγράφουν ένα γεγονός ως βέβαιο, πιθανό, αδύνατο (ii). • Να πραγματοποιούν απλά πειράματα τύχης ενός σταδίου (ii). • Να περιγράφουν τον δειγματικό χώρο (το σύνολο των πιθανών εκβάσεων) (ii). • Να χαρακτηρίζουν ένα παιχνίδι ως δίκαιο ή άδικο και να μετατρέπουν ένα παιχνίδι από άδικο σε δίκαιο (ii). **Στάσεις** • Να υιοθετούν σταδιακά τη μεθοδολογία επίλυσης προβλήματος (αλγοριθμική σκέψη) για να αναλύουν και να ερμηνεύουν εκπαιδευτικές και καθημερινές καταστάσεις εντός και εκτός της σχολικής τάξης (i). • Να αξιοποιούν τις γνώσεις και να κάνουν εκτιμήσεις για να διατυπώσουν υποθέσεις σε σχέση με ένα πρόβλημα που έχουν να λύσουν (i), • Να αντιπαραβάλλουν τις διαφορετικές λύσεις ενός προβλήματος (i). • Να εκτιμούν τις διαφορετικές προσεγγίσεις-διαδικασίες επίλυσης προβλήματος (ii). • Να υιοθετούν σταδιακά την πιθανολογική σκέψη για να αναλύουν και να ερμηνεύουν εκπαιδευτικές και καθημερινές καταστάσεις εντός και εκτός της σχολικής τάξης (ii).	Πιθανότητες» από το Φωτόδεντρο «Μαθησιακά Αντικείμενα». Κάνουν προβλέψεις, εκτελούν το πείραμα και συζητούν αν αυτές επιβεβαιώθηκαν ή όχι και γιατί. • Ανά τρεις ομάδες χρησιμοποιούν ένα ζάρι (το οποίο έχει φτιαχτεί με τρόπο ώστε να δίνει άνισες πιθανότητες νίκης στις ομάδες) που έχει τέσσερις πράσινες πλευρές, μία κόκκινη και μία μπλε. Η κάθε ομάδα έχει διαλέξει ένα από τα χρώματα και κάθε φορά που τυχαίνει το χρώμα της εκτελεί μια διαδρομή για να μαζέψει πόντους. Τα παιδιά καλούνται να εντοπίσουν αν το παιχνίδι στο οποίο συμμετείχαν είναι δίκαιο ή άδικο και προτείνουν λύσεις για να το μετατρέψουν σε δίκαιο.

Γ.2 Φυσικές Επιστήμες

Τα παιδιά που ξεκινούν το νηπιαγωγείο έχουν αρκετά εξελιγμένες ιδέες για τον κόσμο που τα περιβάλλει, οι οποίες διαμορφώνονται από την άμεση εμπειρία τους με το φυσικό περιβάλλον, από τις συζητήσεις με τους γονείς και άλλους ενήλικες, βλέποντας τηλεόραση και παίζοντας με τους φίλους τους. Οι ***αρχικές ιδέες*** που έχουν τα παιδιά για τον κόσμο και τα φυσικά φαινόμενα μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο συνεκτικές, σαφείς και ολοκληρωμένες, αλλά αποτελούν βασική αφετηρία για τον σχεδιασμό σχετικών δραστηριοτήτων. Οι καθημερινές εμπειρίες και η έμφυτη περιέργεια των παιδιών δεν αρκούν από μόνες τους για να πυροδοτήσουν γνωστικές συγκρούσεις που θα οδηγήσουν στη διαμόρφωση επιστημονικών ιδεών, οι οποίες βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν επαρκώς την καθημερινότητά τους. Επιπλέον, το ενδιαφέρον και η ευαισθητοποίηση των παιδιών για τη μελέτη του φυσικού κόσμου ατονεί καθώς μεγαλώνουν, εάν δεν καλλιεργηθούν στο νηπιαγωγείο. Οι εσφαλμένες, πολλές φορές, ιδέες των παιδιών φαίνεται να έχουν ανθεκτικότητα, κάποιες από τις οποίες μέχρι και την ενήλικη ζωή. Στο νηπιαγωγείο, μέσα από αναπτυξιακά κατάλληλες και υψηλής ποιότητας μαθησιακές καταστάσεις τα παιδιά υιοθετούν θετική στάση απέναντι στον επιστημονικό τρόπο σκέψης και αναπτύσσουν σχετικές ικανότητες.

Η Θεματική Ενότητα των Φυσικών Επιστημών αξιοποιεί το ιδιαίτερο ενδιαφέρον και τη φυσική περιέργεια των μικρών παιδιών να κατανοήσουν τον φυσικό κόσμο και τα φυσικά φαινόμενα, ώστε να εισαχθούν σταδιακά στον επιστημονικό τρόπο σκέψης. Δημιουργούνται ευκαιρίες για μαθησιακές εμπειρίες στο πλαίσιο διερευνήσεων και επίλυσης προβλήματος που διευκολύνουν την κατανόηση εννοιών και την οικειοποίηση της επιστημονικής μεθόδου. Στο πλαίσιο του ***επιστημονικού γραμματισμού*** επιδιώκεται: α) η δημιουργία ενός κατάλληλου υπόβαθρου για τη μελλοντική ανάπτυξη νέου και υψηλότερου επιπέδου επιστημονικών γνώσεων και δεξιοτήτων, β) η ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στην επιστήμη και η συνειδητοποίηση της σημασίας της στην καθημερινή ζωή, και γ) η ανάπτυξη υπεύθυνης στάσης και δράσης για την προστασία της ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος.

Η Θεματική Ενότητα των **Φυσικών Επιστημών** περιλαμβάνει αντιπροσωπευτικά μαθησιακά αντικείμενα και διαρθρώνεται στις εξής τρεις (3) υποενότητες:

α) ***Ζωντανοί Οργανισμοί.*** Στοχεύει: i. στην αναγνώριση των ζωντανών και μη ζωντανών οργανισμών, ii. στη διάκριση των χαρακτηριστικών των ζωντανών οργανισμών, iii. στον προσδιορισμό του ενδιαιτήματος και του ρόλου του στην προσαρμογή των ζωντανών οργανισμών.

β) ***Ύλη και Φαινόμενα.*** Στοχεύει: i. στην αναγνώριση των μορφολογικών χαρακτηριστικών και των ιδιοτήτων των αντικειμένων, ii. στην κατανόηση του φυσικού κόσμου και των διαφόρων μεταβολών της ύλης, iii. στην κατανόηση των φυσικών φαινομένων και των τρόπων που επενεργούν οι δυνάμεις.

γ) ***Γη-Πλανητικό Σύστημα και Διάστημα***. Στοχεύει: i. στο να αντιλαμβάνονται τα παιδιά τη θέση και την υπόσταση της Γης, ως μέρος του πλανητικού μας συστήματος, ii. στο να αντιλαμβάνονται τη θέση και την κίνηση της Γης στο πλανητικό μας σύστημα και να κάνουν τις απαραίτητες συνδέσεις με την εναλλαγή μέρας-νύχτας και την εναλλαγή εποχών, iii. στο να διακρίνουν τα καιρικά φαινόμενα και να αντιλαμβάνονται την επίδρασή τους στους οργανισμούς.

Οι νηπιαγωγοί λαμβάνουν υπόψη τα ατομικά, κοινωνικά, και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της εμπλοκής των παιδιών με τη Θεματική Ενότητα των Φυσικών Επιστημών, ώστε να διασφαλίσουν ίσες ευκαιρίες για όλα τα παιδιά και να προάγουν την αυτοπεποίθησή τους μέσα από ολοκληρωμένες εμπειρίες μάθησης. Είναι σημαντικό να δοθούν οι

κατάλληλες ευκαιρίες και ο χρόνος που τα παιδιά χρειάζονται για να προβληματιστούν και να μελετήσουν εις βάθος τις πτυχές του θέματος που θα επιλέξουν.

Θεματικό Πεδίο και Θεματική Ενότητα	Θεματικές Υποενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	**Οι μαθητές/-τριες:**
Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.2 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**	**Γ.2.1** **Ζωντανοί Οργανισμοί** **i. Ζωντανοί και μη ζωντανοί οργανισμοί** **ii. Χαρακτηριστικά ζωντανών οργανισμών** **iii. Ενδιαίτημα και προσαρμογή των ζωντανών οργανισμών**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν βασικά μορφολογικά και άλλα χαρακτηριστικά των ζωντανών και μη ζωντανών οργανισμών (i). • Να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά και τις λειτουργίες των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών (ii). • Να προσδιορίζουν τη λειτουργία των αισθήσεων και των οργάνων στον άνθρωπο και στα ζώα και να αναγνωρίζουν το ρόλο τους στην προσαρμογή τους στο περιβάλλον (ii). • Να αναγνωρίζουν τις σχέσεις αλληλεξάρτησης ανάμεσα στους ζωντανούς οργανισμούς και το περιβάλλον στο οποίο ζουν (iii). • Να διακρίνουν τους κινδύνους και τους παράγοντες επιβίωσης των ζωντανών οργανισμών (iii). **Δεξιότητες** • Να εντοπίζουν παράγοντες που επιδρούν στη φυσική και μη φθορά των οργανισμών και να προτείνουν λύσεις (i). • Να κατηγοριοποιούν τους ζωντανούς και μη ζωντανούς οργανισμούς με βάση χαρακτηριστικά και ιδιότητες (i). • Να αποτυπώνουν το εσωτερικό του σώματος διαφόρων οργανισμών και να βρίσκουν ομοιότητες,	• Με αφορμή εποπτικό υλικό που παρουσιάζεται σχετικά με ζωντανούς και μη ζωντανούς οργανισμούς, διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές και τους ομαδοποιούν ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους, προσπαθώντας να απαντήσουν σε ερωτήματα όπως: α) Πώς ξέρουμε ότι έχουν ζωή (από αυτά που ήταν κάποτε ζωντανοί οργανισμοί, πώς καταλαβαίνουμε τώρα ότι δεν είναι;), β) ποια επουλώνονται και ποια χρειάζονται επιδιόρθωση, γ) πώς θα δείχνουν όταν περάσει πολύς καιρός/σε μεγαλύτερη ηλικία, δ) πώς οι ζωντανοί οργανισμοί μπορούν να βοηθήσουν άλλους οργανισμούς να επουλωθούν; • Σε ομάδες βρίσκουν πληροφορίες για το πώς γεννιούνται και μεγαλώνουν διάφοροι οργανισμοί (ένα φυτό, ο άνθρωπος, διάφορα ζώα-ψάρια-πουλιά) και ταξινομούν με βάση ομοιότητες και διαφορές που παρατηρούν, συζητώντας σε σχέση με τον τρόπο και τον χρόνο φροντίδας που χρειάζονται (π.χ. τα μωρά εξαρτώνται από τον φροντιστή πολύ καιρό μέχρι να μπορούν να περπατήσουν συγκριτικά με τα μικρά των ζώων, ή τα χελωνάκια, όταν βγαίνουν από το αυγό, δεν είναι με τους γονείς τους).

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.2 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**		διαφορές και αναλογίες στη λειτουργία τους (ii). • Να καταγράφουν τρόπους που οι αισθήσεις βοηθούν τον άνθρωπο και τα ζώα να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στο περιβάλλον (ii). • Να συγκρίνουν τα διαφορετικά στάδια ανάπτυξης των ζωντανών οργανισμών και να τα συνδέουν με τον κύκλο της ζωής (ii). • Να ομαδοποιούν τους ζωντανούς οργανισμούς ανάλογα με το ενδιαίτημα και τις συνθήκες ζωής τους (iii). • Να αξιοποιούν στοιχεία από τη μορφολογία των ζωντανών οργανισμών για να κάνουν υποθέσεις για το είδος τους, το μέρος και τον τρόπο που ζουν (iii). • Να καταγράφουν και να συγκρίνουν τους μηχανισμούς άμυνας και προσαρμογής των ζωντανών οργανισμών στις συνθήκες του περιβάλλοντος που μεταβάλλονται (iii). **Στάσεις** • Να σέβονται τα έμβια όντα και να οργανώνουν δράσεις ευαισθητοποίησης για την προστασία της ζωής και της φύσης (i). • Να συνειδητοποιούν ότι ο κύκλος της ζωής είναι μια φυσιολογική διαδικασία και να αποδέχονται τη θέση του ανθρώπου σε αυτή (ii). • Να εκτιμούν τη σημασία της συνεργασίας και της ομαδικότητας για την επιβίωση στα ζώα και τους ανθρώπους (iii).	• Αναπαριστούν τα όργανα του ανθρώπινου σώματος και συζητούν για τη λειτουργία τους, συγκρίνοντας με τα χαρακτηριστικά και τις αντίστοιχες λειτουργίες άλλων οργανισμών (προσπαθούν να απαντήσουν σε ερωτήματα όπως: γιατί ο ύπνος είναι απαραίτητος, γιατί δεν πρέπει να κολυμπάμε με γεμάτο το στομάχι, τι συμβαίνει στο σώμα των ζώων που πέφτουν σε χειμερία νάρκη, πώς κάποια ζώα λειτουργούν μέσα και έξω από το νερό, πώς τα πουλιά που αποδημούν βρίσκουν τον δρόμο τους, τα φυτά τρώνε/αναπνέουν, γιατί σε κάποια αλλάζουν χρώμα τα φύλλα τους και πέφτουν, ενώ σε άλλα όχι κτλ.). • Παίζουν παιχνίδια με ψηφιακές καρτέλες ζώων και προσπαθούν να βρουν ποιο είναι κάθε φορά κάνοντας ερωτήσεις του ναι/όχι για τα χαρακτηριστικά και τον τρόπο ζωής του, ώστε να βρουν ποιο ζώο είναι. Η ομάδα που βρήκε το ζώο τοποθετεί την καρτέλα σε ψηφιακό πίνακα ταξινόμησης με βάση το ενδιαίτημα ή άλλα χαρακτηριστικά (π.χ. σαρκοφάγα-φυτοφάγα-παμφάγα, νυκτόβια-ημερόβια κτλ.). Συμπληρώνουν τον πίνακα με στοιχεία για το πώς το κάθε ζώο βρίσκει την τροφή του και αντιμετωπίζει τους φυσικούς κινδύνους (π.χ. θηρευτές, το κρύο, τη ζέστη, τη λειψυδρία κτλ.) και παρουσιάζουν στην ολομέλεια. Δημιουργούν αναλογίες σε καθημερινές καταστάσεις και τους

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.2 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**			τρόπους προσαρμογής-επιβίωσης των ζώων (π.χ. τι μπορώ να μάθω από το πώς χρησιμοποιούν το σώμα τους ή πώς ξεφεύγουν από τους θηρευτές). • Αναζητούν πληροφορίες και συλλέγουν εικόνες για οργανισμούς που δεν υπάρχουν πια ή απειλούνται με εξαφάνιση, και σε ομάδες παρουσιάζουν στοιχεία για τις συνθήκες ζωής τους και τους παράγοντες που μπορεί να οδήγησαν ή να οδηγήσουν σε αφανισμό, προτείνοντας λύσεις για να φτιάξουν ένα ενημερωτικό φυλλάδιο ή εφημερίδα για την προστασία του περιβάλλοντος. • Σε ομάδες φυτεύουν διάφορους σπόρους σε κουπάκια και τα τοποθετούν σε διαφορετικό μέρος της τάξης και με διαφορετικές συνθήκες (με/χωρίς φως, με/χωρίς αέρα, με/ χωρίς νερό κτλ.). Διατυπώνουν υποθέσεις για το πώς θα μεγαλώσει το φυτό και καταγράφουν συστηματικά σε έναν πίνακα τις αλλαγές για ένα προκαθορισμένο χρονικό διάστημα. Παρουσιάζουν τα αποτελέσματα, συζητούν για τις αλλαγές που παρατήρησαν και διατυπώνουν συμπεράσματα για τους παράγοντες που επηρέασαν την ανάπτυξη των φυτών. Έχοντας φτιάξει ένα «Συμβόλαιο-Δέσμευση» για το τι χρειάζονται τα φυτά για να μεγαλώσουν, μπορούν να «υιοθετήσουν» το πάρκο της γειτονιάς, να καταγράψουν τα φυτά που υπάρχουν και να μοιραστούν τη φροντίδα

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ			τους, ή κάνουν το ίδιο με ένα φυτό της τάξης ή της αυλής του σχολείου.
Γ.2 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ	**Γ.2.2** **Ύλη και Φαινόμενα** **i. Μορφολογικά χαρακτηριστικά και ιδιότητες αντικειμένων** **ii. Φυσική κατάσταση και μεταβολές της ύλης** **iii. Δυνάμεις και φυσικά φαινόμενα**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αντικειμένων και τις απλές ιδιότητες των υλικών κατασκευής τους (i). • Να αναγνωρίζουν ότι τα φυσικά υλικά μπορούν να αναμειχθούν, να συνδυαστούν, να θερμανθούν κτλ. και ότι μπορούν να παρέμβουν και να τροποποιήσουν τις ιδιότητές τους (ii). • Να αντιλαμβάνονται και να περιγράφουν απλά φυσικά φαινόμενα (iii). • Να προσδιορίζουν τη δύναμη-ενέργεια μέσα από το δίπολο «σπρώχνω και τραβώ» (iii). • Να αναγνωρίζουν τα είδη ενέργειας και να τα αντιστοιχούν με τις πηγές τους (iii). **Δεξιότητες** • Να χρησιμοποιούν τις αισθήσεις και κατάλληλο λεξιλόγιο για να περιγράψουν αντικείμενα (i). • Να εντοπίζουν διαφορές και ομοιότητες αντικειμένων με βάση τα μορφολογικά χαρακτηριστικά τους και να διατυπώνουν υποθέσεις για το υλικό κατασκευής τους (i). • Να χειρίζονται και να περιγράφουν υλικά σε διαφορετικές καταστάσεις (π.χ. στερεό, υγρό) (ii). • Να διατυπώνουν υποθέσεις και προβλέψεις για το σχήμα των	• Με κλειστά μάτια αγγίζουν διάφορα αντικείμενα και υποθέτουν ποια μπορεί να είναι περιγράφοντας τα χαρακτηριστικά τους, όπως μέγεθος, υφή, σχήμα κτλ., ή δοκιμάζοντας τη γεύση (π.χ. ξινό, γλυκό, αλμυρό, πικρό, επίπεδο, στερεό, στρογγυλό, μυτερό, με γωνίες, υγρό, μαλακό, σκληρό). • Σε ζευγάρια προσπαθούν να βρουν από ποιο υλικό είναι κατασκευασμένα αντικείμενα που υπάρχουν σε ένα κουτί (π.χ. το χαρτί από το ξύλο, η μπατονέτα από βαμβάκι και πλαστικό, ο συνδετήρας από σίδερο κτλ.) και σε μικρές ομάδες κατασκευάζουν ένα ιστόγραμμα με το κάθε υλικό και τα αντικείμενα που είναι φτιαγμένα από αυτό και παρουσιάζουν στην ολομέλεια. • Επιλέγουν διάφορα υλικά από την τάξη (π.χ. πλαστελίνη, διάφορα χαρτιά, συνδετήρες, λάστιχα, σχοινιά, σφουγγάρι, αλουμινόχαρτο, υφάσματα κτλ.) και κάνουν υποθέσεις για το τι θα συμβεί εάν τους αλλάξουν μορφή (π.χ. τα τσαλακώσουν, τα τεντώσουν, τα πιέσουν κτλ.), ώστε να χωρέσουν σε διαφορετικά δοχεία. Δοκιμάζουν, παρατηρούν τις αλλαγές στη μορφή και κάνουν διαπιστώσεις για τις ιδιότητες των υλικών (σχήμα, φυσική κατάσταση, ανθεκτικότητα κτλ.).

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.2 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**		αντικειμένων και τη φυσική μεταβολή των υλικών και τους παράγοντες που οδηγούν σε αυτές τις μεταβολές (ii). • Να κάνουν διαπιστώσεις για τη φυσική μεταβολή των υλικών και τους παράγοντες που οδηγούν σε αυτές τις μεταβολές (ii). • Να εντοπίζουν παραδείγματα χρήσης και μετασχηματισμού της ενέργειας στην καθημερινότητα (iii). • Να εντοπίζουν παραδείγματα μετασχηματισμού και χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (iii). • Να μελετούν απλά φυσικά φαινόμενα (ενδεικτικά: πλεύση-βύθιση, θερμικά φαινόμενα, ανάμειξη-διαλυτότητα, μαγνητισμός, φως-σκιά) (iii). • Να αναπαράγουν τη διαδικασία μηχανισμού των σκιών (διάταξη φωτεινής πηγής και εμποδίου) (iii). • Να αντιστοιχίζουν τον αριθμό φωτεινών πηγών και τον αριθμό σχηματιζόμενων σκιών (iii). • Να μεταβάλλουν το σχήμα μιας σκιάς σε οριζόντιο και κατακόρυφο επίπεδο (iii). • Να μεταβάλλουν το μέγεθος των σκιών με κατάλληλους χειρισμούς (iii). • Να ανακαλύπτουν την ελκτική μαγνητική ιδιότητα μεταξύ των μαγνητών και μεταξύ μαγνητιζόμενων υλικών (iii). • Να ομαδοποιούν τα υλικά με κριτήριο αν μαγνητίζονται ή όχι (iii).	• Προσπαθώντας να απαντήσουν στο ερώτημα εάν η θάλασσα παγώνει, σε ομάδες κάνουν υποθέσεις και πειραματίζονται με νερό, χωρίς και με αλάτι (σε διαφορετικές ποσότητες), το οποίο τοποθετούν σε διάφανα πλαστικά ποτήρια στην κατάψυξη. Η κάθε ομάδα παρατηρεί και καταγράφει καθημερινά τις τυχόν αλλαγές στο ποτήρι της. Αποτυπώνουν τις υποθέσεις και την πειραματική διαδικασία με όποιον τρόπο επιθυμούν (π.χ. ζωγραφίζοντας ή αξιοποιώντας ψηφιακά εργαλεία κτλ.) και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα. Διατυπώνουν συμπεράσματα και ελέγχουν νέες υποθέσεις (π.χ. σε ποιο ποτήρι ο πάγος θα λιώσει πιο γρήγορα, τι θα συμβεί εάν βάλουμε περισσότερο αλάτι ή σαπούνι κτλ.). Συζητούν τη χρήση του αλατιού όταν χιονίζει για να μη γίνεται πάγος και γλιστράμε. • Σε ζευγάρια προσπαθούν να αντιστοιχίσουν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (π.χ. αιολική, ηλιακή, ενέργεια από το νερό) με τεχνολογικά συστήματα που τις μετατρέπουν σε αξιοποιήσιμες πηγές ενέργειας (π.χ. φωτοβολταϊκά, ανεμογεννήτρια, φράγμα) και εκφράζουν τις ιδέες τους για το πώς αυτά συνδέονται με καταστάσεις στην καθημερινή ζωή (πηγή-αποτέλεσμα). • Αφού διατυπώσουν τις αρχικές ιδέες τους για τους μαγνήτες, σε ομάδες πειραματίζονται με

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.2 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**		• Να ανακαλύπτουν την απωστική ιδιότητα μεταξύ των πόλων (iii). • Να διατυπώνουν προβλέψεις για διάφορα απλά φυσικά φαινόμενα και τις επιπτώσεις τους και να διαμορφώνουν μοντέλα με βάση τις παρατηρήσεις τους (iii). **Στάσεις** • Να αξιοποιούν φυσικά υλικά στο παιχνίδι και τις κατασκευές τους (i). • Να εντοπίζουν τη χρησιμότητα της μεταβολής της ύλης στην καθημερινή ζωή (ii). • Να συνειδητοποιούν τις πολλαπλές συνδέσεις μεταξύ διαφόρων παραγόντων για την παραγωγή φυσικών φαινομένων (iii). • Να εκτιμούν τη σημασία της ενέργειας στην καθημερινή ζωή (iii). • Να κάνουν προβλέψεις και να υιοθετούν ορθές συμπεριφορές για την αποφυγή ατυχημάτων και την προστασία σε σχέση με την ενέργεια και τα φυσικά φαινόμενα (π.χ. σεισμός, πλημμύρες κτλ.) (iii). •	διάφορα αντικείμενα, μεταξύ των οποίων και μαγνήτες σε διάφορα μεγέθη, για να απαντήσουν σε ερωτήματα που έχουν θέσει: α) ποια αντικείμενα έλκει ο μαγνήτης και από τι είναι φτιαγμένα, β) πόσα αντικείμενα (π.χ. συνδετήρες) μπορεί να τραβήξει ο κάθε μαγνήτης, γ) μπορεί να τραβήξει τα αντικείμενα μέσα στο νερό ή πάνω σε ένα χαρτί, δ) τι θα γίνει εάν πλησιάσουν δύο μαγνήτες τα διαφορετικά άκρα τους (π.χ. κρατούν το σχοινί από το οποίο έχουν κρεμάσει τον κάθε μαγνήτη και φέρνουν κοντά τα δύο σχοινιά, δοκιμάζοντας την επαφή των διαφορετικών πόλων), ε) τι θα γίνει εάν κόψουμε τον μαγνήτη σε δύο κομμάτια; Η κάθε ομάδα αποτυπώνει όπως μπορεί και παρουσιάζει τα συμπεράσματά της για τα αντικείμενα που έλκονται από τους μαγνήτες, το μαγνητικό πεδίο και τους μαγνητικούς πόλους. • Χρησιμοποιούν μπάλες ίδιου μεγέθους από διάφορα υλικά (π.χ. χαρτί, σφουγγάρι, πλαστελίνη, ελαστικό σύρμα, ύφασμα κτλ.) και κάνουν υποθέσεις συγκρίνοντας τη δύναμη που θα χρειαστεί να βάλουν για να πιέσουν ένα ελατήριο, ώστε να δοθεί η ίδια ώθηση στην κάθε μπάλα για να φτάσει στο τέρμα μιας διαδρομής: α) δοκιμάζουν σε διαφορετικές επιφάνειες (τραχιά-λεία) την μπάλα από το ίδιο κάθε φορά υλικό, β) δοκιμάζουν στην ίδια επιφάνεια μπάλες από διαφορετικό υλικό. Κάνουν υποθέσεις, πειραματίζονται και διατυπώνουν

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.2 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**			συμπεράσματα, με στόχο να φτιάξουν ένα παιχνίδι στην τάξη ή στην αυλή. • Πειραματίζονται με τις σκιές των οντοτήτων (έμψυχων και άψυχων) στον εξωτερικό χώρο και προσπαθούν να παρέμβουν με διάφορους τρόπους στις σκιές που δημιουργούνται (π.χ. εντοπίζουν τις σκιές τους και αυτές των φίλων τους, προσπαθούν να τις πατήσουν/ να τις κρύψουν / να τις κυνηγήσουν /να χορέψουν με τις σκιές των φίλων τους/ να τις μικρύνουν και να τις μεγαλώσουν κτλ.). Τοποθετούν μια ομπρέλα στην αυλή και καταγράφουν μέσα στη μέρα τη σκιά που δημιουργείται. Αξιοποιούν τις παρατηρήσεις τους για να δημιουργήσουν σκιές σε διαφορετικά μεγέθη στην τάξη με έναν ή και περισσότερους φακούς επιλέγοντας κάθε φορά διαφορετικές διατάξεις (π.χ. ανάβουν-σβήνουν τον φακό, βάζουν τον φακό πάνω από το κεφάλι, στο πλάι, κοντά μακριά κτλ.).
	Γ.2.3 **Γη-Πλανητικό Σύστημα και Διάστημα** **i. Η θέση της Γης** **ii. Εναλλαγή μέρας - νύχτας και η εναλλαγή εποχών** **iii. Καιρικά φαινόμενα**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν το σχήμα και την κίνηση της Γης και των άλλων πλανητών του πλανητικού μας συστήματος (i). • Να αντιλαμβάνονται την υπόσταση του πλανητικού συστήματος ως μέρος του γαλαξία στο διάστημα (i). • Να γνωρίζουν τη μορφολογία της Γης (i). • Να αντιλαμβάνονται τη σύνδεση της θέσης και της κίνησης της Γης στο πλανητικό σύστημα με τη μέτρηση του χρόνου (ii).	• Με αφορμή το ερώτημα για το πώς βλέπουν οι αστροναύτες τη Γη από το διάστημα, συζητούν για το σχήμα της Γης και τη μορφολογία της. Αποτυπώνουν με όποιον τρόπο μπορούν τις ιδέες τους για το σχήμα της Γης. Βλέπουν ένα σχετικό βίντεο και συγκρίνουν τις αρχικές τους ιδέες με το υλικό που βλέπουν. • Συγκρίνουν την απεικόνιση της Γης στην υδρόγειο σφαίρα και στον παγκόσμιο γεωφυσικό χάρτη και σε ομάδες φτιάχνουν τη Γη όπως

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.2 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**		• Να διακρίνουν τα καιρικά φαινόμενα και να εντοπίζουν σημαντικά χαρακτηριστικά των μετεωρολογικών παρατηρήσεων (iii). • Να αναγνωρίζουν χάρτες που παρουσιάζουν τον καιρό της περιοχής τους και άλλων περιοχών (iii). • Να αντιλαμβάνονται την επίδραση των καιρικών φαινομένων στους οργανισμούς (iii). **Δεξιότητες** • Να αναπαριστούν το πλανητικό μας σύστημα με διάφορους τρόπους και να διατυπώνουν υποθέσεις για την ισορροπία του συστήματος (i). • Να καταγράφουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στη Γη και στους άλλους πλανήτες του πλανητικού μας συστήματος και να αιτιολογούν την ύπαρξη ζωής στη Γη (i). • Να αναπαριστούν με διάφορους τρόπους τη μορφολογία της Γης και να συγκρίνουν μεταξύ διαφορετικών ιστορικών περιόδων (i). • Να καταγράφουν τα οφέλη και τους κινδύνους της ηλιακής ακτινοβολίας (i). • Να διατυπώνουν υποθέσεις για την ύπαρξη του διαστήματος-σύμπαντος (i). • Να συσχετίζουν την κίνηση της Γης γύρω από τον εαυτό της με την εναλλαγή μέρας-νύχτας και την κίνησή της γύρω από τον Ήλιο με την εναλλαγή των εποχών (ii).	φαίνεται από το διάστημα με υλικά της επιλογής τους. • Για να απαντήσουν στο ερώτημα πώς ήταν η Γη όταν έζησαν οι δεινόσαυροι, σε ομάδες αναζητούν στο διαδίκτυο χάρτες της Γης από διαφορετικές γεωλογικές περιόδους και τους αναπαριστούν, για παράδειγμα σε χαρτόνι με πλαστελίνη, τοποθετώντας επάνω δεινόσαυρους που έζησαν την κάθε περίοδο. Παρουσιάζουν τους χάρτες που έφτιαξαν, τους συγκρίνουν μεταξύ τους και με τον σύγχρονο παγκόσμιο γεωφυσικό χάρτη. • Στην εφαρμογή Google Earth και σε βίντεο για την περιστροφή της Γης γύρω από τον εαυτό της και τον Ήλιο εντοπίζουν τις διαφορετικές κινήσεις και την τροχιά της Γης στο πλανητικό σύστημα και διατυπώνουν υποθέσεις για τη σχέση με την εναλλαγή μέρας-νύχτας και των εποχών. Προσπαθούν να απαντήσουν σε ερωτήσεις όπως τι θα συνέβαινε αν απομακρυνόταν η Γη από τον Ήλιο, αν σταματούσε η Γη να κινείται κτλ. • Σε ομάδες παίζουν παιχνίδια ρόλων αναπαριστώντας τον Ήλιο και τους άλλους πλανήτες, επιλέγοντας και κρατώντας με τεντωμένα ψηλά τα χέρια μπάλα σε μέγεθος που παραπέμπει στην αναλογία του μεγέθους του πλανήτη που έχει το καθένα επιλέξει. Κινούνται σε κυκλικές τροχιές γύρω από τον εαυτό τους και γύρω από τον Ήλιο, ανάλογα με την απόσταση του κάθε πλανήτη από

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.2 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**		• Να συνδέουν την εναλλαγή μέρας-νύχτας και εποχών με την ανθρώπινη δραστηριότητα και τις συνήθειες των ζώων (ii). • Να κάνουν συγκρίσεις για την οργάνωση της ζωής σε διάφορα μέρη του πλανήτη σε σχέση με την εναλλαγή των εποχών και της μέρας-νύχτας (ii). • Να παρατηρούν και να καταγράφουν τις αλλαγές στις εποχές και στον καιρό, να αναγνωρίζουν μοτίβα στα καιρικά φαινόμενα και να εξοικειώνονται με τα σύμβολα του καιρού και τη σημασία τους (iii). • Να περιγράφουν και να ερμηνεύουν τις επιπτώσεις των αλλαγών των εποχών και του καιρού στη ζωή των ζωντανών οργανισμών και των μη ζωντανών στοιχείων (iii). • Να κάνουν προβλέψεις και να προτείνουν λύσεις για την επίλυση προβλημάτων που αφορούν τα καιρικά φαινόμενα (iii). **Στάσεις** • Να συνειδητοποιούν τη σημασία της λειτουργίας του πλανητικού συστήματος και τον τρόπο που επηρεάζει τη ζωή στη Γη (i). • Να εκτιμούν την ευεργετική συμβολή του Ήλιου στη ζωή των ανθρώπων και να αναπτύσσουν κατάλληλες συμπεριφορές για να προλάβουν κινδύνους (i). • Να συνειδητοποιούν ότι οι μύθοι για τη Γη, το πλανητικό σύστημα και το διάστημα αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της ανάγκης των ανθρώπων διαχρονικά	αυτόν, αναπαριστώντας την κίνηση του πλανητικού συστήματος. Κάνουν υποθέσεις για το εάν ένα παιδί-πλανήτης μπορεί να φύγει από την τροχιά του και προσπαθούν να εξηγήσουν πώς οι πλανήτες διατηρούν τη θέση τους στο πλανητικό σύστημα. • Αξιοποιώντας μια δυνατή λάμπα που είναι τοποθετημένη στο κέντρο της τάξης, χωρισμένα σε ομάδες προτείνουν πώς μπορούν να αναπαραστήσουν την τροχιά και τις κινήσεις της Γης γύρω από τον Ήλιο, με το σώμα τους ή/και χρησιμοποιώντας αντικείμενα. • Συζητούν για τις αλλαγές στον τρόπο ζωής και τις συνήθειες των ζωντανών οργανισμών με βάση την εναλλαγή μέρας-νύχτας και εποχών (π.χ. νυκτόβια ζώα, χειμερία νάρκη, φυλλοβόλα δέντρα, ανθοφορία και καρποφορία, αποδημητικά πουλιά κτλ.). Σε ομάδες φτιάχνουν ψηφιακά βιβλία για να περιγράψουν το «ταξίδι» στις εποχές ενός οργανισμού που έχουν επιλέξει (π.χ. το ταξίδι ενός πουλιού, το ταξίδι ενός φύλλου κτλ.). • Με αφορμή αφήγηση μύθων για τους αστερισμούς, αναζητούν στο διαδίκτυο τους σχηματισμούς γνωστών αστερισμών και σε ομάδες σχεδιάζουν σε χαρτί τις θέσεις των φωτεινών αστέρων του αστερισμού που έχουν επιλέξει. Κάθε ομάδα αποτυπώνει τον σχηματισμό του αστερισμού στο δάπεδο χρησιμοποιώντας για

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.2 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**		να εξηγήσουν το σύμπαν (i). • Να εκτιμούν τη μοναδικότητα της Γης και να συνειδητοποιούν την ανάγκη προστασίας του πλανήτη μας (i). • Να συνειδητοποιούν τη σημασία της κίνησης της Γης στο πλανητικό σύστημα, για τη ζωή και την ανθρώπινη δραστηριότητα (ii). • Να βελτιώνουν την καθημερινότητά τους με τη συστηματική παρατήρηση των καιρικών φαινομένων (iii). • Να εκτιμούν τη σημασία της πρόβλεψης των καιρικών φαινομένων (iii).	παράδειγμα κεριά ρεσό (τα οποία μπορεί να ανάψει η/ο νηπιαγωγός). • Κατασκευάζουν ανεμόμυλους από απλά υλικά, τους τοποθετούν στην αυλή και κάνουν υποθέσεις για την ένταση του ανέμου (πόσο γρήγορα θα γυρίσει ο ανεμόμυλος), ώστε να φέρουν στην τάξη τα μικρά γλαστράκια με λουλούδια που έχουν στην αυλή για να τα προστατέψουν, αν χρειαστεί. • Δημιουργούν έναν ψηφιακό πίνακα αναφοράς με εικονίδια, σύμβολα και λέξεις που δηλώνουν τις καιρικές συνθήκες. Σε εβδομαδιαίες καρτέλες, σημειώνουν καθημερινά τον καιρό. Στο τέλος κάθε εβδομάδας σημειώνουν τον επικρατέστερο καιρό της εβδομάδας. Συγκρίνουν τον καιρό μεταξύ των εβδομάδων. Αντίστοιχα δημιουργούν μοντέλα καιρού για τους μήνες και συγκρίνουν τις εναλλαγές του καιρού, ανάλογα με τις εποχές. • Παρακολουθούν ένα δελτίο καιρού και αξιοποιούν έναν χάρτη και τις παρατηρήσεις τους από τον καιρό της εβδομάδας για να κάνουν προβλέψεις για τον καιρό στην περιοχή τους. Διατυπώνουν προτάσεις για το πώς μπορούν οι άνθρωποι να αξιοποιήσουν αυτές τις προβλέψεις (π.χ. να έχουν μαζί τους μια ομπρέλα, να βάλουν καπέλο και αντηλιακό κτλ.). • Σε ομάδες βρίσκουν στο διαδίκτυο φωτογραφίες καιρικών φαινομένων και βλέπουν σχετικά βίντεο, που χαρακτηρίζουν διάφορες περιοχές του

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.2 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**			πλανήτη και μελετούν τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος όπως απεικονίζονται. Διατυπώνουν συμπεράσματα για τις επιπτώσεις των καιρικών φαινομένων στη ζωή των ανθρώπων και του φυσικού περιβάλλοντος. Αποτυπώνουν τις παρατηρήσεις τους σε μια ψηφιακή διαδραστική αφίσα-χάρτη και αφού την παρουσιάσουν στα παιδιά της άλλης τάξης ή ενός άλλου σχολείου, συζητούν σε σχέση με προληπτικά μέτρα που μπορούν να προτείνουν στη δική τους περιοχή.

Γ.3 Τεχνολογία Κατασκευών

Τα παιδιά συνεχώς αποσυνθέτουν τα πράγματα για να καταλάβουν πώς λειτουργούν, και τα ανασκευάζουν με τον δικό τους τρόπο για να ικανοποιήσουν νέους στόχους και λειτουργίες. Είναι λοιπόν από τη φύση τους «μικροί μηχανικοί». Η Θεματική Ενότητα της Τεχνολογίας Κατασκευών βοηθά τα παιδιά να λύσουν προβλήματα σχεδίασης και κατασκευών (παρατήρηση, σύγκριση, ταξινόμηση, κατασκευή απλών μηχανών, σχεδιασμός των βημάτων πορείας ενός προβλήματος κ.ά.) και να κατανοήσουν τη σημασία της τεχνολογίας στον κόσμο διαχρονικά. Σκοπός της Θεματικής Ενότητας Τεχνολογία Κατασκευών είναι η εξοικείωση των παιδιών με το τεχνητό και τεχνολογικό περιβάλλον και η απόκτηση θετικής στάσης απέναντι στην επιστημονική πρακτική. Συνεπώς, επιδιώκεται η ανάπτυξη του ***τεχνολογικού γραμματισμού,*** μέσα από την εξοικείωση με επιστημονικές έννοιες, νόμους και μοντέλα, καθώς και αξιοποιώντας στοιχεία της ιστορίας των επιστημών και της τεχνολογίας.

Στη Θεματική Ενότητα Τεχνολογία Κατασκευών επιδιώκεται η δημιουργία ενός δημιουργικού πλαισίου για την ανάπτυξη επιστημονικών και τεχνολογικών δράσεων, ώστε τα παιδιά να αναπτύξουν τις απαιτούμενες τεχνολογικές ικανότητες, με τέτοιον τρόπο που να αισθάνονται αυτοπεποίθηση, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και να είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν τις απαιτήσεις της καθημερινής τους ζωής με ασφάλεια. Η Τεχνολογία των Κατασκευών αξιοποιεί την επιστήμη στην ανάπτυξη συσκευών και μηχανών, σχετίζεται άμεσα με το φυσικό περιβάλλον και αποτελεί σημαντική συνιστώσα της πνευματικής και πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Δεν περιλαμβάνει μόνο σύνθετες τεχνολογικές και βιομηχανικές εφαρμογές, όπως ο υπολογιστής ή το αυτοκίνητο, αλλά και απλά εργαλεία, όπως ένα κατσαβίδι. Επίσης, το αντικείμενο της Τεχνολογίας των Κατασκευών δεν είναι πάντα αποτέλεσμα επιστημονικής έρευνας, αλλά αφορά και τυχαίες ανακαλύψεις. Η Τεχνολογία των Κατασκευών διαρθρώνεται σε δύο υποενότητες:

α) ***Παραδοσιακά και Σύγχρονα Τεχνολογικά Εργαλεία/εξοπλισμός και Συσκευές***. Στοχεύει: i. στην εξοικείωση με απλά καθημερινά εργαλεία, εξοπλισμό και συσκευές, ii. στη γνωριμία με τα τεχνολογικά επιτεύγματα και τις εφευρέσεις στην ιστορία των επιστημών.

β) ***Τεχνολογία των Κατασκευών ως Εργαλείο στην Καθημερινή Ζωή***. Στοχεύει: i. στην κατανόηση της επίδρασης της τεχνολογίας στην κοινωνία και στο περιβάλλον, ii. στην επίλυση προβλημάτων σχεδίασης και κατασκευών.

Η Θεματική Ενότητα της Τεχνολογίας Κατασκευών είναι σε αμοιβαία και γόνιμη σχέση με το Πρόγραμμα των Φυσικών Επιστημών, αφού η ανάπτυξη των γνώσεων και δεξιοτήτων γίνεται με την ίδια μεθοδολογία, ενώ ταυτόχρονα το Πρόγραμμα της Τεχνολογίας Κατασκευών αποτελεί την εφαρμογή των Φυσικών Επιστημών προς την κατεύθυνση της «εφαρμοσμένης επιστήμης».

Θεματικό Πεδίο και Θεματική Ενότητα	Θεματικές Υποενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	**Οι μαθητές/-τριες:**
Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.3 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ**	**Γ.3.1** **Παραδοσιακά και Σύγχρονα Τεχνολογικά Εργαλεία/Εξοπλισμός και Συσκευές** **i. Απλά καθημερινά εργαλεία, εξοπλισμός και συσκευές** **ii. Τεχνολογικά επιτεύγματα και εφευρέσεις στην ιστορία των επιστημών**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν απλά καθημερινά εργαλεία, εξοπλισμό και συσκευές εντός και εκτός της τάξης του νηπιαγωγείου (i). • Να αναγνωρίζουν τεχνολογικά επιτεύγματα, εφευρέσεις, ανακαλύψεις, καθώς και επιστήμονες και ομάδες επιστημόνων στην ιστορία των επιστημών (ii). • Να διακρίνουν τις απλές μηχανές σε αντικείμενα καθημερινής χρήσης (ii). **Δεξιότητες** • Να κατονομάζουν και να περιγράφουν τα απλά, καθημερινά εργαλεία (i). • Να επιλέγουν, να χειρίζονται και να χρησιμοποιούν με κατάλληλο τρόπο εργαλεία, εξοπλισμό και συσκευές ανάλογα με το πεδίο δράσης που εργάζονται (π.χ. να κόψουν υφάσματα) (i). • Να συγκρίνουν τα σύγχρονα με τα παραδοσιακά εργαλεία με βάση τις ιδιότητες και την ευχρηστία τους, καθώς και τα αποτελέσματα από την πρακτική εφαρμογή τους σε απλά καθημερινά προβλήματα (i). • Να περιγράφουν μια επιστημονική ανακάλυψη στο παρόν και το παρελθόν και να κάνουν σχετικές υποθέσεις για το μέλλον (ii).	• Δημιουργούν την εργαλειοθήκη του Κέντρου Τεχνολογίας Κατασκευών της τάξης, κατηγοριοποιώντας εργαλεία από άλλα κέντρα μάθησης [π.χ. κατσαβίδια, πένσες (περιοχή μάστορα), μεγεθυντικός φακός, λαβίδα (κέντρο παρατήρησης) κτλ.] και συλλέγουν παλιές συσκευές από την τάξη ή το σπίτι (π.χ. παλιό τηλέφωνο, φωτογραφική μηχανή, ραδιόφωνο κτλ.) για να τις μελετήσουν. Οργανώνουν τα υλικά και βάζουν ετικέτες. • Σε μια ιστοριογραμμή τοποθετούν φωτογραφίες από τεχνολογικά επιτεύγματα και τα περιγράφουν (π.χ. ρομπότ, αεροπλάνο, αυτοκίνητο, λαμπτήρας, τροχός, λίθινα εργαλεία κτλ.). • Μέσα από την ανάγνωση γνωστών παραμυθιών αξιοποιούν τις γνώσεις τους για τις απλές μηχανές και αλλάζουν την εξέλιξη της ιστορίας (π.χ. τι θα γινόταν αν τα τρία γουρουνάκια χρησιμοποιούσαν τροχαλία και κεκλιμένα επίπεδα στο χτίσιμο των σπιτιών τους). • Σε σχέση με διάφορα σενάρια που αφορούν καθημερινές εργασίες στο σπίτι, στην οικοδομή, στο ξυλουργείο, στο συνεργείο, ιατρείο κτλ., προτείνουν και αντιστοιχίζουν τα κατάλληλα εργαλεία. • Δραματοποιούν ένα σπίτι στο παρελθόν και ένα σύγχρονο, συζητώντας πώς

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.3 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ**		• Να παρατηρούν και να περιγράφουν τα μέρη και τις βασικές λειτουργίες απλών μηχανών (γρανάζι, κεκλιμένο επίπεδο, μοχλός, τροχαλία, τροχός) (ii). • Να αναζητούν πληροφορίες που αφορούν εφαρμογές της τεχνολογίας μέσα και έξω από τη σχολική τάξη (ii). • Να πειραματίζονται και να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά απλές μηχανές (γρανάζι, μοχλός, τροχαλία, τροχός κτλ.) (ii). • Να συναρμολογούν ένα απλό σύστημα/απλή μηχανή ή συσκευή (ii). • Να ταξινομούν τα αποτελέσματα από τη λειτουργία των απλών μηχανών/συσκευών γύρω μας σε ωφέλιμα και μη (ii). **Στάσεις** • Να συνειδητοποιούν τις αλλαγές που έχουν επιφέρει τα απλά καθημερινά εργαλεία και οι συσκευές στην καθημερινή ζωή (i). • Να αποκτούν σταδιακά θετικές στάσεις για την ταυτότητα και τον ρόλο των επιστημών στην ιστορία της ανθρωπότητας (ii). • Να θέτουν ερωτήσεις σχετικά με τις μηχανές/συσκευές που επιτρέπεται να χρησιμοποιούν ή/και να συναρμολογούν μόνοι/-ες τους (ii).	θα λύσουν στο κάθε σπίτι καθημερινά προβλήματα και θα ικανοποιήσουν βασικές ανάγκες (π.χ. πώς θα διαβάσουν ένα βιβλίο το βράδυ, πώς θα μαγειρέψουν, πώς θα ειδοποιήσουν κάποιον άμεσα, πώς θα πλύνουν ρούχα, θα κάνουν μπάνιο κτλ.). • Παρακολουθούν ντοκιμαντέρ ή βίντεο με τα πρώτα αυτοκίνητα και δημιουργούν διαγράμματα Venn με τις ομοιότητες και τις διαφορές με τα σύγχρονα αυτοκίνητα. • Κατασκευάζουν το αυτοκίνητο του μέλλοντος χρησιμοποιώντας υλικά και εργαλεία από το νηπιαγωγείο και το σπίτι. • Κατασκευάζουν εννοιολογικούς χάρτες καταγράφοντας τα μέρη από τα οποία αποτελείται μια κατασκευή ή μια απλή μηχανή (ποδήλατο, τραμπάλα, πηγάδι κ.ά.) και το τι θα συμβεί αν ένα μέρος σταματήσει να λειτουργεί. • Αξιοποιούν ξύλινες επιφάνειες και οικοδομικό υλικό για να κατασκευάσουν κεκαλυμμένα επίπεδα για τον αγώνα δρόμου με τα αυτοκινητάκια, ώστε να κινηθούν πιο γρήγορα ή για να μεταφέρουν πιο εύκολα τις κούκλες με το καρότσι. • Σε ομάδες αναλαμβάνουν να ολοκληρώσουν μια μικρή έρευνα για μια τεχνολογία που χρησιμοποιείται στο ευρύτερο περιβάλλον τους (π.χ. θερμοκήπιο). Αξιοποιούν το διαδίκτυο ή πληροφορίες που συλλέγουν με τη βοήθεια των γονέων τους ή ειδικών, ώστε να κάνουν μια σχετική κατασκευή στο

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.3 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ**			σχολείο (π.χ. ένα μικρό θερμοκήπιο στην τάξη).
	Γ.3.2 **ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ** **i. Επίδραση της τεχνολογίας στην κοινωνία και το περιβάλλον** **ii. Επίλυση προβλημάτων σχεδίασης και κατασκευών**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν τις θετικές και αρνητικές συνέπειες της ανάπτυξης της τεχνολογίας στην κοινωνία και στο περιβάλλον (i). • Να προσδιορίζουν τα μέρη μιας κατασκευής (ii). • Να διακρίνουν τα υλικά και τα εργαλεία που χρειάζονται για να μετασχηματίσουν μια απλή κατασκευή ανάλογα με τις ανάγκες που θέλουν να καλύψουν (ii). • Να γνωρίζουν την ασφαλή χρήση των υλικών, μέσων και εργαλείων (π.χ. κόλλα, ψαλίδι) (ii). **Δεξιότητες** • Να συνδέουν θετικές και αρνητικές επιπτώσεις από τη χρήση της τεχνολογίας σε καταστάσεις της καθημερινής ζωής (i) • Να προτείνουν λύσεις για την αντιμετώπιση των αρνητικών συνεπειών από τη χρήση της τεχνολογίας στην καθημερινή ζωή (i). • Να δημιουργούν απλές κατασκευές με εργαλεία και υλικά της τάξης και της καθημερινής ζωής (σπίτι, γέφυρα, τροχαλία, αυτοκινητάκι, ανεμογεννήτρια, μύλος, τρενάκι, σκάλα, σιδηρόδρομος, παιχνίδια) (ii). • Να αναλύουν τα δομικά χαρακτηριστικά μιας απλής κατασκευής (ii). • Να σχεδιάζουν, να εφαρμόζουν και να αξιολογούν λύσεις	• Αναζητούν στο διαδίκτυο σημαντικά γεγονότα που έχουν συνδεθεί με την εξέλιξη της τεχνολογίας (π.χ. διαστημικά ταξίδια, τυπογραφία, διαδίκτυο, πόλεμος, εθισμός στις οθόνες κ.ά.) και χρησιμοποιώντας κόκκινες και πράσινες σημαίες τα χαρακτηρίζουν ως θετικά ή ως αρνητικά σε σχέση με τις συνέπειες στον άνθρωπο και το περιβάλλον. • Προτείνουν λύσεις σε υποθετικά ή πραγματικά σενάρια για την αντιμετώπιση αρνητικών συνεπειών της τεχνολογίας (π.χ. ρύπανση του περιβάλλοντος από τη χρήση αυτοκινήτου) αξιοποιώντας τις ΤΠΕ, και σε συνεργασία με φορείς της τοπικής κοινότητας ή επιστήμονες προβαίνουν σε σχετικές δράσεις. • Χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ (π.χ. λογισμικά ζωγραφικής) για να σχεδιάσουν και να περιγράψουν όλα τα μέρη μιας απλής κατασκευής (π.χ. ένα αυτοκινητάκι), πριν την κατασκευάσουν. • Χρησιμοποιούν απλά υλικά του νηπιαγωγείου για να σχεδιάσουν και να κατασκευάσουν έναν απλό μηχανισμό μεταφοράς υλικών ή νερού σε διαφορετικά επίπεδα (π.χ. ενώνουν πλαστικούς σωλήνες ή καλαμάκια με ποτηράκια για να μεταφέρουν το νερό, φτιάχνουν μια τροχαλία να γυρίζει με κουβαδάκι κτλ.). • Με απλά υλικά από την κουζίνα κατασκευάζουν καλούπια για να φτιάξουν αποτυπώματα ζώων, φύλλων κτλ. για μια μακέτα (π.χ. της ζούγκλας).

Γ. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ **Γ.3 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ**		βελτιστοποίησης μιας απλής κατασκευής (ii). • Να σχεδιάζουν και να κατασκευάζουν μακέτες με εργαλεία και υλικά της τάξης και της καθημερινής ζωής (ii). **Στάσεις** • Να συνειδητοποιούν τον διαμεσολαβητικό ρόλο της τεχνολογίας και των απλών μηχανών στη διαμόρφωση του σύγχρονου τρόπου ζωής, στην τέχνη κτλ. (i). • Να αποκτούν κριτική στάση απέναντι στη χρήση της τεχνολογίας και τις συνέπειες που έχει στην καθημερινή ζωή (i). • Να συνεργάζονται με άλλα παιδιά, επιστήμονες ή επιστημονικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στο πλαίσιο της κοινότητας των παιδιών ή της κοινωνίας (i). • Να αποκτούν αυθεντικά κίνητρα για τη δημιουργική ανακάλυψη και κατασκευή (ii). • Να συνεργάζονται για να κατασκευάσουν και να μετασχηματίσουν απλές κατασκευές με σκοπό να επιλύσουν προβλήματα εντός και εκτός της τάξης (ii). • Να αξιοποιούν με ασφάλεια τα κατάλληλα εργαλεία στις κατασκευές τους (ii)	• Χρησιμοποιούν υλικά από την τάξη ή και φυσικά υλικά για να φτιάξουν μια γέφυρα, ώστε να πηγαίνουν τα αυτοκινητάκια τους από τη μία πόλη στην άλλη, περνώντας πάνω από το ποτάμι που τις χωρίζει. • Συνεργάζονται με άλλες τάξεις του νηπιαγωγείου ή του δημοτικού και αξιοποιούν υλικά και εργαλεία για να σχεδιάσουν και να κατασκευάσουν μια μακέτα με τις προτάσεις τους για το πώς θα ήθελαν να είναι το σχολείο τους (με ό,τι θα ήθελαν να περιλαμβάνει, π.χ. χώρο για παιχνίδια, κήπο, παιδική χαρά, δέντρα, κιόσκι κτλ.).

Δ΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση

Δ.1 Κινητική Αγωγή

Η σωματική ανάπτυξη, οι ανάγκες, το είδος και το επίπεδο της κίνησης των παιδιών υφίστανται ραγδαίες αλλαγές κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας, με κύριο χαρακτηριστικό την ενίσχυση ελέγχου του σώματος. Η Θεματική Ενότητα της Κινητικής Αγωγής του νηπιαγωγείου λαμβάνει υπόψη αυτές τις αλλαγές και εμπλέκει τα παιδιά σε οργανωμένες κινητικές εμπειρίες, οι οποίες έχουν νόημα για αυτά και συμβάλλουν στη σωματική ευημερία, στην κατανόηση των ερεθισμάτων του περιβάλλοντος και γενικότερα στην ολόπλευρη ανάπτυξη, αναπτύσσοντας θετική στάση απέναντι στην κίνηση και τη φυσική δραστηριότητα. Κύριος στόχος είναι να βοηθήσει τα παιδιά να γνωρίσουν και να χρησιμοποιούν το σώμα και τις κινητικές τους δυνατότητες με δημιουργικό τρόπο.

Ο ***κινητικός γραμματισμός*** αποτελεί τον βασικό πυλώνα που στηρίζει τη στοχοθεσία και προσδιορίζει το περιεχόμενο της Κινητικής Αγωγής. Το σώμα, η κίνηση, το κινητικό παιχνίδι και η φυσική δραστηριότητα αναδεικνύονται σε βασικά μέσα, τα οποία αφενός ενισχύουν την αυτοπεποίθηση των παιδιών και τα κινητοποιούν να συμμετέχουν σε κινητικές δράσεις, αφετέρου σηματοδοτούν το προσωπικό και διά βίου ταξίδι για τη διασφάλιση της υγείας και της ευημερίας. Η Κινητική Αγωγή, προσφέροντας ευκαιρίες για δομημένες, μη δομημένες και δημιουργικές παιγνιώδεις κινητικές δραστηριότητες, γίνεται το πλαίσιο στο οποίο η ψυχοκινητική και η φυσική αγωγή ενσωματώνονται ως βασικές προσεγγίσεις για την επίτευξη των στόχων της Θεματικής Ενότητας αλληλοσυμπληρώνοντας η μία την άλλη. Η ψυχοκινητική αγωγή καθιστά την κίνηση μέσο για τη σωματική επίγνωση και την ολιστική ανάπτυξη του παιδιού, ενώ η φυσική αγωγή παρέχει το πλαίσιο των αρχών, των κανόνων και των πρακτικών για την εξέλιξη των κινητικών ικανοτήτων των παιδιών. Η Θεματική Ενότητα της Κινητικής Αγωγής διαρθρώνεται σε τρεις υποενότητες:

α) ***Σώμα και Κίνηση***. Στοχεύει: i. στην αντιληπτικοκινητική μάθηση ως διαδικασία που προάγει τη σωματική επίγνωση και την οργάνωση της κίνησης στον χώρο και στον χρόνο, ii. στην ανάπτυξη των βασικών κινητικών δεξιοτήτων.

β) ***Φυσικά Δραστήρια Ζωή.*** Στοχεύει: i. στη βελτίωση της φυσικής κατάστασης και της υγείας των παιδιών, ii. στην κινητοποίησή τους όσον αφορά την υιοθέτηση ενός φυσικά δραστήριου τρόπου ζωής.

γ) ***Αθλητική-Πολιτιστική Παράδοση και Δημιουργική Κίνηση***. Στοχεύει: i. στη γνωριμία των παιδιών με την αθλητική-πολιτιστική παράδοση και τις αθλητικές οργανώσεις-εκδηλώσεις, ii. στην εξάσκηση των παιδιών ως προς την πραγματοποίηση κινητικών αυτοσχεδιασμών και στην ενίσχυση της εκφραστικής τους δημιουργικότητας μέσω της ελεύθερης σωματικής έκφρασης.

Η Κινητική Αγωγή, καθώς εστιάζει στο σώμα και την κίνηση, προσφέρει το πλαίσιο ώστε τα παιδιά να οργανώνουν κατάλληλα τη δράση τους στον χώρο, να διαχειρίζονται την αλληλεπίδραση με τους άλλους, να χρησιμοποιούν επιδέξια μέσα και υλικά για να εξερευνούν τα ερεθίσματα του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος και να επιλύουν προβλήματα, συμβάλλοντας έτσι ποικιλοτρόπως στην επίτευξη των στόχων του Προγράμματος Σπουδών. Παράλληλα, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ενδυνάμωση των παιδιών δημιουργώντας μια άλλη «γλώσσα» επικοινωνίας, μέσω της κίνησης, η οποία ενισχύει την ενταξιακή προοπτική της συμμετοχής όλων των παιδιών στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Η Κινητική Αγωγή δε συνιστά ένα σύνολο δραστηριοτήτων αλλά διαπνέει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου οργανώνοντας και εμπλουτίζοντας τις κινητικές εμπειρίες των παιδιών σε όλα τα μαθησιακά πλαίσια.

Θεματικό Πεδίο και Θεματική Ενότητα	Θεματικές Υποενότητες	Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	Ενδεικτικές δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	**Οι μαθητές/-τριες:**
Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.1 ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ**	**Δ.1.1** **Σώμα και Κίνηση** **i. Αντιληπτικο-κινητική μάθηση** **ii. Ανάπτυξη βασικών κινητικών δεξιοτήτων**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν τα μέλη του σώματος και τις κινητικές τους δυνατότητες (i). • Να παρατηρούν ότι το σώμα έχει δύο πλευρές και σταδιακά να διακρίνουν την αριστερή και τη δεξιά πλευρά, καθώς και την κυρίαρχη πλευρά του σώματος (i). • Να αναγνωρίζουν βασικές έννοιες του χώρου σε σχέση με τα επίπεδα της κίνησης (χαμηλό, μεσαίο, ψηλό), την κατεύθυνση (πίσω, μπρος, πάνω, κάτω, πλάγια) και τη διαδρομή (ευθεία, ζικ-ζακ, κύκλος, κτλ.) (i). • Να διακρίνουν τα όρια του σώματος σε σχέση με τον «προσωπικό» και τον ευρύτερο χώρο (i). • Να αναγνωρίζουν τις βασικές χρονικές έννοιες και σχέσεις στην κίνηση (διάρκεια, διαδοχή, ταχύτητα, παύση, περιοδικότητα, ρυθμός) (i). • Να αναγνωρίζουν τις βασικές έννοιες και δυνατότητες που απαιτούνται για την πραγματοποίηση των βασικών κινητικών δεξιοτήτων (σώμα, χώρος, τρόπος, σχέση/συνδυασμός) (ii). **Δεξιότητες** • Να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες των μελών του σώματος για να	• Βαδίζουν σε ζευγάρια σε διαφορετικές διαδρομές που έχουν σχεδιαστεί με κιμωλία (π.χ. ευθεία, καμπύλη γραμμή, ζικ-ζακ) και στην παύση της μουσικής σταματούν και ακουμπούν-ενώνουν μεταξύ τους τα μέλη του σώματος που τους υποδεικνύονται. • Ως μέλη μιας ορχήστρας παίζουν το αυτοσχέδιο μουσικό όργανο που έχουν φτιάξει, πρώτα με το «επιδέξιο» χέρι τους και έπειτα με το άλλο χέρι, και διαπιστώνουν τις διαφορές • Κινούνται ως πιόνια επάνω στη σκακιέρα που έχει σχεδιαστεί στο δάπεδο (π.χ. στην αυλή ή στην τάξη), σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις (π.χ. 2 τετράγωνα μπροστά, 1 τετράγωνο προς στην αριστερή μου πλευρά), μέχρι να φτάσουν στον βασιλιά. • Αναπαριστούν τα ζώα-ήρωες μιας ιστορίας, τα οποία κινούνται κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με το είδος του ζώου (π.χ. περπατούν στις μύτες των ποδιών τους, κάνουν μικρές αναπηδήσεις, πραγματοποιούν ένα χαλαρό τρέξιμο, σέρνονται κτλ.), ώσπου να φτάσουν στη φωλιά τους. • Έχοντας σχηματίσει ολιγομελείς ομάδες, γίνονται μαριονέτες, οι οποίες προσθέτουν

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.1 ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ**		κινηθούν και να ανταποκριθούν στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος (i). • Να ενεργοποιούν την αριστερή ή τη δεξιά πλευρά για να ανταποκριθούν στις κινητικές απαιτήσεις των δραστηριοτήτων (i). • Να κινούνται και να τροποποιούν την κίνηση με βάση τις χρονικές και χωρικές έννοιες και σχέσεις (i). • Να ελέγχουν την κίνηση ώστε να συντονίζουν χέρι-μάτι και πόδι-μάτι για να πραγματοποιούν τις δραστηριότητες με τον κατάλληλο τρόπο (οπτικοκινητικός συντονισμός) (i). • Να βελτιώνουν προοδευτικά τις βασικές ικανότητες μετακίνησης (βάδισμα, τρέξιμο, άλμα) (ii). • Να βελτιώνουν τις βασικές ικανότητες ισορροπίας, σε στατική θέση ή σε κίνηση (ii). • Να ενεργοποιούν κατάλληλα τα άνω και τα κάτω άκρα για να χειρίζονται τα αντικείμενα (π.χ. ρίψεις, λάκτισμα κτλ.) (ii). • Να χρησιμοποιούν τα δάχτυλα των χεριών με κατάλληλο τρόπο και ασκώντας την κατάλληλη πίεση για την πραγματοποίηση επιδέξιων κινήσεων χειρισμού αντικειμένων (ii). **Στάσεις** • Να σέβονται τον προσωπικό χώρο των άλλων και να	σταδιακά κινήσεις η μία στην άλλη και στο τέλος του παιχνιδιού επαναλαμβάνουν τις κινήσεις με τη σωστή διαδοχική σειρά. • Πιάνονται από τους ώμους και αναπαριστώντας τα βαγόνια ενός τρένου, ακολουθούν τον οδηγό, που κινείται άλλοτε αργά και άλλοτε γρήγορα, χωρίς να χαλάσει το τρένο. Ένα παιδί κάθε φορά ακουμπά ένα βαγόνι, το οποίο αφήνει τα χέρια και γίνεται οδηγός στο δικό του τρένο, φροντίζοντας να μη συγκρουστούν τα τρένα που δημιουργούνται. • Στέκονται απέναντι σε ζευγάρια και με βάση μια απαλή μουσική, συγχρονίζουν τη ρυθμική κίνηση των μελών του σώματος, λειτουργώντας ο ένας ως καθρέπτης του άλλου και εναλλάσσοντας τους ρόλους. • Περπατούν επάνω σε μια χαμηλή «γέφυρα» (π.χ. μια χαμηλή ξύλινη δοκό ή σε τούβλα στη σειρά) για να περάσουν στην απέναντι όχθη του ποταμού και στο σύνθημα που δίνεται ισορροπούν στο ένα τους πόδι. • Σχηματίζουν έναν κύκλο που γυρίζει και στο σταμάτημα της μουσικής το παιδί που κρατά την μπάλα είτε την κυλάει προς την κατεύθυνση του απέναντι παιδιού, είτε του την πετά στο ύψος της μέσης ή των ώμων. • Φτιάχνουν το βραχιόλι της φιλίας περνώντας χάντρες σε ένα κορδόνι. • Φτιάχνουν μπάλες από εφημερίδα και τις πετούν μέσα σε κουτιά, με

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.1 ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ**		συνεργάζονται για να ικανοποιήσουν κινητικούς στόχους (i). • Να λαμβάνουν υπόψη διάφορες παραμέτρους που αφορούν τον χώρο, τον χρόνο, τα μέσα και υλικά για να επιλύσουν κινητικά προβλήματα (ii). • Να εκτιμούν την κινητική προσπάθεια των συμπαικτών τους και να επιδεικνύουν διάθεση συνεργασίας κατά τη συμμετοχή τους στις κινητικές δραστηριότητες (ii). • Να σέβονται τις κινητικές δυσκολίες των ατόμων και να προσφέρουν τη βοήθειά τους όταν χρειαστεί (ii).	μικρότερο και μεγαλύτερο άνοιγμα, που βρίσκονται σε διαφορετικές αποστάσεις από τη γραμμή ρίψης, μέχρι να τελειώσει ο χρόνος. • Κρατούν το ζευγάρι τους, που έχει κλειστά μάτια ή δεμένο το πόδι, από το μπράτσο και το βοηθούν να «περάσει» μια διαδρομή με εμπόδια. • Με δεμένα χέρια, προσπαθούν να «πιάσουν» ξύλινες μεγάλες χάντρες με τα δάκτυλα των ποδιών και να τις βάλουν στο κουτί, ή με κλειστά μάτια προσπαθούν να βάλουν τους κρίκους με τη σειρά στη ράβδο για να φτιάξουν την πυραμίδα.
	Δ.1.2 **Φυσικά Δραστήρια Ζωή** **i. Φυσική κατάσταση και υγεία** **ii. Υιοθέτηση φυσικά δραστήριου τρόπου ζωής**	**Γνώσεις** • Να προσδιορίζουν τα βασικά στοιχεία της φυσικής κατάστασης (αερόβια αντοχή, μυϊκή δύναμη, αντοχή και ευκαμψία) και να αναγνωρίζουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να τα βελτιώσουν (i). • Να αναγνωρίζουν βασικούς όρους της φυσιολογίας και της ανατομίας που συνδέονται με τη φυσική κατάσταση (i). • Να διακρίνουν τις διατροφικές ανάγκες που συνδέονται με την ηλικία τους και την αναγκαιότητα των διαφορετικών ημερήσιων γευμάτων (i). • Να αναγνωρίζουν ομάδες τροφών με βάση τη διατροφική τους αξίας (π.χ. πρωτεΐνες, βιταμίνες, κτλ.) και τη σχέση τους με την κινητική δραστηριότητα και την υγεία (ενέργεια που χρειάζεται) (ii).	• Υποδύονται τον ήρωα της αγαπημένης τους ιστορίας και επιλέγοντας από τη στοίβα μια κάρτα που συμβολίζει ένα από τα στοιχεία της φυσικής κατάστασης (π.χ. την εικόνα που δείχνει ένα λάστιχο που τεντώνει για τον συμβολισμό της ευκαμψίας) πραγματοποιούν μια αντίστοιχη κίνηση. • «Ψαρεύουν» με αυτοσχέδια καλάμια εικόνες σχετικές με διατροφή, καθημερινές συνήθειες και κινητικές δραστηριότητες, και, αφού τις περιγράψουν, απαντούν στην ερώτηση τι μπορεί να συμβεί στην υγεία μας όταν πραγματοποιούμε πολύ συχνά ή και καθημερινά αυτό που δείχνει η εικόνα. • Κινούνται στον ρυθμό μουσικής, απαλής και έντονης εναλλάξ, και στο σταμάτημα γίνονται αγάλματα. Ακουμπούν τις παλάμες στην καρδιά και μπροστά από το στόμα,

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.1 ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ**		• Να διακρίνουν τις συνέπειες του σύγχρονου τρόπου ζωής στη φυσική κατάσταση, τη διατροφή και την υγεία (ii). • Να προσδιορίζουν τα οφέλη και την αναγκαιότητα της συχνής και καθημερινής συμμετοχής σε φυσικές δραστηριότητες (ii). **Δεξιότητες** • Να ασκούν τη μυϊκή δύναμη που χρειάζεται ώστε να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις μιας κινητικής προσπάθειας (i). • Να παρατείνουν χρονικά την κινητική τους προσπάθεια ώστε να βελτιώσουν τη μυϊκή αντοχή (i). • Να εκτελούν ασκήσεις που βελτιώνουν την ευκαμψία των αρθρώσεων (i). • Να οργανώνουν με βάση κατάλληλα κριτήρια δραστηριότητες που προάγουν τη φυσική κατάσταση και την υγεία (i). • Να εφαρμόζουν κεκτημένες κινητικές έννοιες και δεξιότητες στις φυσικές δραστηριότητες, σε κάθε ευκαιρία (ii). **Στάσεις** • Να καταβάλλουν την προσπάθεια που χρειάζεται ώστε να συμμετέχουν σε μια έντονα κινητική και κατάλληλη για τα αναπτυξιακά τους χαρακτηριστικά δραστηριότητα, ενισχύοντας την αερόβια ικανότητα (i).	παρατηρώντας και ανταλλάσσοντας απόψεις για τις αλλαγές στους χτύπους της καρδιάς και την αναπνοή. • Σε ζευγάρια ή ατομικά εμπλέκονται σε δράσεις ενίσχυσης μυϊκής δύναμης και αντοχής περνώντας από σταθμούς. Ενδεικτικά: α. κάνουν τη βαρκούλα καθισμένα στο πάτωμα με τεντωμένα πόδια και τραβώντας μια το ένα μια το άλλο, β. πραγματοποιούν μικρά άλματα πάνω από ένα χαμηλό εμπόδιο, γ. στηρίζουν τις παλάμες τους στον τοίχο, λυγίζουν τα χέρια και σπρώχνουν τον τοίχο (κάμψεις) (η διάρκεια της άσκησης σε κάθε σταθμό προσδιορίζεται με ένα τραγούδι διάρκειας το πολύ 2 λεπτών). • Τεντώνουν τα χέρια ψηλά και κάνουν πλάγια κάμψη του κορμού αναπαριστώντας τα κλαδιά ενός δέντρου που τα φυσά ο αέρας και γίνονται πύραυλοι κάνοντας διαδοχικές εκτοξεύσεις για να φτάσουν στους πλανήτες που είναι περισσότερο ή λιγότερο κοντά στη Γη. • Παίζουν το «γύρω γύρω όλοι» με παραλλαγές του τρόπου μετακίνησης (π.χ. με μικρά άλματα, με πλάγια βήματα κτλ.), πραγματοποιώντας δεξιόστροφη ή αριστερόστροφη κίνηση. • Προτείνουν στο συμβούλιο της τάξης κινητικές δραστηριότητες και παιχνίδια που θα μπορούσαν να παίζουν όλοι μαζί ή σε ομάδες στο διάλειμμα για κάποιο διάστημα.

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.1 ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ**		• Να κάνουν κατάλληλες επιλογές τροφίμων και να υιοθετούν σωστές διατροφικές συνήθειες για να επιτυγχάνουν μια ισορροπημένη για την ηλικία τους διατροφή και να φροντίζουν την υγεία τους (i). • Να αντιλαμβάνονται τη σχέση ανάμεσα στην κίνηση, τη διατροφή, την καλή σωματική και ψυχική υγεία (ii). • Να υιοθετούν τον φυσικά δραστήριο τρόπο ζωής συμμετέχοντας σε δομημένες και μη δομημένες κινητικές δραστηριότητες, στο πλαίσιο των ενδοσχολικών και εξωσχολικών τους συνηθειών και δράσεων (π.χ. παίζουν κινητικά παιχνίδια στο διάλειμμα, ασχολούνται με χορό, κάποιο άθλημα ή πηγαίνουν περιπάτους το απόγευμα) (ii). • Να εκτιμούν την ανάγκη της διά βίου κινητικής άσκησης (ii). • Να υιοθετούν σωστές διατροφικές συνήθειες και να φροντίζουν την υγεία τους (ii).	• Οργανώνουν ένα υγιεινό διατροφικό πρόγραμμα (ημερήσιο, εβδομαδιαίο) τεκμηριώνοντας τις επιλογές τους και αναγνωρίζοντας ομοιότητες και διαφορές στις διατροφικές συνήθειες διαφόρων πολιτισμών. • Φτιάχνουν ένα εβδομαδιαίο πρόγραμμα ή ένα ημερολόγιο κινητικής δραστηριότητας όπου αποτυπώνουν τις κινητικές δραστηριότητες και παιχνίδια που πραγματοποιούν στο σχολείο και στον ελεύθερο χρόνο τους. Στο τέλος της εβδομάδας κάνουν απολογισμό προτείνοντας βελτιώσεις της κινητικής τους δραστηριότητας και εντάσσουν τις παρατηρήσεις στον Ατομικό Φάκελο Προόδου. • Φτιάχνουν το διατροφολόγιο της τάξης, ορίζοντας τις τροφές που είναι χρήσιμο να τρώνε στο πρόγευμα, λαμβάνοντας υπόψη τις διατροφικές συνήθειες και τις επιλογές των συμμαθητών/-τριών. Διαμορφώνουν το ατομικό τους διατροφολόγιο για το σπίτι, ώστε να οργανώσουν καλύτερα σε συνεργασία με τους γονείς το «πρωινό της οικογένειας».
	Δ.1.3 Αθλητική-Πολιτιστική Παράδοση και Δημιουργική Κίνηση **i. Αθλητική-πολιτιστική παράδοση και αθλητικές διοργανώσεις** **ii. Κινητικοί αυτοσχεδιασμοί και εκφραστική**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν βασικά αθλήματα (i). • Να κάνουν ανασκόπηση της ιστορικής συνέχειας των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων (i). • Να ονομάζουν παραδοσιακά κινητικά παιχνίδια του τόπου τους και από διάφορες περιοχές και να διακρίνουν την	• Φτιάχνουν πίνακες διπλής εισόδου παρουσιάζοντας τα αθλήματα με βάση τα κοινά τους χαρακτηριστικά (π.χ. ομαδικά αθλήματα με μπάλα κτλ.). • Γίνονται αθλητικοί δημοσιογράφοι και επισκέπτονται το αθλητικό κέντρο της περιοχής τους, ώστε να πάρουν συνεντεύξεις από τους/τις αθλητές/-τριες και να βγάλουν φωτογραφίες για την έρευνα που κάνουν σε

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.1 ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ**	**δημιουργικότητα μέσω της ελεύθερης σωματικής έκφρασης**	εξέλιξή τους στη σύγχρονη εποχή (i). • Να περιγράφουν διάφορα είδη χορού και να αναγνωρίζουν κινητικά μοτίβα που σχετίζονται με αυτούς (i). • Να αναγνωρίζουν τα βασικά στοιχεία που δύνανται να μεταβάλλονται κάνοντας την κίνηση πιο δημιουργική [έλεγχος των μελών του σώματος, ενέργεια και εύρος της κίνησης, χώρος, χρόνος, συνεργασία (άνθρωποι), σχέση (αντικείμενα)] (ii). • Να διακρίνουν ότι υπάρχουν παραπάνω από μία κινητικές επιλογές ή λύσεις σε ένα κινητικό ερώτημα, πρόβλημα ή μια δραστηριότητα (ii). **Δεξιότητες** • Να διαχειρίζονται κατάλληλα την έννοια της νίκης και της ήττας στο πλαίσιο των αθλητικών δραστηριοτήτων (i). • Να οργανώνουν κατάλληλες για την ηλικία τους αθλητικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις (i). • Να προσαρμόζουν την κίνησή τους, ώστε να ανταποκριθούν σε κινητικά και ρυθμικά μοτίβα (i). • Να μετασχηματίζουν γνωστά και κεκτημένα κινητικά πρότυπα σε νέες κινητικές μορφές (ii). • Να χειρίζονται με νέους και πρωτότυπους τρόπους τα υλικά που χρησιμοποιούν στις κινητικές τους δραστηριότητες (ii). • Να μεταβάλλουν με διαφορετικούς τρόπους τις	σχέση με τα αθλήματα που περιλαμβάνονται στους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες. • Γιορτάζουν την παγκόσμια ημέρα για τα δικαιώματα του παιδιού οργανώνοντας με συνεργαζόμενα νηπιαγωγεία μια εκδήλωση όπου θα παρουσιάσουν και θα παίξουν παραδοσιακά κινητικά παιχνίδια που έπαιζαν οι γονείς ή οι παππούδες τους όταν ήταν παιδιά. • Σε ομάδες, παρακολουθούν βιντεοσκοπημένα μουσικοχορευτικά δρώμενα (από διάφορα μέρη της Ελλάδας ή διαφορετικές χώρες) και παρουσιάζουν στην τάξη, όπως μπορούν, τα βασικά βήματα/κινητικά μοτίβα. • Τροποποιούν τη χορογραφία από ένα αγαπημένο τους παιδικό τραγούδι προτείνοντας για κάθε στίχο τις κινήσεις που μπορούν να κάνουν, το πώς θα χορέψουν (μόνα τους, σε ζευγάρια ή με ομάδες) και τα υλικά που θα χρησιμοποιήσουν (π.χ. μαντίλια). • Διοργανώνουν στο τέλος της σχολικής χρονιάς, σε συνεργασία με τα παιδιά της Α΄ τάξης του Δημοτικού, αθλητικούς αγώνες λαμβάνοντας αποφάσεις για τα αθλήματα ή και τα παιχνίδια που θα συμπεριλάβουν, τη συγκρότηση των ομάδων και την απονομή μεταλλίων σε όλους/-ες τους/τις αθλητές/-τριες-παίκτες/-τριες για την επιβράβευση της προσπάθειάς τους.

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.1 ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ**		κινήσεις τους και το σχήμα του σώματος (π.χ. κουλουριάζομαι, κάνω καμπύλη, τεντώνω το σώμα, το κάνω στενό-φαρδύ κτλ.) για να επικοινωνήσουν προσωπικές σκέψεις και συναισθήματα (ii). • Να εφευρίσκουν νέους τρόπους για να ανταποκρίνονται στις κινητικές προκλήσεις ή δυσκολίες που προκύπτουν στο περιβάλλον δραστηριοποίησής τους (ii). **Στάσεις** • Να επιδεικνύουν ευγενή άμιλλα κατά τη συμμετοχή τους σε αθλητικές δραστηριότητες (i). • Να εκτιμούν τη σημασία των αθλητικών διοργανώσεων και παραδόσεων για την προαγωγή της υγείας και την κοινωνική συνοχή (i). • Να εκτιμούν το κινητικό παιχνίδι και τον χορό ως στοιχεία κουλτούρας και πολιτισμού (i). • Να υιοθετούν τη δημιουργική κίνηση ως μέσο προσωπικής έκφρασης, αφήγησης προσωπικών ιστοριών και ενδυνάμωσης διαπροσωπικών σχέσεων (ii). • Να συνεργάζονται για να επιλύσουν κινητικά προβλήματα ή να ανταποκριθούν σε κινητικές προκλήσεις (ii).	• Παριστάνουν τα αγάλματα που στο άκουσμα της μουσικής «ζωντανεύουν», κουνώντας τα μέλη του σώματός τους και προσαρμόζοντας κατάλληλα το σχήμα του, ώστε να ανταποκριθούν στον ρυθμό της μουσικής και να εκφράσουν το συναίσθημα που νιώθουν. Στο σταμάτημα της μουσικής μένουν ακίνητα, παίρνοντας την πόζα που επιθυμούν. • Κινούνται στον ρυθμό μιας χαλαρής μουσικής και στο σύνθημα χρησιμοποιούν ένα υλικό που επιλέγουν από το καλάθι και υποδύονται έναν διαφορετικό, κάθε φορά, ρόλο ανάλογα με τον τρόπο που το χρησιμοποιούν (ένα ύφασμα γίνεται η μπέρτα ενός σούπερ ήρωα, το φόρεμα μιας πριγκίπισσας κτλ.). • Φτιάχνουν υποθετικά σενάρια για το πώς θα μπορούσαν να διασχίσουν ένα ρυάκι, ώστε να περάσουν στην απέναντι όχθη με ασφάλεια, και δοκιμάζουν τις σχετικές λύσεις με υλικά που έχουν στην τάξη (π.χ. τα τουβλάκια γίνονται πέτρες, μια σανίδα πάνω σε τούβλα μετατρέπεται σε γέφυρα κτλ.). Προτείνουν τρόπους για να υποστηρίξουν συμμαθητές/-τριες με κινητικές ή άλλες δυσκολίες (π.χ. κρατούν το χέρι, πιάνουν από τη μέση και περνούν μαζί, μετακινούν αντικείμενα ή χρησιμοποιούν άλλα, όπως ένα μπαστούνι κτλ.).

Δ.2 Τέχνες

Η επαφή με τις τέχνες συνιστά μία μαθησιακή εμπειρία που είναι σύμφυτη με την ανάγκη των παιδιών να εκφράσουν δημιουργικά τις ιδέες, τα συναισθήματα και τις απόψεις τους, απέναντι σε ζητήματα και καταστάσεις που τα αφορούν. Μέσα από την οργανωμένη και συστηματική εμπλοκή τους με τις τέχνες, αναπτύσσουν αισθητική αντίληψη και κρίση, γίνονται δεκτικά σε αξίες και στοιχεία του τοπικού και παγκόσμιου πολιτισμού, διαπραγματεύονται επιλογές και δημιουργικές λύσεις, και αντλούν ευχαρίστηση από την καλλιτεχνική δημιουργία.

Η Θεματική Προσέγγιση των **Τεχνών** οργανώνεται στα κεντρικά στοιχεία των θεωρητικών προσεγγίσεων του ***αισθητικού γραμματισμού***, του ***θεατρικού γραμματισμού*** και του ***μουσικού γραμματισμού,*** που συνυπάρχουν και διαπλέκονται αρμονικά σε όλα τα Θεματικά Πεδία. Ο *αισθητικός γραμματισμός* αναφέρεται στην ευαισθησία που επιδεικνύουν τα παιδιά κατά την επαφή τους με τα έργα τέχνης, καθώς και στην ικανότητα ερμηνείας των συμβολικών συστημάτων που αναπαρίστανται στα καλλιτεχνικά δημιουργήματα. Μέσα από ερωτήματα, συνειρμούς και αφηγήσεις, τα παιδιά ως θεατές ενός έργου τέχνης επιχειρούν να προσεγγίσουν τον πρωτογενή τρόπο σκέψης του καλλιτέχνη και ταυτόχρονα δημιουργούν νέες ιδέες για να κατανοήσουν μια κατάσταση, ενώ τα ίδια γίνονται μικροί καλλιτέχνες, καθώς αξιοποιούν τις ιδέες αυτές για να πειραματιστούν με φόρμες και υλικά, στις δικές τους δημιουργίες. Στο πλαίσιο του *θεατρικού γραμματισμού*, τα παιδιά εμβαθύνουν στο περιεχόμενο και τις τεχνικές των θεατρικών δρώμενων και παιχνιδιών, προσεγγίζοντας κριτικά τις έννοιες και τα νοήματα. Ταυτόχρονα, εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους, καθώς περιγράφουν, αναλύουν και κατανοούν τη θεατρική εμπειρία. Η εμπλοκή στη θεατρική δημιουργία, μέσα από τα θεατρικά παιχνίδια και την οργάνωση παραστάσεων, βοηθά τα παιδιά να εξελίξουν τα εκφραστικά τους μέσα, καθώς αντλούν απόλαυση από το θεατρικό βίωμα. Ο *μουσικός γραμματισμός* περιγράφει το φάσμα των γνώσεων και των εκτιμήσεων που σχετίζονται με διάφορα μουσικά παραδείγματα και στιλ και προσδιορίζει την ικανότητα αποκωδικοποίησης των μουσικών ήχων και των πηγών τους. Ταυτόχρονα, αναφέρεται στη μύηση των παιδιών στην απόλαυση της μουσικής ακρόασης, στη μουσική έκφραση και εκτέλεση και στην παραγωγή νοήματος στο πλαίσιο αυτής. Η Θεματική Ενότητα των Τεχνών διαρθρώνεται σε τρεις άρρηκτα συνδεδεμένες υποενότητες:

α) ***Εικαστικές Τέχνες.*** Στοχεύει: i. στην επαφή με την εικαστική μορφή και σύνθεση, ii. στην εξοικείωση με το εικαστικό περιεχόμενο, iii. στη μύηση με τον εικαστικό χώρο και την παρουσίαση.

β) ***Θεατρική Τέχνη***. Στοχεύει: i. στη θεατρική έκφραση και αλληλεπίδραση, ii. στη γνωριμία με τα θεατρικά στοιχεία και τη θεατρική δημιουργία, iii. στη γνωριμία με τα είδη θεάτρου στα διάφορα κοινωνικοπολιτισμικά πλαίσια.

γ) ***Μουσική.*** Στοχεύει: i. στην αναγνώριση του ήχου και στην εξοικείωση με τη μουσική γραφή, ii. στη μουσική παραγωγή και εκτέλεση, iii. στην εξοικείωση με τα συστήματα ρυθμού, iv. στην ανάπτυξη μουσικής κουλτούρας.

Η δυνατότητα εξωτερίκευσης και δημιουργικής αποκάλυψης των δυνατοτήτων κάθε παιδιού μέσα από τις Τέχνες αποτελεί ένα εξέχον πλεονέκτημα «παιδοκεντρικής» προσέγγισης της μάθησης, καθώς και ένα μέσο που ευνοεί την εξατομικευμένη εμπλοκή αλλά και τη συνεργασία των παιδιών στο πλαίσιο της μαθησιακής διαδικασίας.

Θεματικό Πεδίο και Θεματική Ενότητα	Θεματικές Υποενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	**Οι μαθητές/-τριες:**
Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.2 ΤΕΧΝΕΣ**	**Δ.2.1** **Εικαστικές Τέχνες** **i. Εικαστική μορφή και σύνθεση** **ii. Εικαστικό περιεχόμενο** **iii. Εικαστικός χώρος και παρουσίαση**	**Γνώσεις** • Να διακρίνουν χρώματα, είδη γραμμών και σχημάτων στο περιβάλλον και στα έργα τέχνης (i). • Να προσδιορίζουν διαφορετικές τεχνικές (π.χ. κολάζ, ψηφιδωτό) και τεχνοτροπίες (π.χ. κυβισμός) δημιουργίας και αναπαράστασης έργων τέχνης (i). • Να διακρίνουν τα μέσα που τους είναι χρήσιμα για τη σύνθεση μίας εικαστικής δημιουργίας (i) • Να αναγνωρίζουν τη συμβολή όλων των αισθήσεων για τη σύνθεση μιας καλλιτεχνικής δημιουργίας (i). • Να ονομάζουν γνωστούς εικαστικούς και ζωγράφους και να προσδιορίζουν τα βασικά μηνύματα που επικοινωνούν μέσα από τα έργα τους (ii). • Να εξοικειώνονται με την εικαστική γλώσσα και τη διεθνή εικαστική ορολογία (π.χ. παστέλ καβαλέτο κ.λπ.) (ii) • Να αναγνωρίζουν την εθνική και παγκόσμια εικαστική δημιουργία (iii). • Να ονομάζουν τους ειδικούς χώρους όπου εκτίθενται τα έργα τέχνης (iii). • Να προσδιορίζουν κριτήρια για την οργάνωση μιας εικαστικής έκθεσης (iii).	• • Αναμειγνύουν βασικά χρώματα και ανακαλύπτουν δευτερεύοντα τα οποία αποτυπώνουν σταδιακά σε χαρτί ή άλλο υλικό, προκειμένου να δημιουργήσουν συνεργατικά μία παλέτα αποχρώσεων. • Δημιουργούν συνθέσεις με χρωματιστά τυπώματα χρησιμοποιώντας αντικείμενα και φυσικά υλικά (π.χ. φελλούς, σφουγγάρια, φρούτα και λαχανικά). • Δημιουργούν ψηφιδωτά ή διακοσμούν έργα τους με όσπρια, ζυμαρικά, πολύχρωμα είδη χαρτιού που κόβουν ή σκίζουν σε διαφορετικά μεγέθη και σχήματα. • Κατασκευάζουν τρισδιάστατες δημιουργίες από ανακυκλώσιμα υλικά (π.χ. ρολό, καπάκια, αυγοθήκες, χάρτινες συσκευασίες). • Πειραματίζονται με τον συνδυασμό φαινομενικά «αταίριαστων» υλικών και ανακαλύπτουν νέες τεχνικές καλλιτεχνικής δημιουργίας (π.χ. σχηματίζουν μία φιγούρα από πηλό, κλωστές και γλωσσοπίεστρα). • Εξοικειώνονται με τεχνοτροπίες ζωγραφικής όπως ο πουαντιγισμός και αντλούν έμπνευση για τη δημιουργία προσωπικών έργων (π.χ. σχεδιάζουν λουλούδια από μικρές

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.2 ΤΕΧΝΕΣ**		• Να αναγνωρίζουν τρόπους εμπλοκής τους στην καλλιτεχνική διαμόρφωση του άμεσου και έμμεσου περιβάλλοντός τους (iii). **Δεξιότητες** • Να πειραματίζονται με την ανάμειξη χρωμάτων και τη χρήση διαφορετικών υλικών (i). • Να μετασχηματίζουν καθημερινά αντικείμενα (όπως σφουγγάρια και μπατονέτες) σε εικαστικά μέσα (i). • Να δημιουργούν πρωτότυπα έργα ως απόκριση σε σένα ερέθισμα (μουσική, πίνακας ζωγραφικής, κτλ), συνδυάζοντας υλικά με δημιουργικό τρόπο (i). • Να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες της ψηφιακής τεχνολογίας για την παραγωγή μιας ψηφιακής εικαστικής δημιουργίας (i). • Να περιγράφουν υλικά και μέσα που χρησιμοποιούν και τη διαδικασία για τη δημιουργία ενός έργου τέχνης (ii). • Να παρατηρούν ένα έργο τέχνης και να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενό του (ii). • Να συσχετίζουν προσωπικές εμπειρίες και συναισθήματα που προκύπτουν από τη θέαση ενός έργου τέχνης (ii). • Να σχεδιάζουν και να οργανώνουν μια επίσκεψη της τάξης τους σε έναν εικαστικό χώρο (iii). • Να περιηγούνται ένα περιβάλλον ψηφιακού πολιτισμού (iii).	κουκίδες χρησιμοποιώντας μπατονέτες). • Τοποθετούν ανάγλυφα στοιχεία (π.χ. φύλλα, φλοιό κορμού) κάτω από χαρτί και χρωματίζουν με διάφορα μέσα για να αναπαράγουν το περίγραμμα και τις υφές. • Οικοδομούν σταδιακά εικαστικό λεξιλόγιο καθώς ονομάζουν κατηγορίες μουσειακών εκθεμάτων (π.χ. γλυπτά), έργων τέχνης (π.χ. πίνακας), διαφορετικά είδη ζωγραφικής (π.χ. πορτρέτο) και περιγράφουν υλικά με διεθνή ορολογία (π.χ. τέμπερες). • Σχεδιάζουν πρωτότυπες δημιουργίες με έμπνευση από παγκόσμια καλλιτεχνικά κινήματα (π.χ. pop art) αξιοποιώντας τις ΤΠΕ (π.χ. εισάγουν ασπρόμαυρες φωτογραφίες σε λογισμικό δημιουργίας και έκφρασης και μετατρέπουν σε έγχρωμες εκδοχές αξιοποιώντας την μπάρα των εργαλείων). • Βλέποντας ένα έργο τέχνης ονομάζουν και περιγράφουν οπτικά δεδομένα (π.χ. αντικείμενα, πρόσωπα, κτλ.) βάσει των οποίων ερμηνεύουν το θέμα του έργου. • Χωρίζονται σε ομάδες και αναλαμβάνουν να παρατηρήσουν το ίδιο έργο τέχνης από μία διαφορετική οπτική γωνία (π.χ. από μακριά, από κοντά, ανάποδα) ζωγραφίζουν νέες εκδοχές με βάση τους συνειρμούς τους και κολλούν περιμετρικά (σαν έναν

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.2 ΤΕΧΝΕΣ**		• Να διατυπώνουν και να αξιολογούν προτάσεις παρουσίασης μιας καλλιτεχνικής προσπάθειας (iii). **Στάσεις** • Να αντιμετωπίζουν με φαντασία και δημιουργικότητα τη διαδικασία σύνθεσης ενός έργου τέχνης (i). • Να υιοθετούν σταδιακά το προσωπικό τους στιλ καλλιτεχνικής έκφρασης (i). • Να συνεργάζονται για τη δημιουργία ενός καλλιτεχνήματος (i). • Να αναπτύσσουν σεβασμό και εκτίμηση για την καλλιτεχνική έκφραση των ατόμων με ειδικές μαθησιακές ανάγκες ή/και αναπηρία (i). • Να αποκτούν σταδιακά αυτοπεποίθηση στην προφορική παρουσίαση εικαστικών δημιουργιών (ii). • Να συνειδητοποιούν ότι τα έργα τέχνης υπόκεινται σε υποκειμενικές ερμηνείες (ii). • Να διαμορφώνουν προσωπικά κριτήρια και προτιμήσεις για τα έργα τέχνης και να σέβονται τις προτιμήσεις των άλλων (ii). • Να εκτιμούν την τέχνη ως μια «παγκόσμια» μορφή έκφρασης και επικοινωνίας (ii). • Να απολαμβάνουν την επίσκεψη σε έναν εικαστικό χώρο και να αναπτύσσουν σεβασμό απέναντι στα εκθέματα (iii).	«κύκλο εναλλακτικών οπτικών»). • Εξετάζουν με προσοχή μορφικά εικαστικά στοιχεία, όπως «χρώματα-σχήματα- γραμμές» για να αποκωδικοποιήσουν την πρόθεση του καλλιτέχνη (π.χ. πώς ένιωθε, τι μήνυμα ήθελε να περάσει) και να διατυπώσουν τις προσωπικές τους απόψεις (π.χ. τι «τίτλο» θα έδινες στο έργο τέχνης;). • Επισκέπτονται τοπικά μουσεία και αντιλαμβάνονται την ιστορική εξέλιξη των θεμάτων που ενέπνευσαν τους καλλιτέχνες και της τεχνοτροπίας που χρησιμοποίησαν στα έργα τους (π.χ. συγκρίνουν μεταξύ παραδοσιακών και σύγχρονων ζωγράφων). • Περιηγούνται σε ψηφιακές πλατφόρμες του παγκόσμιου πολιτισμού (π.χ. Europeana) και αξιοποιούν τις διαθέσιμες εφαρμογές για να παρατηρήσουν εκθέματα σε μεγέθυνση και να δημιουργήσουν τη δική τους διαδικτυακή συλλογή έργων τέχνης. • Συνεργάζονται και παρεμβαίνουν καλλιτεχνικά στο άμεσο και έμμεσο περιβάλλον τους (π.χ. στήνουν μια έκθεση με γλυπτά, αλλάζουν μια περιοχή της τάξης, ώστε να γίνει καλλιτεχνικό εργαστήρι) με αφορμή τη συμμετοχή του νηπιαγωγείου σε μία εικαστική έκθεση ή μία εκδήλωση που διοργανώνει η τοπική κοινότητα.

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.2 ΤΕΧΝΕΣ**		• Να εκτιμούν τη δυνατότητα πρόσβασής τους σε χώρους παγκόσμιου πολιτισμού που τους παρέχει η τεχνολογία (iii). • Να συνεργάζονται για την αναβάθμιση της αισθητικής ποιότητας του άμεσου περιβάλλοντός τους και την παρουσίαση των έργων τους (iii). • Να εκτιμούν την καλλιτεχνική δημιουργία όλων των λαών (iii).	
	Δ.2.2 **Θεατρική Τέχνη** **i. Θεατρική έκφραση και αλληλεπίδραση** **ii. Θεατρικά στοιχεία και δημιουργία** **iii. Είδη θεάτρου και κοινωνικο-πολιτισμικά πλαίσια**	**Γνώσεις** • Να αναγνωρίζουν το σώμα και το πρόσωπο ως μέσα θεατρικής έκφρασης και επικοινωνίας (i). • Να συσχετίζουν την ανάπτυξη ενός ρόλου με την κατάλληλη χρήση της φωνής και της κίνησής τους (i). • Να προσδιορίζουν τον ρόλο ως ένα μέσο για να υποδυθούν έναν «άλλον» χαρακτήρα και να αλληλεπιδράσουν σε έναν «άλλο» χρόνο και χώρο (i). • Να γνωρίζουν διάφορα είδη θεατρικών εκφάνσεων και συμβάσεων (ii). • Να προσδιορίζουν τον «χώρο» του δράματος και τον «χώρο» του θεατή (ii). • Να διακρίνουν τεχνικές κατασκευής θεατρικού υλικού (ii). • Να αναγνωρίζουν διάφορα είδη του ελληνικού και παγκόσμιου θεάτρου (iii). • Να εξηγούν τους κανόνες και τις συμβάσεις που προσδιορίζουν τη συμπεριφορά του θεατή μιας θεατρικής παράστασης (iii).	• • Κινούνται στον χώρο και εκφράζονται με το σώμα τους, ακολουθώντας τη ροή μίας αφήγησης (π.χ. περπατάμε ξυπόλητοι στη ζεστή άμμο, σκάβουμε να βρούμε τον θησαυρό, πανηγυρίζουμε που τα καταφέραμε). • Επαναλαμβάνουν ίδιες φράσεις με διαφορετικό επιτονισμό (π.χ. ποιος μου πήρε το παιχνίδι - λυπημένα, απορημένα, θυμωμένα) και συζητούν για τις εκφραστικές και νοηματικές αλλαγές. • Σε ομάδες κινούνται μέσα σε ξεχωριστά προσδιορισμένο χώρο (π.χ. σε τετράγωνα) αποδίδοντας κινητικά το ρόλο που έχουν αναλάβει (π.χ. ρομπότ, μπαλαρίνες, κτλ.) διεκδικώντας την ατομική τους θέση αλλά παράλληλα υποστηρίζοντας και την ομάδα, ώστε κανείς να μη βγει εκτός χώρου. • Σε ζευγάρια καλούνται να επικοινωνήσουν σε ακαταλαβίστικη γλώσσα και να επιστρατεύσουν τα υπόλοιπα εκφραστικά τους μέσα για να γίνουν κατανοητοί.

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.2 ΤΕΧΝΕΣ**		**Δεξιότητες** • Να ανακαλύπτουν και να επεξεργάζονται τις δυνατότητες έκφρασης που τους δίνει το σώμα τους (i). • Να διακρίνουν τα κινησιολογικά όρια που θέτει το σώμα σε σχέση με τον χώρο και την ομάδα και να προσαρμόζουν την εκφραστική κίνηση (i). • Να πειραματίζονται και να ανακαλύπτουν τις δυνατότητες έκφρασης που τους δίνει το σώμα, το ύφος και το χρώμα της φωνής τους (i). • Να επιλέγουν τον ρόλο που τους ταιριάζει και να αιτιολογούν τις επιλογές τους (i). • Να δομούν τα στοιχεία του ρόλου τους στο πλαίσιο ενός σεναρίου (i). • Να διατυπώνουν προτάσεις επίλυσης ενός ζητήματος υπό το πρίσμα του ρόλου που ενσαρκώνουν (i). • Να επεξεργάζονται και να επεκτείνουν τα γλωσσικά και εκφραστικά τους μέσα, ώστε να επικοινωνούν νοήματα στα πλαίσια θεατρικών δρώμενων και παιχνιδιών (i). • Να εμψυχώνουν και να προσδίδουν ποικίλους συμβολισμούς σε αντικείμενα, όπως μια σκούπα ως άλογο (ii). • Να προτείνουν και να διαμορφώνουν στοιχεία που απαρτίζουν μια παράσταση (ii). • Να προτείνουν στοιχεία για την οργάνωση μίας θεατρικής παράστασης και να διαμοιράζουν αρμοδιότητες (π.χ.	• Με παντομίμα αναπαριστούν φανταστικά ή πραγματικά πρόσωπα, ζώα, μηχανές, στοιχεία της φύσης και αντικείμενα. • Δημιουργούν παγωμένες εικόνες σκηνών από έναν πίνακα ζωγραφικής ή από το οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον. • Δημιουργούν λεκτικούς και κινητικούς αυτοσχεδιασμούς για τις ανάγκες παιχνιδιών ρόλων. • Επινοούν φανταστικές ιστορίες και μεταμορφώνουν απλά αντικείμενα (π.χ. κουτάλες, μπουκάλια) σε αυτοσχέδιες κούκλες που εμψυχώνουν με την κίνηση και τη φωνή τους για να παίξουν κουκλοθέατρο. • Στο πλαίσιο ελεύθερων ή κατευθυνόμενων θεατρικών παιχνιδιών μεταμφιέζονται, διαμορφώνουν τον χώρο, τα έπιπλα, προσαρμόζουν τον φωτισμό και επιλέγουν μουσική επένδυση για να δημιουργήσουν το «σκηνικό» και την κατάλληλη ατμόσφαιρα. • Ορίζουν τον χώρο των «ηθοποιών» και τον χώρο των «θεατών» και δρουν ανάλογα με τον ρόλο που αναλαμβάνουν σε μια αυτοσχέδια θεατρική παράσταση (δημιουργούν και παριστάνουν ή παρακολουθούν και αξιολογούν το θεατρικό δρώμενο με βάση κριτήρια που έχουν προσδιορίσει) και αλλάζουν ρόλους. • Αφού γνωρίσουν είδη μάσκας από διαφορετικούς πολιτισμούς και ιστορικές περιόδους, κάθε παιδί επιλέγει να κατασκευάσει μία μάσκα που τη χρησιμοποιεί για να

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.2 ΤΕΧΝΕΣ**		ηθοποιός, σεναριογράφος, σκηνοθέτης κ.λπ.) (ii). • Να διατυπώνουν εκτιμήσεις για το αποτέλεσμα ενός θεατρικού γεγονότος (ii). • Να περιγράφουν τα στοιχεία ενός θεατρικού έργου μέσα από τη διά ζώσης ή διαδικτυακή παρακολούθηση μιας παράστασης, όπως την πλοκή, τους ήρωες, την εποχή και τα μηνύματα (iii). • Να καταγράφουν τις προτιμήσεις τους για διαφορετικά ήδη θεάτρου (iii). • Να συνδέουν το περιεχόμενο ενός θεατρικού έργου με ζητήματα της καθημερινότητάς τους και της σύγχρονης ζωής (iii). **Στάσεις** • Να υιοθετούν το θεατρικό παιχνίδι ως ένα μέσο για να εκφράσουν τη σκέψη, τη φαντασία και τα συναισθήματά τους (i). • Να υιοθετούν εναλλακτικούς τρόπους θεατρικής έκφρασης για να επικοινωνήσουν εμπειρίες και συναισθήματα (i). • Να συμμετέχουν στην ομάδα και να συντονίζουν την κίνηση και την έκφραση στο πλαίσιο του θεατρικού παιχνιδιού (i). • Να βιώνουν πραγματικές ή φανταστικές καταστάσεις και να προσεγγίζουν την οπτική του «άλλου», μέσα από τους ρόλους που υποδύονται (i). • Να αποστασιοποιούνται από τον ρόλο και να γίνονται κριτικοί θεατές (i).	υποδυθεί κάποιο πρόσωπο και να «μεταφερθεί» σε άλλο τόπο και χρόνο, ώστε να αποκαλύψει τα συναισθήματά και τις σκέψεις του. • Παρακολουθούν μαγνητοσκοπημένα αποσπάσματα από παραστάσεις θεάτρου σκιών και κατασκευάζουν χάρτινες φιγούρες για να παίξουν επιλεγμένες σκηνές αξιοποιώντας συνδυαστικά τη φωνή και την ιδιαίτερη κίνηση των ηρώων. • Συμμετέχουν στην οργάνωση μίας σχολικής θεατρικής παράστασης και συζητούν τι αλλαγές πρέπει να γίνουν στην έκφρασή τους, στην ένταση της φωνής, στην κίνηση και στον χώρο, ώστε η παράσταση να γίνει κατανοητή από ένα μεγαλύτερο ακροατήριο (π.χ. παιδιά άλλης τάξης, γονείς κτλ.). • Γνωρίζουν διαφορετικά είδη θεατρικής τέχνης (π.χ. μαριονέτες, μιούζικαλ) και συναποφασίζουν την παρακολούθηση μίας θεατρικής παράστασης με βάση το ενδιαφέρον και τις προτιμήσεις τους. • Με αφορμή τη δραματοποίηση ενός παραμυθιού με οικολογικό περιεχόμενο, αναλαμβάνουν να υποδυθούν ρόλους, τους οποίους αναπτύσσουν με στόχο να διατυπώσουν τα επιχειρήματά τους για την προστασία του περιβάλλοντος. • Στο πλαίσιο της οργάνωσης μιας θεατρικής παράστασης, αναλαμβάνουν ρόλους για την οργάνωση της

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.2 ΤΕΧΝΕΣ**		• Να απολαμβάνουν την εμπειρία συμμετοχής τους σε ποικίλες θεατρικές συμβάσεις (ii). • Να εκφράζονται συμμετέχοντας σε θεατρικά δρώμενα και παιχνίδια και να ισχυροποιούν τους δεσμούς τους με την ομάδα (ii). • Να εκτιμούν τη θέση του θεάτρου στην ιστορία και τον πολιτισμό κάθε τόπου (iii). • Να συμπεριφέρονται ως καλοί θεατές σε ποικίλα θεατρικά δρώμενα (iii).	παράστασης και συζητούν επιδεικνύοντας διάθεση επίλυσης προβλημάτων που προκύπτουν, π.χ. όταν διεκδικούν τον ίδιο ρόλο ή διαφωνούν στο πως θα στήσουν τα σκηνικά.
	Δ.2.3 **Μουσική** **i. Ήχος και μουσική γραφή** **ii. Μουσική παραγωγή και εκτέλεση** **iii. Συστήματα ρυθμού** **iv. Μουσική κουλτούρα**	**Γνώσεις** • Να διακρίνουν ήχους στο περιβάλλον και να αναγνωρίζουν την πηγή από την οποία παράγονται (i). • Να προσδιορίζουν και να ονομάζουν τις ιδιότητες του ήχου (i). • Να συσχετίζουν τους ήχους με συγκεκριμένα σύμβολα μουσικής σημειογραφίας (i). • Να διακρίνουν την ομιλία από το τραγούδι (ii). • Να αναγνωρίζουν τις δυνατότητες της φωνής τους (ii). • Να ονομάζουν και να κατηγοριοποιούν μουσικά όργανα (ii). • Να προσδιορίζουν τεχνικές κατασκευής μουσικών οργάνων από απλά υλικά (ii). • Να προσδιορίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά του ρυθμού (iii). • Να προσδιορίζουν έννοιες που αφορούν τη μουσική εκτέλεση (iii).	• Με κλειστά μάτια ακούν διαφορετικούς ήχους και καλούνται κάθε φορά να μαντέψουν το αντικείμενο ή το πρόσωπο που τους παράγει (π.χ. σφυρίχτρα, χτύπος ρολογιού, η φωνή της Άννας, του Νίκου). • Αναπαριστούν βασικές ιδιότητες του ήχου και της μουσικής, όπως ένταση, διάρκεια και τονικό ύψος με το σώμα τους (π.χ. σηκώνονται όρθια όταν στο μεταλλόφωνο χτυπά μία ψηλή νότα και κάθονται όταν ακούν μία χαμηλή, κάνουν πηδηματάκια όταν το ταμπουρίνο χτυπά staccato και κάνουν το φίδι όταν ο ήχος είναι συνεχόμενος-legato). • Παρατηρούν μία εικόνα και ενθαρρύνονται να σκεφτούν το «ηχοτοπίο» της, καταγράφοντας με όποιο τρόπο μπορούν όσα περισσότερα στοιχεία παράγουν ήχο (π.χ. ο αέρας, τα φύλλα των δέντρων, τα πουλιά, το νερό στο ρυάκι) με το σώμα, με υλικά από τη φύση (π.χ. χτυπώ πέτρες, τρίβω φύλλα), με υλικά

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.2 ΤΕΧΝΕΣ**		• Να αναγνωρίζουν ποικίλα μουσικά είδη από ένα ευρύ ρεπερτόριο της εθνικής και παγκόσμιας μουσικής κληρονομιάς (iv). • Να διακρίνουν τις διαφορετικές λειτουργίες της μουσικής και του τραγουδιού στην καθημερινότητα του τόπου τους και του κόσμου, όπως για να εκφράσουν συναισθήματα, να περιγράψουν σημαντικές στιγμές και να υμνήσουν κατορθώματα (iv). **Δεξιότητες** • Να περιγράφουν διαφορετικούς ήχους (i). • Να επινοούν αυθαίρετα συστήματα μη συμβατικής σημειογραφίας για να καταγράψουν ήχους και να τους «διαβάσουν» σε μία απλή γραφική παρτιτούρα (i). • Να τραγουδούν συγχρονισμένα σε μια άτυπη χορωδία (ii). • Να κατασκευάζουν και να πειραματίζονται με μουσικά όργανα της τάξης τους (ii). • Να συντονίζουν τη δράση τους σε αυτοσχέδιες ορχήστρες και χορωδίες (ii). • Να αναπαράγουν απλά ρυθμικά σχήματα με κίνηση ή με χτυπήματα (iii). • Να ελέγχουν την ταχύτητα του ρυθμού και να εκτελούν συντονισμένα (iii). • Να συνοδεύουν ρυθμικά, απλά μελωδικά σχήματα (iii). • Να κατηγοριοποιούν ποικίλα μουσικά κομμάτια	από το νηπιαγωγείο (σκίζω εφημερίδα, φυσώ σε μπουκάλι, τινάζω σακούλα) και με μουσικά όργανα. • Σε ζευγάρια επιλέγουν έναν ήχο του περιβάλλοντος (π.χ. βροχή, αέρας, νερό που κυλά, καλπασμός αλόγου) και πειραματίζονται με κάποιο ηχογόνο αντικείμενο ή ένα μουσικό όργανο της τάξης, ώστε να αποφασίσουν ποιο μπορεί να αποδώσει καλύτερα τον ήχο (π.χ. χτυπώντας τα δάχτυλα στην παλάμη ή παίζοντας τις μαράκες αναπαράγεται καλύτερα ο ήχος της βροχής;). Παρουσιάζουν με κατάλληλο συντονισμό και συνεργασία τις επιλογές τους και λαμβάνουν ανατροφοδότηση από την ολομέλεια. • Σχεδιάζουν μία ηχοϊστορία σε μικρές ομάδες και ορίζουν μουσικά όργανα ανάλογα με την παραγωγή ενός συγκεκριμένου ήχου. Κάνουν πρόβες και καταγράφουν με αυτοσχέδια σύμβολα σε ένα χαρτί την έκφραση του ρυθμού εκτέλεσης (π.χ. παίζουμε piano όταν βλέπουμε στην παρτιτούρα τους μικρούς κύκλους και forte τους μεγάλους). • Αντιστοιχούν τις αυτοσχέδιες καταγραφές με τη μουσική σημειογραφία και εξασκούν τις έννοιες της αξίας-διάρκειας με τη βοήθεια των ρυθμικών συλλαβών (τα-τα, τι-τι) με κίνηση (π.χ. βήματα μεγάλα και μικρά), με χτυπήματα με παλαμάκια ή με κρουστά όργανα ακολουθώντας ή και δημιουργώντας ρυθμικά σχήματα-μοτίβα.

Δ. ΠΑΙΔΙ, ΣΩΜΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ **Δ.2 ΤΕΧΝΕΣ**		ανάλογα με το είδος τους (iv). • Να διατυπώνουν και να αιτιολογούν τις προτιμήσεις τους για συγκεκριμένα μουσικά είδη (iv). • Να συνδέουν τη χρήση της μουσικής και του τραγουδιού με συγκεκριμένες συνθήκες και καταστάσεις που διέπουν την καθημερινότητα διαφορετικών λαών (iv). **Στσεις** • Να επιδεικνύουν θετική στάση ως προς τη μουσική ακρόαση και να καλλιεργούν σταδιακά το «μουσικό» τους αυτί (i). • Να αναπτύσσουν και να υποστηρίζουν την τραγουδιστική τους έκφραση με όλες τους τις αισθήσεις (ii). • Να σέβονται τα μουσικά όργανα και τη μουσική δημιουργία (ii). • Να συνεργάζονται και να συμβάλλουν σε μουσικές εκδηλώσεις της τάξης τους (ii). • Να αυτοπειθαρχούν και να ελέγχουν τον εαυτό τους στην απόδοση του ρυθμού (iii). • Να υποστηρίζουν τις μουσικές τους προτιμήσεις και να σέβονται τις επιλογές των άλλων (iv). • Να εκτιμούν την παρουσία της μουσικής σε όλους τους πολιτισμούς (iv). • Να συμπεριφέρονται ως καλοί ακροατές σε ποικίλα μουσικά δρώμενα (iv).	• Καλούν έναν από τους γονείς της τάξης που παίζει ένα παραδοσιακό μουσικό όργανο (π.χ. λύρα, λαούτο), το παρατηρούν, το επεξεργάζονται και διατυπώνουν ερωτήσεις σχετικά με την ιστορία, τον τόπο καταγωγής και τον τρόπο κατασκευής του. • Στο πλαίσιο παγκόσμιων εορτών, όπως η Πρωτοχρονιά, ακούν, συνοδεύουν ρυθμικά με όργανα και τραγουδούν παραδοσιακά εθιμικά τραγούδια από διάφορες χώρες του κόσμου. • Παρακολουθούν βίντεο από ποικιλία μουσικών παραστάσεων και δρώμενων και συζητούν για τα χαρακτηριστικά και τις συμβάσεις που παρατηρούν [π.χ. διάταξη-θέση οργάνων, μαέστρου, χορωδίας ή τραγουδιστών, κοινά χαρακτηριστικά στη συμπεριφορά του ακροατηρίου (π.χ. δεν μιλούν όσο παίζει η ορχήστρα, στο τέλος πάντα όλοι χειροκροτούν)]. • Ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους, αναλαμβάνουν ρόλους σε μία μουσική παράσταση (κάποια παιδιά τραγουδούν, άλλα συνοδεύουν ρυθμικά με τα μουσικά όργανα και ο μαέστρος καθοδηγεί και συντονίζει μόνο με χειρονομίες).